

**YATILI İLKÖĞRETİM BÖLGE OKULU 1. KADEME
ÖĞRENCİLERİNE VERİLEN ÖZ-BAKIM BECERİLERİ EĞİTİMİNİN
ÖĞRENCİLERİN ÖZ-BAKIM BECERİLERİNE ETKİSİ**

Gözde YILMAZ

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Arzu TAŞDELEN KARÇKAY

Uşak

Şubat, 2011

**YATILI İLKÖĞRETİM BÖLGE OKULU 1. KADEME
ÖĞRENCİLERİNE VERİLEN ÖZ-BAKIM BECERİLERİ EĞİTİMİNİN
ÖĞRENCİLERİN ÖZ-BAKIM BECERİLERİNE ETKİSİ**

Gözde YILMAZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Arzu TAŞDELEN KARÇKAY

Uşak

Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Şubat, 2011

ÖZET

YATILI İLKÖĞRETİM BÖLGE OKULU 1. KADEME ÖĞRENCİLERİNE VERİLEN ÖZ-BAKIM BECERİLERİ EĞİTİMİNİN ÖĞRENCİLERİN ÖZ-BAKIM BECERİLERİNE ETKİSİ

Gözde YILMAZ

Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı

Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ocak 2011

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Arzu TAŞDELEN KARÇKAY

Bu çalışma, Yatılı İlköğretim Bölge Okullarında eğitim-öğretim gören 1. kademe öğrencilerinin öz bakım becerilerini geliştirmek amacıyla hazırlanan eğitim programının, öğrencilerin öz bakım becerilerine etkisini ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Araştırma 2009-2010 eğitim- öğretim yılında Uşak ilinde bulunan bir yatılı ilköğretim bölge okulunda yapılmıştır. Bu okuldaki 4. Sınıf öğrencileri çalışma grubu olarak belirlenmiştir. Araştırma, bir deney ve bir kontrol grubunda bulunan 32 öğrenci üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada, öntest-sontest kontrol gruplu model ile nitel veri birleşiminden oluşan “karma yöntem” işe koşulmuştur.

Öğrencilerin öz bakım becerilerini geliştirmeye yönelik hazırlanan etkinlikler deney grubuna 8 hafta boyunca uygulanmış ve bu deney grubunda gözlenen davranış değişikliklerinin devamlılığı, bir eğitim öğretim yılı boyunca devam etmiştir. Bu süreçte kontrol grubuna herhangi bir müdahalede bulunulmamıştır. Deney ve kontrol gruplarına, araştırmacı tarafından geliştirilen “İlköğretim Öğrencileri İçin Öz Bakım Becerileri Ölçeği” öntest-sontest olarak uygulanmıştır. Davranışların devamlılığını kontrol amacıyla da izleme testi uygulanmıştır. Uygulama öncesi ve sonrasında grupların öğretmenleriyle bireysel görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Ayrıca deney

grubu öğrencilerinin kazandıkları davranışların, okul dışında devamlılığını kontrol etmek amacıyla da velilere gözlem formu gönderilmiştir.

Araştırmada, ölçekten elde edilen nicel veriler üzerinde istatistikî analiz ve görüşmeler ile gözlem formu yoluyla elde edilen nitel veriler üzerinde de betimsel analiz yapılmıştır.

Araştırmada elde edilen bulgular doğrultusunda;

- Öz bakım Becerileri Eğitim Programının uygulandığı deney grubu öğrencilerinin öz bakım becerilerinin kontrol grubuna göre daha fazla gelişim gösterdiği,
- Eğitim programı sonunda deney grubu öğrencilerinin kazandıkları davranışları devam ettirdikleri ve okul dışında da uyguladıkları, sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Öz Bakım Becerileri, Öz Bakım Becerileri Eğitim Programı, Yatılı İlköğretim Bölge Okulu

ABSTRACT

THE EFFECT OF SELF CARE SKILLS EDUCATION, ON THE STUDENTS'S SELF CARE SKILLS WHICH IS GIVEN TO 1ST GRADE STUDENTS IN BOARDING REGION PRIMARY SCHOOL

Gözde YILMAZ

DEPARTMENT OF PRIMARY SCHOOL TEACHING PROGRAMME

Uşak University Social Sciences Institute, January 2011

Consultant : Assistant Professor Dr. Arzu TAŞDELEN KARÇKAY

This study has been carried out to put forward the effect of the education program on the students' self care skills, which is prepared to improve the self care skills of the 1. grade students that receive education in Boarding Region Primary Schools.

The research has been done in a boarding region primary school in Uşak , in 2009-2010 academic year. The 4th Class students in this school were assigned as study group. Research has been done on 32 students who were in an experiment and a control group. "Mixed method" was used in this research, which consisted of the union of pretest – last test control group model and qualitative data.

The activities, which were prepared to improve the students' self care skills, were carried out to experiment group over 8 weeks, and, the persistence of behavior changes which were observed in this experiment group, was continued over an academic year. During this process, no intervention was done to the control group. "Self Care Skills Scale for Primary Students" which was developed by the researcher, was carried out to experiment and control groups, as pretest- last test. Also, to control the persistence of the behaviors, following test was carried out. Before and after the implementing, individual conversations have been carried out with group's teachers. In addition, to control the persistence of the behaviors outside

the school, that experiment group students were acquired, observation forms were sent to the curators.

Statistical analysis has been done on the quantitative data that were obtained from the scale, and, descriptive analysis has been done on qualitative data that were obtained by conversation and observation form in this research. Towards the findings that were obtained from the research, it has been reason out that;

- The self care of the experiment group students to whom Self Care Skills Education Program were carried out, have shown much more improvement than the control group.
- At the end of the education program, experiment group students have continued the behaviors that they got, and they have also performed those outside the school.

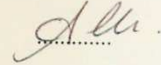
Key Words : Self Care Skills, Self Care Skills Education Program, Boarding Region Primary School.

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Gözde YILMAZ'ın "Yatılı İlköğretim Bölge Okulu 1. Kademe Öğrencilerine Verilen Öz-Bakım Becerileri Eğitiminin Öğrencilerin Öz-Bakım Becerilerine Etkisi" başlıklı tezi 07/02/2011 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Adı Soyadı**İmza**

Üye (Tez Danışmanı) : Yrd. Doç. Dr. Arzu TAŞDELEN KARÇKAY

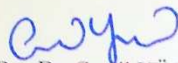

Üye : Yrd. Doç. Dr. Hakan GÜLVEREN

Üye : Yrd. Doç. Dr. Hafız BEK

Doç.Dr. Cemil YÜCEL
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Yüksek Lisans eğitimime başladığım günden itibaren her zaman yakın ilgisini gördüğüm, derslerdeki yoğun paylaşımlarımızı tez döneminde de yaşama şansına sahip olduğum, vermiş olduğu akademik desteğin yanında manevi desteğiyle de bu uzun ve zorlu süreci kolaylaştıran, başından sonuna kadar bu tezden emeğini esirgemeyen, her aradığımda bana cevap veren, tezle ilgili ortaya çıkan her sorunda benim bir çözüm yolu bulmama yardımcı olan danışmanım Yrd. Doç. Dr. Arzu TAŞDELEN KARÇKAY'a,

Derslerini aldığım dönemlerde deneyimlerinden yararlanma fırsatına sahip olduğum, veri toplama araçlarının geliştirilmesinde bana rehberlik eden Yrd. Doç. Dr. Hakan GÜLVEREN'e,

Araştırmanın her aşamasında yanımda olan, karşılaştığım güçlükleri aşmamda akademik bilgisiyle ve sakin tavırlarıyla bana yol gösteren, eleştirel bakış açısıyla çalışmayı zenginleştiren, meslektaşım ve eşim Kamil YILMAZ'a,

Araştırmanın yürütüldüğü YİBO'daki öğretmen arkadaşlarıma ve öğrencilerime, çalışmamın değişik aşamalarında yardımını gördüğüm meslektaşım, Ebru KOYUNCU'ya,

Hayatımın her döneminde yanımda olan ve tüm çalışmalarımda beni destekleyen anneme ve son olarak tezimi tamamlamama izin veren sevgili kızımaya sonsuz teşekkür ederim.

Gözde YILMAZ

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Gözde YILMAZ

Doğum Yeri ve Tarihi : Ankara 18.10.1982

Lisans Öğretimi : Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü

Yüksek Lisans Öğretimi : Uşak Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

Bilimsel Faaliyetleri :

İş Deneyimi

Çalıştığı Kurumlar : Şehit Esin Akay İlköğretim Okulu Sarıgöl / MANİSA
Selimiye İlköğretim Okulu Sarıgöl / MANİSA
Mimar Sinan İlköğretim Okulu Sarıgöl / MANİSA
Alper Günbayram İlköğretim Okulu UŞAK
Yenişehir İlköğretim Okulu UŞAK

Projeler : MEB Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü,
Microsoft Yenilikçi Öğretmenler Projesi

İletişim

E-posta Adresi : gzd82-m@hotmail.com

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	v
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	vii
ÖNSÖZ.....	viii
ÖZGEÇMİŞ.....	ix
İÇİNDEKİLER.....	x
TABLolar VE ŞEKİLLER LİSTESİ	xii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xiii
1. BÖLÜM: GİRİŞ.....	1
1.1. PROBLEM DURUMU.....	1
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ALT AMAÇLARI.....	2
1.3. SAYILTILAR.....	3
1.4.SINIRLILIKLAR.....	4
1.5. TANIMLAR.....	4
2. BÖLÜM: KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	5
2.1. YATILI İLKÖĞRETİM BÖLGE OKULU UYGULAMALARI.....	5
2.1.1. Yatılı İlköğretim Bölge Okullarının Tarihçesi.....	7
2.1.2. Yatılı İlköğretim Bölge Okullarındaki Öğrencilerin Yaşadıkları Sorunlar.....	8
2.2. ÖZBAKIM BECERİLERİ.....	11
2.2.1. Öz bakım Becerilerinin Kazanılmasında Aile Ve Okul Eğitimi....	13
2.3. KONU İLE İLGİLİ YAPILAN ARAŞTIRMALAR.....	17
3. BÖLÜM: YÖNTEM.....	27
3.1. ARAŞTIRMA DESENİ.....	27

3.2. ÇALIŞMA GRUBU.....	29
3.3. DENEL İŞLEM MATERYALİ.....	35
3.4.VERİ TOPLAMA ARAÇLARI.....	38
3.4.1. Kişisel Bilgi Formu.....	38
3.4.2. Öz Bakım Becerileri Ölçeği.....	39
3.4.3. Görüşme Formu.....	44
3.4.4.Gözlem Formu:.....	45
3.5. DENEL İŞLEMLER VE VERİ TOPLAMA SÜRECİ.....	46
4.BÖLÜM: BULGULAR VE YORUM.....	48
4.1.VERİLERİN ÇÖZÜMLENMESİ VE YORUMLANMASI.....	48
4.1.1.Deney Ve Kontrol Gruplarının Öz Bakım Becerilerine İlişkin Öntest-Sontest Puanlarının Karşılaştırılması.....	48
4.1.2.Deney Grubu Öz Bakım Becerileri Öntest-Sontest-İzleme Testi Puanlarının Karşılaştırılması.....	50
4.1.3. Öz Bakım Becerilerine İlişkin Öğretmen Görüşleri.....	52
4.1.4. Öz Bakım Becerilerine İlişkin Veli Gözlem Formlarından Elde Edilen Puanların Karşılaştırılması.....	58
5.BÖLÜM: SONUÇ VE ÖNERİLER.....	61
5.1. SONUÇLAR.....	61
5.2. ÖNERİLER.....	62
EKLER.....	64
KAYNAKÇA.....	90

TABLOLAR VE ŞEKİLLER LİSTESİ

Tablo 1.	Öğrencilerin Kişisel Bilgilerine Göre Dağılımları.....29
Tablo 2.	Öğrencilerin Anne Babalarının Kişisel Bilgilerine Göre Dağılımları.....31
Tablo 3.	Anne Babalarının Hayatta Olma ve Birliktelik Durumlarına Göre Dağılımları.....32
Tablo 4.	Konuta Ait Genel Bilgiler 33
Tablo 5.	Deney ve Kontrol Grubu Ön Test Puanları.....34
Tablo 6.	Öz Bakım Becerileri Ölçeğine Ait Ortak Varyans.....40
Tablo 7.	Öz Bakım Becerileri Ölçeğine Ait Açıklanan Toplam Varyans.....41
Tablo 8.	Bileşenler Matrisi.....42
Tablo 9.	Öz Bakım Becerilerine İlişkin Betimsel İstatistik.....47
Tablo 10.	Öz Bakım Becerileri Ölçeği Ön Uygulama–Son Uygulama Puanlarının Grup İçi Karşılaştırılması.....48
Tablo 11.	Öz Bakım Becerileri Son Uygulama Puanlarının Gruplar Arası Karşılaştırılması.....49
Tablo 12.	Deney Grubu Öğrencilerinin, Tekrarlı Ölçümlerine İlişkin Merkezi Eğilim ve Yayılma Ölçüleri.....50
Tablo 13.	Ön Test-Son Test-Kalıcılık Testi Puanlarına Yönelik, İlişkili Örneklem İçin Tek Faktörlü ANOVA Sonuçları.....51
Tablo 14.	Veli Gözlem Formuna İlişkin Betimsel İstatistikler.....58
Tablo 15.	Öz Bakım Becerilerine İlişkin Davranışların Gözlenme Sıklığı.....58
Şekil 1.	Araştırma Deseni.....27
Şekil 2.	Scree Plot Grafiği.....42

KISALTMALAR LİSTESİ

YİBO	Yatılı İlköğretim Bölge Okulu
ÖSKD	Ön test – Son test kontrol Gruplu Desen
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
KMO	Kaiser-Meyer-Olkin
DÖ	Deney Grubu Öğretmeni
KÖ	Kontrol Grubu Öğretmeni
EY	El-Yüz Temizliğine İlişkin Uygulamalar
AD	Ağız-Diş Bakımına İlişkin Uygulamalar
AT	Ayak ve Tırnak Temizliğine İlişkin Uygulamalar
BV	Banyo ve Vücut Temizliğine İlişkin Uygulamalar

1. BÖLÜM: GİRİŞ

1.1.PROBLEM DURUMU

Bireyin sağlıklı olması ve yaşamını sağlıklı bir şekilde sürdürmesi, kişisel bakımına dikkat etmesiyle mümkündür. Kişisel bakım; bireyin sağlığını sürdürmek için yaptığı “öz bakım” uygulamalarını içermekte ve sabah kalkıp gece yatıncaya kadar ki sürede bireyin sağlığını koruması ve sağlıklı kalabilmesi için yapması gereken davranışların tümünü kapsamaktadır. Aynı zamanda kişisel bakım; kişinin anatomik, fizyolojik, psikolojik, genetik, kalıtsal özellikleri gibi doğuştan getirdiği nitelik ve yetenekleriyle sonradan edindiği, geliştirdiği yetenekleri, kültürel, moral özellikleri, giyim, temizlenme, kültür-fizik, beslenme alışkanlıkları gibi şahsi özelliklerine ve davranışlarına ait çalışmaların düzenlenmesidir (Erdal,1993:60-70; Görgülü, 2000:36-43).

Kişisel bakım uygulamaları, bireye özgüdür ve bireyler arasında farklılık göstermektedir. Kişisel bakım uygulamaları kişinin inançları, değerleri ve alışkanlıkları doğrultusunda geliştirdiği uygulamalardır. Bu nedenle kişisel bakım uygulamalarını, kültürel, sosyal, ailesel faktörler ile bireyin sağlık ve hijyene ilişkin bilgi düzeyi ve gereksinimleri etkilemektedir (Görgülü ve Ulusoy, 2001:20-47).

Eğitim, genel olarak bireyde davranış değiştirme süreci olarak tanımlanmaktadır. Eğitimin bu genel amacını yerine getirmek için Türk Eğitim Sistemi; yetişmekte olan çocukların ve gençlerin topluma sağlıklı ve verimli bir şekilde uyum sağlamalarına yardım etmektedir. Mevcut eğitim kurumlarının önemli bir basamağını da ilköğretim okulları oluşturmaktadır (Arı, 2002:119).

Türkiye’ de ilköğretim; normal, taşınmalı ve yatılı şekillerde yapılmaktadır. Bu eğitim kurumlarından Yatılı İlköğretim Bölge Okullarında (YİBO’larda) öğrencilere eğitim-öğretimin yanı sıra, aynı zamanda eğitimleri boyunca barınma, yeme, içme vb. olanaklar da sağlanmaktadır (MEB, 2002:20-27). Öğrencilerin yaşamlarını bu okullarda sürdürmelerinden dolayı öz-bakım becerileri de ayrı bir önem kazanmaktadır. Bu durum özellikle ilköğretim 1. kademedeki öğrenim gören öğrenciler açısından büyük bir sorun teşkil etmektedir. Öğrencilerin 24 saatini de burada geçirdiği düşünülürse, toplu yaşanan bir ortam olduğu için bu okullarda kişisel bakım daha da önem kazanmaktadır.

Okul, genellikle çocukların korunaklı yuvalarından çıkıp toplum içine girdikleri ilk yerdir. Bu durumun yaratacağı ruhsal ve sosyal sorunlar için çocuk

desteklenmelidir. Çocukluk dönemi sağlık alışkanlıklarının geliştirilmesi için de uygun bir dönemdir. Sağlıklı bilgi, tutum ve davranışları geliştiren öğrenciler çevrelerindeki bireyler için de eğitici olabilmektedir. Bu durum okullarda yaşanan sağlık, beslenme, hijyen ve kişisel bakım sorunlarının diğer sorunlardan daha da önemli olduğunu ortaya koymaktadır (Şahin, 2000:40).

YİBO'ların öğrencilerin sağlık, beslenme ve temizlik alışkanlıklarından, kıyafetlerinin sağlıklı ve düzenli olmasına kadar öğrenciyi olumlu yönde geliştirmek ve öğrencilerin günlük sorunlara duyarlı, bilinçli yurttaşlar olmalarına yardımcı olmak gibi önemli görevleri vardır.

Ailelerinden uzakta kalan bu öğrencilere bu becerilerin kazandırılması, onların sağlıklı bir yaşam sürdürebilmesi için oldukça önemlidir. Bu araştırmanın da YİBO'larda okuyan 1. kademe öğrencilerinin öz-bakım becerileri düzeyini ortaya koyması ve deney grubuna uygulanacak olan öz-bakım becerileri eğitim programının, bu beceriyi geliştirmede etkili olup olmayacağını göstermesi açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

Bu araştırmanın problem cümlesi; "Öz bakım becerileri eğitim programının yatılı ilköğretim bölge okulu 1. kademe öğrencilerinin öz bakım becerilerini geliştirmede etkisi var mıdır?" şeklinde ifade edilebilir.

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ALT AMAÇLARI

Bu araştırmanın temel amacı; Uşak ilinde bulunan bir YİBO'nun 1. Kademe öğrencilerinin öz bakım becerilerini geliştirmek amacıyla hazırlanan eğitim programının, öğrencilerin öz bakım becerileri üzerine etkisini ortaya koymaktır.

Ayrıca, bu çalışma ile aşağıdaki hususların ortaya çıkarılması amaçlanmıştır:

- 1- Yatılı İlköğretim Bölge Okulu 1. Kademe öğrencilerinin var olan öz bakım becerilerini tespit etmek.
- 2- YİBO öğrencilerinin (tespitlere yönelik olarak) öz bakım becerilerini geliştirmeleri için bir eğitim programı hazırlamak ve bu eğitim programını deney grubu üzerinde uygulamaya koymak.
- 3- Öz bakım becerileri eğitimi verilen grup ile eğitim verilmeyen grup arasındaki farklılıkları belirlemek.
- 4- Öğrencilerin eğitim öncesi ve eğitim sonrası becerilerine yönelik olarak öğretmen görüşlerini ve gözlemlerini değerlendirmek.

- 5- Öğrencilere uygulanan anket, öğretmen görüşleri ve öğretmen gözlemleri doğrultusunda, hazırlanan eğitim programının etkililiğini incelemek.
- 6- Bu çalışmadan elde edilecek veriler ışığında YİBO öğrencilerinin öz bakım becerilerini geliştirmelerine yönelik olarak bazı önerilerde bulunmak

Bu bilgiler ışığında YİBO'larla ilgili aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- 1- Yatılı İlköğretim Bölge Okulu 1. Kademe öğrencileri var olan öz bakım becerilerinin ne kadarını yerine getirebilmektedir?
- 2- YİBO'larda, öğrencilerin öz bakım becerilerini geliştirmelerine yönelik olarak müfredat dışında uygulanan bir eğitim programı var mıdır?
- 3- Öz bakım becerileri eğitimi verilen grup ile eğitim verilmeyen grup davranışlar yönünden farklılık göstermekte midir?
- 4- Öğrencilerin eğitim öncesi ve eğitim sonrası becerilerine yönelik olarak öğretmen görüşleri ve gözlemleri nelerdir?
- 5- Uygulanan eğitim programı öğrenciler üzerinde etkili olmuş mudur?
- 6- Uygulanan eğitim programının dönütlerine göre YİBO'lardaki bu sorunların çözümüne yönelik öneriler neler olabilir?

1.3. SAYILTILAR

Araştırmanın dayandığı sayılılar şunlardır:

- Bu çalışmada belirlenen örneklem evreni temsil edecek niteliktedir.
- Araştırmada kullanılmak üzere hazırlanmış olan öz bakım becerileri ölçeği, öğrencilerin öz bakım becerilerini tespit etmek açısından geçerli ve güvenilirlerdir.
- Ölçeğin geliştirilmesinde kendilerine başvuru alan uzmanlar alanlarında yeterlidir.
- Araştırma kapsamında yer alan öğrenciler öz bakım becerilerini içten ve samimi olarak belirtmişlerdir.
- Denetim altına alınamayan değişkenler deney ve kontrol gruplarını benzer derecede etkilemiştir.
- YİBO'larda öğrenim gören öğrencilere, öz bakım becerilerini geliştirmeye yönelik bir eğitim programı uygulamak, öğrencilerin öz bakım becerilerini geliştirir.

1.4. SINIRLILIKLAR

Bu araştırma,

- Veri kaynağı olarak, Uşak ilinde bulunan, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı bir yatılı ilköğretim bölge okulunda 2009-2010 eğitim-öğretim yılında 4. sınıflarında öğrenim gören öğrencilerle sınırlı tutulmuştur.
- Yöntem açısından, ön test-son test deney ve kontrol gruplu deneme modeli ile nitel araştırma yöntemlerinin birlikte kullanıldığı “karma” araştırma deseni ile sınırlıdır.
- Araştırma verileri, öz bakım becerileri ölçeğinden elde edilen puanlar, öğretmen görüşleri ve veli gözlemleri ile sınırlıdır.
- Bu araştırma konu alanı olarak, YİBO’larda öğrenim gören öğrencilerin öz bakım becerileri ile sınırlıdır.

1.5. TANIMLAR

Özbakım: Öz bakım bireylerin kişisel olarak yaşamlarını, sağlık ve iyiliklerini korumak için kendilerine düşeni yapmalarıdır.

Özbakım Becerileri: Bireyin kendisi ile ilgili ihtiyaçlarını (yemek yeme, tuvalet ihtiyacı, kişisel bakım, güvenliğini sağlama vb.) yine kendisinin yapabilmesi yeteneğidir.

Yatılı İlköğretim Bölge Okulu (YİBO) : Yatılı İlköğretim Bölge Okulunun kısaltması olan YİBO, Türkiye’de köylerinde okul olmayan çocuklarla, maddi olanakları kısıtlı olan ailelerin çocuklarına eğitim vermek amacıyla kurulmuş sayıları 700'e yaklaşan ilköğretim okullarıdır.

Öz Bakım Becerileri Eğitim Programı: Bireye kazandırılmak istenen öz bakım becerilerini geliştirmeye yönelik etkinliklerden oluşan program.

2. BÖLÜM: KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. YATILI İLKÖĞRETİM BÖLGE OKULU (YİBO) UYGULAMALARI

“Biyolojik-kültürel ve sosyal” bir varlık olarak insanın tüm yaşamı süresince yanıtlaması gereken soru “Nasıl yaşamalıyım?” sorusudur. Bireyin yaşamı boyunca karşılaşacağı sorunların tümü, bu genel soru çerçevesinde çözümlenmektedir. Bireyin istediği yaşam biçimine sahip olması için, gerekli öğrenmeleri sağlamada ise eğitim önemli bir araçtır (Senemoğlu, 2003:7).

Ülkelerin kalkınmasında ve gelişmesinde en önemli unsur o ülkenin eğitimidir. Çağdaş yaşamın, kısaca her yönden kalkınmış bir toplum olmanın yolu eğitimden geçmektedir. Sürekli gelişen, değişen, bilim ve teknoloji alanlarındaki yeniliklere ayak uydurabilmek, ancak eğitime verilecek önemle mümkün olacaktır.

Eğitim, genel olarak bireyde davranış değiştirme süreci olarak tanımlanmaktadır. Eğitimin bu genel amacını yerine getirmek için Türk Eğitim Sistemi; yetişmekte olan çocukların ve gençlerin topluma sağlıklı ve verimli bir şekilde uyum sağlamalarına yardım etmektedir. Bu uyumun gerçekleştirilmesi için bireyin yetenekleri eğitim yolu ile en son sınırına kadar geliştirilir ve insan davranışları, milli eğitimin amaçları doğrultusunda değiştirilir. Bu 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Yasası ile belirlenmiştir. Mevcut eğitim kurumlarının önemli bir basamağını da ilköğretim okulları oluşturmaktadır.

İlköğretimin amacı; her Türk çocuğunun iyi birer yurttaş olabilmesi için, gerekli temel bilgi, beceri, davranış ve alışkanlık kazanmasını, millî ahlak anlayışına uygun olarak yetişmesini, ilgi, yeti ve yetenekleri doğrultusunda hayata ve bir üst öğrenime hazırlanmasını sağlamaktır. Bu anlamda ilköğretim kız ve erkek bütün yurttaşlar için zorunludur ve devlet okullarında parasızdır. İlköğretim kurumları sekiz yıllık okullardan oluşur. Bu okullarda kesintisiz eğitim yapılır ve bitirenlere ilköğretim diploması verilir (MEB, 2000:8-9).

İlköğretim sistemi, daha önceleri beş yıl ilkokul ve üç yıl ortaokul şeklinde uygulanmaktaydı. 1997 yılında İlköğretim ve Eğitim Kanununda yapılan değişiklikle “Mecburi ilköğretim çağı, 6 - 14 yaş grubundaki çocukları kapsar.” şeklinde düzenlenmiştir. Bu kanuna göre; ilköğretimin zorunlu ve kesintisiz sekiz yıl olarak kabul edilmiş, ilkokul ve ortaokul birleştirilerek ilköğretim adını almıştır (<http://mevzuat.meb.gov.tr/>).

Türkiye’ de ilköğretim; normal, taşınmalı ve yatılı şekillerde yapılmaktadır. Bu eğitim kurumlarından YİBO’larda öğrencilere eğitim-öğretimin yanı sıra, aynı zamanda eğitimleri boyunca barınma, yeme, içme vb. olanaklar da sağlanmaktadır (MEB, 2002:20-27).

Türkiye, oldukça geniş sayılabilecek yüzölçümüne sahip bir ülkedir. Ülkemizin nüfus yapısı oldukça dağınık olup, nüfusun önemli bir bölümü köy, mezra, oba, ve yayla gibi yerleşim yerlerinde ikamet etmektedir. Özellikle Karadeniz, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinin coğrafi yapısı, bu bölgelerin “yaşamını ve eğitime sürekliliği” etkilemektedir. İklimin elverişsiz olduğu yörelerde uzun zaman yollar kapanmakta, yaşam koşulları zorlaşmaktadır. Bunun yanı sıra, köyden kente göç sorunu yüzünden, küçük yerleşim birimlerinde nüfus azalmaktadır. Bu durum, buralarda yaşayan ilköğretim çağındaki öğrencilerin eğitim talebinin merkezi bir eğitim kurumunda karşılanması çözümünü gündeme getirmektedir. Bu gerçeklerden hareketle, özellikle kalkınmada öncelikli yerleşim birimlerine yatılı veya gündüzlü öğretim veren "Yatılı İlköğretim Bölge Okulları'nın kurulması yoluna gidilmiştir (Aralp can, 1998; akt. MEB, 2002)

1992 tarihli Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Kurumları Yönetmeliğinin 4. maddesine göre yatılı ilköğretim bölge okulu; **“nüfusu az veya dağınık yerleşim birimlerinde aynı yönetim altında kurulan, sekiz yıllık parasız yatılı ilköğretim kurumlarına** denir.” Yine aynı Yönetmeliğe göre pansiyonlu ilköğretim okulu, merkezi durumda olan yerleşim birimlerinde, öğrencilerin parasız yatılı ve gündüzlü olarak eğitim-öğretim görmeleri için açılan ilköğretim kurumlarındanıdır. (mad.4) "Pansiyon" deyiimi ilköğretim kurumlarında parasız ve paralı yatılı okuyan öğrencilerin, barınma, yatma ve beslenme ihtiyaçlarının karşılandığı yeri ifade etmektedir (1982 tarihli Okul Pansiyonları Yasası, mad.2).

Genelde kırsal kesimde, okulu bulunmayan köy ve köy altı yerleşim birimlerinde bulunan çağ nüfusu ile yoksul ailelerin çocuklarına ilköğretim hizmetlerini götürebilmek amacıyla yatılı ve pansiyonlu ilköğretim okulları açılmaktadır. Bu okullarda öğrenim gören öğrencilerin her türlü giderleri devlet tarafından karşılanmaktadır. 1982 tarihli İlköğretim ve Orta Öğretimde Parasız Yatılı veya Burslu Öğrenci Okutma ve Bunlara Yapılacak Sosyal Yardımlara İlişkin yasada, parasız yatılı okuyan öğrencilerin ise barınma, beslenme, giyecek ihtiyaçları ile harçlıklarının karşılıksız olarak devlet tarafından giderileceği hükme bağlanmıştır. Aynı Kanuna göre parasız yatılı olarak okutulacak veya burs verilecek öğrencilerin

sayısı, seçilmeleri, sınavları ve kabulleri ile ilgili esaslar her yıl Milli Eğitim Bakanlığınca ilan edilir (mad.4).

Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Kurumları Yönetmeliğine göre okulu bulunmayan yerleşim birimlerinde veya birleştirilmiş sınıfları bulunan okullarda ilk beş sınıfı tamamlayan ve “Taşımali öğretim” kapsamına alınamayan zorunlu eğitim çağındaki öğrenciler, Yatılı İlköğretim Bölge Okulu ile Pansiyonlu İlköğretim Okuluna alınır (mad.21). Yatılı ve Pansiyonlu okullarda iş ve işlemler 1983 tarihli "Milli Eğitim Bakanlığınca Bağlı Okul 'Pansiyonları Yönetmeliği"ne göre yürütölmektedir (mad.135).

2.1.1. Yatılı İlköğretim Bölge Okullarının Tarihçesi

Türkiye'de yatılı okulların uygulanması, Cumhuriyetin kurulduğu ilk yıllara kadar dayanır. Atatürk'ün 1 Mart 1923 tarihinde TBMM'nin açılış konuşmasında ilköğretimde yatılı okullara gereksinim duyulduğunu belirtmesi üzerine 1923-1933 yılları arasında bütçeleri elverişli illerde, 1933-1938 yılları arasında bucak ve ilçe merkezlerinde, 1940 yılında ise merkezi köylerde gündüzlü ve pansiyonlu okullar açılmaya başlanmıştır (Aralp can, 1998; akt. MEB, 2002).

Cumhuriyetin ilanından sonra 22 Mart 1926 tarihinde çıkarılan 789 Sayılı Maarif Teşkilatına Dair Kanun ile eğitim sistemine yeni bir biçim verilmiştir. Kanun'un beşinci maddesine göre ilköğretim okulları şöyle sınıflandırılmıştır (MEB, 2002):

1. Şehir ve Kasaba Gündüzlü Mektepler
2. Şehir ve Kasaba Yatılı Mektepler
3. Köy Gündüz Mektepleri
4. Köy Yatılı Mektepleri

Bu Kanuna göre, gündüz okulları, illerin özel idare bütçeleri ile açılmaktadır. Şehir ve kasabadaki yatılı okullar kimsesiz öğrencilerin eğitimi için Milli Eğitim Bakanlığınca açılmaktadır. Belediye ve mahalli idareler aranan koşulları yerine getirip, Bakanlıktan izin alarak okul açabilmektedirler. Köy Yatılı Mektepleri, okulu

olmayan köylerdeki öğrencilerin eğitimi içindir. Bu okulların gerek genel, gerek özel bütçelerle açılabilmesi ve yönetilebilmesi de kanun hükmüyle belirlenmiştir.

1926 yılında 789 Sayılı Kanunla kurulması öngörülen Köy Yatılı Mektepleri 8-10 okulsuz köyün çocuklarını bir köyde toplama esasına dayanmaktadır. Yatılı Mektepleri, uygulamada bazı zorlukları gidermektedir. Yeni okul binası, yeni yemekhane yapılması gibi masraflar ortadan kalkmakta, bir öğretmenden daha çok sayıda çocuğu okutmak için yararlanabilmekteydi. Ama köyler arasındaki ulaşım sorunu büyük zorluk yaratmıştı. Daha sonraları bu okullar Bölge Okulları biçimine dönüştürülmüştür (Aralpcan, 1998; akt. MEB, 2002).

Yatılı okullar ilk olarak 1939 yılında yoksulluk yüzünden eğitim sürecine katılamamış köy çocukları için açılmıştır. Daha sonra 1962 yılında 222 Sayılı Kanunda yapılan değişiklik ile ülkenin dört bir yanına yayılması amaçlanmıştır. 1963 – 1964 öğretim yılıyla beraber yatılı kız öğrencilerin de alınmasıyla ilk Yatılı İlköğretim Bölge Okulları ve Pansiyonlu İlköğretim Okullarının temelleri Adana Ceyhan Mustafabeyli kasabasında atılmıştır.

Günümüz Türkiye'sine gelindiğinde ise 2009-2010 öğretim yılında yaklaşık 603 Yatılı İlköğretim Bölge Okulu'nda, 94 bin 580 erkek, 69 bin 212 kız öğrenci olmak üzere toplam 163 bin 792 öğrencinin eğitim görmektedir. 2006-2007 eğitim öğretim yılında 300 Yatılı İlköğretim Bölge Okulu'nda 4.440 derslikte, toplam 136 bin öğrenci eğitim görüyordu.

2.1.2. Yatılı İlköğretim Bölge Okullarındaki Öğrencilerin Yaşadıkları Sorunlar

YİBO'ların öğrencilerin sağlık, beslenme ve temizlik alışkanlıklarından, kıyafetlerinin sağlıklı ve düzenli olmasına kadar öğrenciyi olumlu yönde geliştirmek ve öğrencilerin günlük sorunlara duyarlı bilinçli yurttaşlar olmalarına yardımcı olmak gibi önemli görevleri vardır (Arı, 2002:119)

Bu önemli görevlerinin yanında YiBO'ların kendi içinde bazı sorunları mevcuttur. Bunlar; eğitimin niteliğine ve toplumun okula bakış açısına ilişkin sorunlar, personel ve öğrenci-veli sorunları, okulun ekonomik ve fiziksel koşullarına ilişkin hizmetlerin yetersizliği sorunlarıdır.

Bu okullarda çalışan öğretmenlerin hem-fikir olduğu, ayrıca gözlemlerimiz sonucu vardığımız yargılar neticesindeki başlıca sorunlar şunlardır:

- Henüz 7 yaşındayken, tam da anne ve babasına en çok ihtiyacı olduğu dönemde onları yanında bulamayan çocuk kendi öz bakım becerilerini yalnız başına yerine getirememektedir. Akranları anne – babaları ile birlikte iken bu okullardaki öğrenciler yalnız başlarına birçok sorunun üstesinden gelmeye çalışmaktadır. Örneğin; sabahları kalktığında yatağını kendisi düzeltmek zorundadır, eğer düzeltemezse hemen uyarılır. Bu da çocuğun daha ilk günlerden özgüvenini yitirmiş ve sarsılmış olmasına neden olur.
- Birçok yatılı okulda okulların açıldığı ilk hafta 1. sınıf öğrencilerinin çoğu ya okuldan kaçmak istemekte ya da okulda düzeni bozabilecek olumsuz davranışlarda bulunmaktadır. Bu tür olaylar yaşamaları da onların okula karşı olumsuz tutum geliştirmelerine neden olmaktadır. Hatta bazı öğrenciler ailelerini suçlamakta ve onların kendilerini bu okullar bırakıp kaçtıklarının düşünmektedirler. Kimi öğrenciler ise ailelerinden ilk defa ayrı kalmış olmanın etkisiyle çoğu zaman geceleri altlarını ıslatmaktadır. Bu durum da çocukların ne kadar etkilendiğinin açık bir göstergesidir (Bu çocukların önceden bu tür davranışlar sergilemediği ailelerle yapılan görüşmeler ve tıbbi kontroller sonucunda ortaya çıkmaktadır).
- Özellikle ilköğretim 1. kademe öğrencileri günlük temizliklerini tam olarak yapamamaktadır. Banyo günlerinde banyo yapmaktan kaçma eğiliminde oldukları ya da tam olarak bedensel temizliklerini yapamadıkları gözlemlenmektedir. Eğer aynı okulda okuyan büyük kardeşi ya da akrabası varsa onun yardımıyla temizliğini yapmaktadır. Bunun dışında yatağını toplama, dolabını düzenleme, okul eşyalarına sahip çıkma, kılık kıyafetine özen gösterme gibi davranışlarda da bulunamamaktadırlar. Öz bakım becerilerini ve temizliğini sağlayamadığı için de arkadaş ve sınıf gruplarından zaman zaman dışlanmakta ve sürekli bir eziklik yaşamaktadırlar.
- Eğer kendisinden küçük bir kardeşi varsa öğrenciye bir de o kardeşin sorumluluğu yüklenmektedir ve büyük olan çocuk taşıyamayacağı bu sorumluluk altında ezilip gidecektir. Yaşlıları dilediği gibi koşup oynarken bu öğrenciler küçük yaşlarda parasını kardeşlerine yetirmeyi, onların tertip düzenini sağlamayı öğrenmektedirler.

- YİBO'larda okuyan öğrencilerde çeşitli davranış bozuklukları görülmektedir. Bazı öğrencilerin çok sinirli ve saldırgan olduğu, bazılarının utangaç ve içe kapanık oldukları görülmektedir (MEB, 2002). Şu an görev yapmakta olduğum yatılı okulda da bu tip davranış bozukluklarına sıkça rastlanmaktadır. Öğrenciler yaşadıkları ruhsal çöküntüyü bu tip davranışlarla dışa yansıtmaktadır.
- Birçok YİBO'da revir ve sağlık personeli yetersizliği nedeniyle, yaşanan sağlık sorunlarına, zamanında müdahale edilememektedir. Öğrencilerin sağlık sorunlarına anında müdahale edilememesi, tıbbi müdahale için gerekli zamanın uzaması bazı olumsuzluklara yol açmakta bu da hem öğrenci hem de öğretmen için sorunlara neden olmaktadır.

Ayrıca; MEB Müşaviri Kadir KELLEÇİOĞLU'nun Bingöl ilinde YİBO'larla ilgili yaptığı araştırmalarda bu okullarda okuyan yatılı öğrencilerle ilgili olarak yaptığı şu tespitler de oldukça kayda değer gözükmektedir:

1. Yüz ifadelerinde soğukluk,
2. Yetersizlik duygusu
3. Gelecek kaygısı
4. Hastalık oranının yüksek olması
5. Emre itaatin belirgin olması
6. Suç oranının yüksek olması
7. Okula karşı tepkinin belirgin olması
8. Edilgen (pasif) davranışlar
9. Okuldan kaçma oranının yüksek olması
10. Köy okulunda gündüzlü okuma isteklerinin belirgin olması
11. Öğretmene karşı antipatinin (iticilik) yüksek oranda olması
12. Cinsel istismara maruz kalma durumları
13. Pasif kılınmış kişilik görünümü (Kellecioğlu, 2003:23).

Öğrencilerin yaşamlarını bu okullarda sürdürmelerinden dolayı öz-bakım becerileri de ayrı bir önem kazanmaktadır. Bu durum özellikle ilköğretim 1. kademedeki öğrenim gören öğrencileri açısından büyük bir sorun teşkil etmektedir.

Öğrencilerin 24 saatini de burada geçirdiği düşünülürse, toplu yaşanan bir ortam olduğu için bu okullarda kişisel bakım daha da önem kazanmaktadır

Okul, genellikle çocukların korunaklı yuvalarından çıkıp toplum içine girdikleri ilk yerdir. Bu durumun yaratacağı ruhsal ve sosyal sorunlar için çocuk desteklenmelidir. Çocukluk dönemi sağlık alışkanlıklarının geliştirilmesi için de uygun bir dönemdir. Sağlıklı bilgi, tutum ve davranışları geliştiren öğrenciler çevrelerindeki bireyler için de eğitici olabilmektedir. Bu durum okullarda yaşanan sağlık, beslenme, hijyen ve kişisel bakım sorunlarının diğer sorunlardan daha da önemli olduğunu ortaya koymaktadır (Şahin, 2000:40).

YİBO'ların öğrencilerin sağlık, beslenme ve temizlik alışkanlıklarından, kıyafetlerinin sağlıklı ve düzenli olmasına kadar öğrenciyi olumlu yönde geliştirmek ve öğrencilerin günlük sorunlara duyarlı, bilinçli yurttaşlar olmalarına yardımcı olmak gibi önemli görevleri vardır.

2.2. ÖZBAKIM BECERİLERİ

Öz bakım becerisi, çocuğun temizlik, beslenme uyku vb. temel ihtiyaçlarını yetişkin desteği olmaksızın yapabilme becerisidir (Darıca, 2003). Bir anlamda öz bakım becerisi, günlük yaşama becerisidir. Çocuğun öz bakım becerilerini geliştirmesi için öncelikle bir öğrenme ortamına gereksinimi vardır. Bu öğrenme ortamı ilk olarak ailede başlar ve okul döneminde devam eder. Öğrenme ortamında verilen eğitimin doğruluğu çok önemlidir.

Çocuk temel becerileri ne kadar iyi öğrenirse diğer gelişim alanlarında da başarı sağlar. Bender (1996), öz bakım becerileri, öğrencilerin özsayıgılarının gelişiminde önemli bir katkısı olduğunu ve günlük yaşamda sorumluluklarını gerçekleştirmede yetersiz olan öğrencilere destek sağladığını belirtmiştir (Akt, Konya,2007).

Öz bakım becerileri kişinin yaşamını rahat bir şekilde sürdürebilmesi, kendi ihtiyaçlarını yardımsız bir şekilde karşılayabilmesi için öğrenmesi gereken becerilerdir. Bu beceriler şunlardır; tuvalet eğitimi, kendi basına giyinip-soyunma, yemek yeme alışkanlığı, vücut temizliğidir (El-yüz yıkama, tırnak kesimi, saç tarama ve bakımı, banyo alışkanlığı). Öz bakım becerileri bu alanda yetersiz kalan bireyler için oldukça önemlidir. Çünkü bu becerileri gelişmeyen bir birey birçok olumsuz durumla karşılaşabilmektedir.

Öz bakım becerilerinin kazanılması çocuğun yaşam kalitesine de yansımaktadır. Yaşamın ilk altı yılını içine alan okul öncesi dönem, insanın gelişiminin en hızlı ve kapsamlı olduğu bir dönemdir. Okul öncesi dönem çocuğunun eğitiminde, kendi temel gereksinimlerini karşılaması için verilen öz bakım becerileri eğitimi ile çocuğun beden sağlığına olumlu katkıda bulunulur ve çocuk bağımsızlığını kazanır. Ayrıca çocuğun varlığının bedensel sınırlarını fark etmesi sağlanır. Bunun yanında “kendine bakabilmek” olumlu kendilik kavramına bağlı olarak “kendine güven”in oluşmasında da önemli rol oynamaktadır (Önder, 2003; akt., Küçük, 2009).

Bireyin sağlıklı olması ve yaşamını sağlıklı bir şekilde sürdürmesi, kişisel bakımına dikkat etmesiyle mümkündür. Aynı zamanda kişisel bakım; kişinin anatomik, fizyolojik, psikolojik, genetik, kalıtsal özellikleri gibi doğuştan getirdiği nitelik ve yetenekleriyle sonradan edindiği, geliştirdiği yetenekleri, kültürel, moral özellikleri, giyim, temizlenme, kültürel, beslenme alışkanlıkları gibi şahsi özelliklerine ve davranışlarına ait çalışmaların düzenlenmesidir (Erdal, 1993:60-70; Görgülü, 2000:36-43).

Çocuğun öz bakım becerilerini okul öncesi dönemde kazanması beklenir. Tabii bu durum çocuğun içinde bulunduğu ortama, aileye göre farklılık gösterebilir.

Kişisel bakım uygulamaları, bireye özgüdür ve bireyler arasında farklılık göstermektedir. Kişisel bakım uygulamaları kişinin inançları, değerleri ve alışkanlıkları doğrultusunda geliştirdiği uygulamalardır. Bu nedenle kişisel bakım uygulamalarını, kültürel, sosyal, ailesel faktörler ile bireyin sağlık ve hijyene ilişkin bilgi düzeyi ve gereksinimleri etkilemektedir (İnanç, Hatipoğlu, Yurt, Avcı ve Akbayrak 1994:5-30; Ulaş,1998; Görgülü ve Ulusoy, 2001:20-47).

Okul, genellikle çocukların korunaklı yuvalarından çıkıp toplum içine girdikleri ilk yerdir. Bu durumun yaratacağı ruhsal ve sosyal sorunlar için çocuk desteklenmelidir. Çocukluk dönemi sağlık alışkanlıklarının geliştirilmesi için de uygun bir dönemdir. Sağlıklı bilgi, tutum ve davranışları geliştiren öğrenciler çevrelerindeki bireyler için de eğitici olabilmektedir. Bu durum okullarda yaşanan sağlık, beslenme, hijyen ve kişisel bakım sorunlarının diğer sorunlardan daha da önemli olduğunu ortaya koymaktadır (Şahin, 2000:40).

Okul dönemi geleceğin sağlıklı toplumunu oluşturma bakımından çok önemli bir dönemdir. Aynı zamanda çocukların bir arada bulunmaları ve sağlıklı ilgili bilgi,

değer ve davranışları daha çok burada kazanmaları bu dönemin önemini daha da artırmaktadır.

Sağlığı korumak, sürdürmek ve sağlık sorunlarını çözebilmek için kişisel hijyen çok önem taşımaktadır. Bulaşıcı hastalıklar basta olmak üzere birçok hastalığın önlenmesi için temel bir yaklaşım olan kişisel hijyen uygulamaları arasında tuvaletten sonra el temizliği, el yüz temizliği, düzenli banyo yapılması, temizlik işlemlerinde sabun ve akan su kaynağı kullanılması, yemek hazırlamadan önce, yemekten önce ve sonra el temizliği, tırnak temizliği, ağız ve diş bakımı, ayak temizliği, saç bakımı ve temizliği, temiz giyecek ve çamaşır kullanılması, kendine ait çamaşır, havlu, ayakkabı ve terliğin kullanılması gibi önlemler sayılabilir (Aslan ve Kaya, 2009).

Çocuk yaşlarda anne, baba veya öğretmenler çoğu zaman bizzat yapılarak öğretilen temizlik uygulamalarının, çocukluktan sonra bireyin kendisi tarafından yapılması gerekmektedir. Bu alışkanlıkların doğru şekilde verilmesi kişinin ileriki yıllarda sağlığını doğrudan etkileyecektir (Çetinkaya, Arslan ve Nur, 2005; Kalıncı, 2006). Sağlık alışkanlıkları gibi önemli bazı alışkanlıklar da çocukluk çağında kazanılmakta ve bunun da doğru bir şekilde kazanılması için örgün eğitimin yeri yadsınamaz (Çan ve Topbaş, 2005, akt. Yılmaz, Özkan, 2009).

Eğitim, genel olarak bireyde davranış değiştirme süreci olarak tanımlanmaktadır. Eğitimin bu genel amacını yerine getirmek için Türk Eğitim Sistemi; yetişmekte olan çocukların ve gençlerin topluma sağlıklı ve verimli bir şekilde uyum sağlamalarına yardım etmektedir (Arı, 2002:119).

Araştırma konusu olan YİBO'larda ise; öğrencilerin 24 saatini de burada geçirdiği düşünülürse, toplu yaşanan bir ortam olduğu için bu okullarda kişisel bakım daha da önem kazanmaktadır.

YİBO'ların öğrencilerin sağlık, beslenme ve temizlik alışkanlıklarından, kıyafetlerinin sağlıklı ve düzenli olmasına kadar öğrenciyi olumlu yönde geliştirmek ve öğrencilerin günlük sorunlara duyarlı, bilinçli yurttaşlar olmalarına yardımcı olmak gibi önemli görevleri vardır.

2.2.1. Öz bakım Becerilerinin Kazanılmasında Aile Ve Okul Eğitimi

Sosyolojide en küçük toplumsal kurum olarak tanımlanan aile, çocuğun hayata ve insanlara bakışını şekillendiren ilk ve en önemli birim olarak da tanımlanabilir. Aile, çocuğun biyolojik gelişim sürecinin önemli kısmını tamamladığı

bir kurum olmanın yanı sıra, psiko-sosyal gelişim evrelerinin ilk ve kritik dönemi de aile içerisinde yaşanmaktadır (Tezcan, 1985).

Yörükoğlu'na göre aile (2004:126), insan ilişkilerinin sergilendiği bir sahne gibi düşünülebilir. Çocuk, bu sahnede insan ilişkilerini bütün karmaşık yönleriyle gözlemler ve yaşar. İnsan ilişkilerini belirleyen anlaşma, uzlaşma, bağlılık, işbirliği gibi olumlu nitelikler evde kazanılır. Anlaşmazlık, çekişme ve çatışma gibi olumsuz durumlarda takınacağı tutumlar da evde öğrenilir.

Çocuklar doğdukları günden başlayarak, gelecek yaşamlarındaki inanç, tutum ve davranışlarını şekillendirmeye başlayan bir aile ortamında bulunurlar. Bilindiği gibi çocuklar eğitim-öğretim faaliyetleriyle ilk kez aile ortamında karşılaşır.

Çocuğun, sağlıklı kişilik geliştirmesinde ebeveyniyle olan ilişkileri çok önemlidir. Anne ve babasıyla olumlu ilişki içerisinde olan çocuklar uyumlu kişilik özelliği geliştirerek sosyal davranışlar sergileyebilirler. Bu amaçla anne ve babalar çocuklarını tanımalı, onları ilgi ve yetenekleri doğrultusunda yönlendirmelidirler (Gürsoy, Aral, Bütün ve Aydoğan,2004). Glass, ebeveynlerin çocuğun öz bakım becerilerini geliştirmek için, evdeki günlük işlerden bazılarında çocuğun katılımını sağlanmasının yararlı olacağını belirtmektedir (Akt. Küçük, 2009).

Başlangıçta yeni doğmuş olan bir bebek, çevresine oldukça yabancısıdır. Yaşayacağı bu çevreye alışması uzun zaman almaktadır. Alışma devresinde, bir yetiksin tarafından desteklenmesi gerekmektedir. İlk başlarda karnını doyuracak, uyku gereksinimini giderecek, üzerini giydirip, temizliğini yapacak kısacası bakımını üstlenecek bir anneye gereksinim duymaktadır. Bu süreç çocuğun bu gereksinimlerini kendi basına yapmaya başlayıncaya kadar devam etmektedir (Oktay, 2005:18).

Zamanla çocuk bu gereksinimlerini kendi basına yapabilecek duruma gelmektedir. Küçük çocukların temizlik, beslenme, uyku vb. fiziksel gereksinimlerini kendi kendilerinin karşılayabilmesi, alan yazında kısaca öz bakım becerileri olarak isimlendirilmektedir (Darıca,2003:51).

Çocuğun öz bakım becerilerini geliştirebilmesi için, öncelikle bir öğrenme ortamına gereksinimi vardır. Bu öğrenme ortamı ilk olarak ailede baslar daha sonra okul döneminde devam eder. Tabii bu öğrenme ortamında, verilen eğitimin doğruluğu oldukça önemlidir. Çocuklara temel ihtiyaçları ile ilgili verilen eğitimin doğruluğu huzurlu bir aile ortamına zemin hazırlamaktadır. Çocuk, bu öğrenmeyi ne

kadar başarılı ve doğru yaparsa hayata daha güvenle bakmayı öğrenmektedir (Baltaş, 2004:51).

Aile, 6-14 yaş arasındaki çocukların kişisel bakım becerilerini öğrenmesinde en etkili kurumdur. Çünkü çocuğun kişiliğinin oluşumu, biçimlenmesi ve kişisel bakım becerilerini kazanılması büyük ölçüde özdeşim modelleri olan ana-babanın tutum ve davranış yapılarına bağlıdır. Anne ve babanın davranışlarını kendine model alan çocuk, böylelikle istenen ve istenmeyen davranışları onlardan öğrenir ve kendini bu doğrultuda yönlendirir. Bu nedenle el-yüz yıkama, diş fırçalama, banyo yapma gibi kişisel temizlik alışkanlıkları ile ilgili anne-babaların tutumları çok önemlidir.

Kişilere sağlıklı yaşam sanatını öğretmek bu konuda yeterli bilgi-beceri ve uygun davranışlar kazandırmak belirli esaslar göre uygulanacak sağlık eğitimi ile mümkün olmaktadır.

Sağlık eğitimi genel olarak, kişi, grup veya toplulukların sağlık konusundaki inanç bilgi ve tutumlarını, faydalı bilgilerle istenen yönde geliştirmedir (Durusu, 1996). Etkin bir sağlık eğitimi bireysel ve toplumsal sağlığı olumlu yönde geliştirmek için bilinmesi ve yapılması gerekenleri bilgi, davranış, tutum ve alışkanlık haline getirmelidir.

Çocukların aile dışında en çok vakit geçirdikleri ortam okuldur. Okul çağı, çocuğun aile yuvasından çıkıp, dış dünyaya açıldığı, toplumsal çevreye iyice karıştığı çağdır. Okul bir bakıma evde kazanılan eğitimin sınandığı yerdir (Yörükoğlu, 2004:76).

Aile çocuğun öz bakım becerilerini geliştirmede ne kadar önemli ise; aile dışında en çok zaman geçirdikleri okul da en az o kadar önemlidir. Eğer çocuk yatılı bir ilköğretim okulunda eğitim görüyorsa bunun önemi daha da artmaktadır. Çünkü çocuk günün tamamını burada geçirmekte ve ailesinden daha çok okulda zaman geçirmektedir.

Okul, gelecek kuşakların toplumlarını oluşturacak ve daha sonraki yıllarda topluma hizmet verecek çocukları bünyesinde toplayan ve onları yetiştiren bir kuruluştur. Okulda öğrenme bir yaşantıdır, çocuklar üzerinde kalıcı davranış değişikliğine yol açan etkilenmeler okulda daha kolay oluşur (Durusu, 1996).

Okulda olumlu alışkanlıklar çocuklara kazandırılırken sağlık alışkanlıkları da geliştirilebilir. Çünkü okul bilgi, tutum ve davranışların geliştirilmesi için çok sayıda fırsatlar oluşturan bir ortama sahiptir (Fidan ve Erden, 1993).

Genel olarak okullarda öğrenciye kişisel bakım becerileri konusunda kendisine düşenleri yapmayı öğretmek için kazandırılacak bilgi, tutum ve davranışlar planlanıp uygulanmalı ve sonucu değerlendirilmelidir. Kişisel bakımla becerileri konusunda verilecek sağlık eğitimi okullarda verilen eğitimin bir parçası olmalıdır (Neyzi ve Ertuğrul, 1993:67-68).

Okul sağlık eğitimi; öğrencilere kendi bakımlarını yapabilmelerinin öğretilmesini sağlar, bunun yanında öğrencinin kendi bakımını yapabilmesi için çevrenin değiştirilmesine yardımcı olur ve öğrencinin optimal sağlığı kazanmak için karar verme yeteneğinin geliştirmesini sağlar (Durusu, 1996). Öğrencilerin yatılı ilköğretim okullarında ailelerinden uzakta ve kendi ayaklarının üzerinde durduklarını düşünecek olursak, kendi bakımlarını yapabilmeleri için okul desteğinin ne kadar önemli olduğunu daha iyi kavrayabiliriz.

Bu konu ile ilgili Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Genel Müdürlüğü ile özel kuruluşların işbirliğinde ilköğretim çağındaki çocukların temel kişisel hijyen ilkeleri, sağlayacağı yararlar, koruyacağı hastalıklar ile doğru el yıkama ve tuvalet temizliğinin sağlık açısından önemi konusunda bilinçlendirilmeleri ve doğru temizlik alışkanlıkları kazanmaları amaçlanan bir proje yürütülmüştür. 2002 yılında İstanbul'da pilot uygulama ile başlayan proje, 2004 yılı sonu itibariyle 13 ilde 3.161 ilköğretim okulunda uygulanmış ve 2.338.073 öğrenciye eğitim verilmiştir. Proje kapsamında Eğitici Eğitimi ile yetiştirilen 124 sağlık eğiticisi görev almıştır. 2005 yılında 10 ilde, 705 okulda eğitim uygulamaları devam etmektedir. Okullarda yürütülen eğitim çalışmaları eğitim-öğretimi aksatmayacak şekilde planlandığı gibi yürütülmektedir. Proje kapsamında okullarda eğitim desteği sağlanmıştır. Yetişme çağında kolaylıkla öğrenilebilecek temel bilgilerle çocukların doğru kişisel temizlik alışkanlıkları edinmelerine katkı sağlanmıştır. Eğitimler, öğrenmeyi kolaylaştıran görsel materyaller desteğinde verilmektedir. Eğitimlerin kalıcılığının sağlanması amacıyla eğitimlerin gerçekleştirildiği tüm okullara hatırlatıcı bilgiler içeren görsel afişler ile öğretmenler için öğretmen eğitim kitleri verilmiştir. Öğrencilere ise bilgilendirici kitapçıklar dağıtılmıştır. (<http://iogm.meb.gov.tr/>)

Ayrıca yine özel kuruluşlar ve derneklerin işbirliği ile YİBO'ların fiziki şartlarının iyileştirilmesini amaçlayan bir proje tasarladı. Milli Eğitim Bakanlığı, Valilikler, İl Milli Eğitim Müdürlükleri ve Kaymakamlıkların da destek verdiği proje kapsamında, öncelikli ihtiyaç sahibi YİBO'ların banyo ve tuvaletleri, grubun mimarları tarafından projelendirilip; tesisat altyapıları yenilenerek sağlıklı mekânlar

yaratıldı. Kasım 2007 yılında başlayan proje, Mayıs 2009 yılında tamamlanmıştır. Hijyen Projesi, özel sektör-sivil toplum kuruluşu-yerel yönetim arasındaki işbirliğinin güzel bir örneğini oluşturdu. Projeye, çoğu kırsal alanda yaşayan çok çocuklu ailelere mensup öğrencilerin, yaşadıkları yerlerde okul olmadığı için geldikleri YİBO'ların yaşam ortamını kaliteli bir hale getirmek amaçlandı. (<http://www.ab-pr.com/tr/calismalarimizdan-ornekler>)

Yine Milli Eğitim Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığı işbirliği ile 2008 yılında “İLKÖĞRETİM ÇOCUKLARI İÇİN EL HİJYENİ” adlı bir kitapçık basılmıştır. Bu kitapçık el hijyeni ve el hijyeninin sağlığımız açısından önemi konusunda öğrencilerin bilgilendirilmesi amacıyla hazırlanmıştır.

2.3. KONU İLE İLGİLİ YAPILAN ARAŞTIRMALAR

Yılmaz ve Özkan (2009), iki farklı yerleşim yerindeki ilköğretim okulu öğrencilerinin kişisel hijyen alışkanlıklarını karşılaştırmayı amaçlayan araştırmalarını, Bandırma ilçesinde, bir kırsal diğeri kentsel nitelikte olan iki ayrı ilköğretim okulunda gerçekleştirmiştir. Araştırmaya bu okulların 4-8. sınıflarında okuyan toplam 553 öğrenci katılmıştır. 25 sorudan oluşan anket formunda öğrencilere, ailelerinin sosyo-demografik özellikleri ve kişisel hijyen alışkanlıklarını içeren sorular sorulmuş ve kişisel hijyen puanlaması yapılmıştır. Anket formu doldurulduktan sonra, öğrencilere kişisel hijyen alışkanlıkları ile ilgili eğitim yapılmıştır. Eğitimden 2 ay sonra kişisel hijyen anketi tekrar doldurulmuş ve puanlaması yapılmıştır. Ellerini oyundan sonra yıkama, el yıkadıktan sonra kağıt ya da bez havlu ile kurulama, dişlerini en az 2 dk fırçalama, haftalık banyo yapma sıklığı, el tırnağını haftada bir kesme ve tuvalet kağıdı kullanma alışkanlığı kentsel bölge okulunda daha yüksek olup, istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0.05$). Öğrencilerin Kişisel Hijyen Alışkanlıkları (KHA) toplam puanı ile cinsiyet, okul adı, kardeş sayısı, anne ve baba eğitim düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmıştır ($p<0.05$). Eğitim sonrası kişisel hijyen alışkanlıkları puanı eğitim öncesinden yüksek bulunmuştur ($p<0.05$). Kişinin sağlığının korunmasında önemli yeri olan kişisel hijyen davranışlarını geliştirmek için, kişilerin erken yasta bilinçlendirilmesi, okulların erken dönemlerinden itibaren hijyen eğitim programları düzenlenmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

Küçük (2009)'ün yüksek lisans tezi için yaptığı araştırma; bakıcı tarafından, annesi tarafından ve kreşte bakılan 3-6 yaş çocukların yaşam kalitesi ve öz bakım

becerilerinin değerlendirilmek amacıyla tanımlayıcı-karşılaştırmalı olarak yapılmıştır. Araştırma, Yenişehir ve Yıldızkent Sağlık Ocağı bölgesinde bulunan ve 3-6 grubu yaş çocuğu olan anneler üzerinde yürütülmüştür. Araştırma kapsamına alınan ve annesi tarafından bakılan çocuklardan, annesi üniversite mezunu olanların Yaşam Kalitesi Ölçeği puan ortalamalarının daha yüksek olduğu saptanmış ve annenin eğitim düzeyi ile Yaşam Kalitesi Ölçeği aile alt boyutu puan ortalamaları arasında da anlamlı fark olduğu saptanmıştır ($p<0.05$). Aile tipine göre Yaşam Kalitesi puan ortalamaları arasında anlamlı fark bulunmuştur ($p<0.05$). Geniş aileye sahip olan çocukların Yaşam Kalitesi Bedensel İyilik ve Duygusal İyilik alt boyutundan aldıkları puan ortalamalarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bakıcı tarafından bakılan kız çocuklarının Yaşam Kalitesi Sosyal İlişkiler alt boyutu puan ortalamalarının daha yüksek olduğu bulunmuştur ($p<0.05$). Annesi lise düzeyinde eğitime sahip olan çocukların öz bakım Beceri puan ortalamalarının daha yüksek olduğu ve annenin eğitim düzeyine göre çocukların Giyinme Becerileri puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur ($p<0.05$). Kreşte bakılan ve annesi üniversite mezunu olan çocukların Yaşam Kalitesi Öz Saygı alt boyutundan aldıkları puan ortalamalarının daha yüksek olduğu saptanmıştır ($p<0.05$). Aile tipine göre kreşte bakılan çocukların Yaşam Kalitesi Ölçeği Toplam puan ortalamaları arasında anlamlı fark bulunmuş ve geniş aileye sahip olan çocukların Bedensel İyilik alt boyutundan aldıkları puan ortalamalarının yüksek olduğu belirlenmiştir ($p<0.05$). Kreşte bakılan çocukların Yaşam Kalitesi Öz Saygı alt boyutundan aldıkları puanların, annesi ve bakıcı tarafından bakılan çocuklara göre yüksek olduğu ve gruplar arasında istatistiksel olarak fark olduğu bulunmuştur ($p<0.05$). Kreşte bakılan çocukların Giyinme ve Kişisel Bakım Becerilerinin diğer gruplardan anlamlı derecede yüksek olduğu saptanmıştır ($p<0.05$). Çocuklara verilen bakım sekline göre yemek yeme becerileri hariç Öz bakım Becerileri Kontrol Listesi puan ortalamaları açısından gruplar arasında anlamlı fark bulunmuştur ($p<0.05$).

Şahin, Vural, Yüksel, Yıldız ve Aslan (2008) 'ın yaptığı çalışma 6-14 yaş grubu çocukların el hijyeni konusundaki davranışlarını saptanma, çocuklara verilen eğitimden sonra el yıkama konusundaki becerilerini "olumlu" yönde değiştirmeyi amaçlanmıştır. Araştırmaya Ankara'da Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na ait bir Çocuk Yuvası'nda yaşayan 6-14 yaş arası 102 çocuk katılmıştır. Öğrencileri eğitimi ve eğitim sonrasında değerlendirme için standart bir kontrol listesi kullanılmıştır. Araştırmaya katılan çocukların yaş ortalaması 9.7 ± 2.02 'dir.

Katılımcıların %56,7'si erkek; 43,3'ü kız çocuklardan oluşmuştur. Çocukların eğitim öncesi ve sonrasında el yıkama kontrol listesinde bulunan 10 basamağın 9'unda olumlu yönde artış saptanmıştır ($p<0.05$). El yıkama ile ilgili bilgi ve beceri eğitiminin çocuklarda özellikle toplu yerlerde yaşayanlarda erken yaşlarda verilmesinin uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

Önsüz ve Hıdıroğlu (2008), İstanbul'da sosyo-ekonomik düzeyi farklı olduğu düşünülen iki yerleşim yerinden seçilen iki ayrı ilköğretim okulundaki öğrencilerin kişisel temizlik alışkanlıklarının belirlenmesi amacıyla bir çalışma yapmışlardır. Araştırma Üsküdar ve Ümraniye İlçelerinde bulunan iki ilköğretim okulunda yapılmıştır. Çalışmaya okulların 7. ve 8. sınıflarında öğrenim gören toplam 486 öğrenciden 348 (%71,6)'i katılmıştır. 23 sorudan oluşan soru formu çalışmaya katılan öğrencilere dağıtılarak gözlem altında cevaplamaları sağlanmıştır. Çalışmada, öğrencilerin %60,3'ünün el yıkama açısından yeterli olduğu, %94'ünün sabah yüzünü yıkadığı, %75'inin haftada bir kez banyo yaptığı, %80,5'inin diş fırçalama alışkanlığı olduğu, %2,3'ünün ise dişlerini fırçalamadıkları bulunmuştur. El yıkama yeterliliği, sabah yüz yıkama alışkanlığı, kişisel havlusu olma durumu ve diş macunu kullanma miktarı açısından iki okul arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur ($p<0.05$). Her iki okul öğrencilerinin kişisel hijyen konusundaki bilgilerinin istenilen düzeyde olmadığı saptanmıştır. Bu nedenle okullarda kişisel hijyen konusunda eğitim programları düzenlenmesi ve teorik bilgilerin davranışa dönüştürülmesi için beceri eğitimlerinin de yapılmasının uygun bir yaklaşım olacağı kanısına varılmıştır.

Altınsoy (2008), hazırladığı yüksek lisans tezinde Bolu'nun Kıbrısçık ilçesindeki YİBO'da öğrenim gören yatılı ve gündüzlü öğrencilerin kişisel bakımla ilgili uygulamalarını tespit etmeye yönelik bir çalışma yapmıştır. Bu çalışmaya 108 yatılı, 82 gündüzlü toplam 190 öğrenci katılmıştır. Araştırma sonucuna göre; yatılıların ayak kokusu şikâyetinin gündüzlülere göre daha fazla olduğu saptanmış, yatılı ve gündüzlü kızların ayak kokusu şikâyetleri arasındaki farkın anlamlı olduğu bulunmuştur ($p<0.01$). Yatılı kızlardaki kepeklenme sıklığının gündüzlü kızlara göre daha fazla olduğu belirlenmiş, yapılan değerlendirmeye göre bu farkın ileri derecede önemli olduğu saptanmıştır ($p<0.001$). Gündüzlü öğrencilerin yatılı öğrencilere göre iç çamaşırlarını daha sık değiştirdikleri tespit edilerek, kızların yatılı ve gündüzlü olmalarıyla iç çamaşırlarını değiştirme sıklıkları arasındaki farkın anlamlı olduğu bulunmuştur ($p<0.05$). Bunla birlikte gündüzlü öğrencilerin yatılılara göre ellerini ve

yüzünü yıkarken su ve sabunu, sabun çeşidi olarak da sıvı sabunu daha fazla tercih ettikleri; yatılı kızların gündüzlü kızlara, gündüzlü erkeklerinde yatılı erkeklere göre dişlerini her yemekten sonra daha sık fırçaladıkları; tüm öğrencilerin çoğunun diş ipi kullanmadığı ve dişi ağrıdığına diş hekimine gittiği saptanmıştır. Ayrıca öğrencilerin çoğunun tuvaletten çıktıktan hemen sonra ellerini yıkadıkları, çoraplarını her gün değiştirdikleri, ayaklarını her gün yıkadıkları, ayaklarını ayak havlusuyla kuruladıkları, el ve ayak tırnaklarını haftada bir temiz olmak için kestikleri, çoğunlukla haftada bir banyo yaptıkları, banyo esnasında şampuan ve sabun kullandıkları, kulak içlerini aplikatörle temizledikleri, çoğunlukla burunlarını kâğıt mendil ya da peçeteye temizledikleri ter kokularını önlemek için sık sık banyo yaptıkları, tuvalet ihtiyacından sonra su+tuvalet kâğıdı kullandıkları ve temizlikle ilgili bilgileri anne, baba ve akrabalarından edindikleri saptanmıştır. Araştırmanın sonucunda; yatılı ve gündüzlü öğrencilerin kişisel bakım uygulamalarının benzer özelliklerde olduğu, öğrenim türünün kişisel bakım uygulamaları üzerinde önemli bir etkisinin olmadığı saptanmıştır.

Karakurt ve arkadaşları (2007), Erzincan Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu Hemşirelik Bölümü öğrencilerinin sosyo-demografik özelliklerinin öz-bakım güçlerine etkisini belirlemek amacıyla tanımlayıcı bir çalışma yapmışlardır. Çalışmanın verileri 186 öğrenciden toplanmıştır. Veriler, öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerini içeren anket formu ile öz bakım gücü ölçeği kullanılarak toplanmıştır. Öğrencilerin öz-bakım gücü puan ortalaması 102.65 ± 16.84 olarak bulunmuştur. Öğrencilerin okudukları sınıf, anne eğitimi ve alkol kullanma durumları ile öz-bakım gücü puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($p < 0.01$, $p < 0.05$). Sonuç olarak öğrencilerin öz bakım gücü puan ortalamalarının yüksek olduğu belirlenmiştir.

Konya (2007), hazırladığı yüksek lisans tezi çalışmasında, kubaşık öğrenme etkinliklerinin 5 yaş öğrencilerinin öz bakım becerilerinin (yemek yeme, giyinme ve kişisel bakım) gelişimi üzerindeki etkisini araştırmayı amaçlamıştır. Araştırma aydın ili Kuşadası ilçesindeki iki resmi anaokulunda yapılmıştır. Araştırma bir deney ve bir kontrol grubunda bulunan 29 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Dersler deney grubunda kubaşık öğrenme etkinlikleri, kontrol grubunda ise okul öncesi programında yer alan çoklu zekâ etkinlikleriyle işlenmiştir. Deney ve kontrol gruplarına, araştırmacı tarafından geliştirilen “Öz Bakım Becerileri Kontrol Listesi” öntest-sontest olarak verilmiştir. Sonuç olarak, öz bakım becerileri kontrol listesi yemek yeme, giyinme,

kişisel bakım becerilerinden elde edilen toplam puanlar açısından deney grubu lehine anlamlı farklar bulunmuştur.

Ankara’da Yeşiltepe Sağlık Ocağı bölgesinde bulunan bir ilköğretim okulunun 6., 7. ve 8. sınıflarında öğrenim gören 212 öğrenci arasında yapılan araştırmada, programlı bir eğitim ile ilköğretim öğrencileri arasında “doğru” el yıkama davranışının artırılması amaçlanmıştır. Müdahale tipindeki bu araştırmaya 184 öğrenci katılmıştır. Öğrenciler müdahale ve kontrol gruplarına ayrılmış ve müdahale yöntemi olarak “önce-sonra” eğitim yöntemi kullanılmıştır. Araştırma kapsamındaki müdahale ve kontrol grubundaki öğrenciler arasında yaş, cinsiyet, kardeşi olma durumu, aile tipi ve anne baba öğrenim durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamış. El yıkama kontrol listesinin kullanıldığı eğitim sonucunda müdahale grubundaki öğrenciler el yıkama becerisinin 10 adımının 5’ini kontrol grubundaki öğrencilere göre daha yüksek sıklıkta doğru uygulamışlar. Müdahaleden önce müdahale ve kontrol gruplarının bu basamakları doğru yapma sıklıkları arasında anlamlı bir farklılık yokken, müdahaleden sonra müdahale grubunun doğru yapma sıklığının kontrol grubuna göre daha yüksek olduğu ve bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin el yıkama becerilerinin verilen beceri eğitimiyle arttığı görülmektedir. El yıkama gibi davranışların öğrenilmesinde beceri eğitimlerinin yapılması gerektiği sonucuna varılmıştır. (Kaya ve Aslan, 2006)

Ünalın, Şenol ve Öztürk (2006), sağlık ve sosyal alanlardaki meslek yüksekokullarında öğrenim gören öğrencilerin öz bakım gücü düzeylerini belirlemek ve etkileyen faktörleri ortaya koymak amacıyla bir araştırma yapmışlardır. Araştırmada öğrencilerin öz bakım gücü puan ortalaması 90.58 ± 20.03 olup, puan aralığı 33-133’dür. Sağlık programlarında öğrenim gören öğrencilerin, kız öğrencilerin, sosyal güvencesi olan, kendine ait odası olan öğrencilerin öz-bakım gücü puan ortalaması anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($p < 0.05$). Öğrencilerin kaldıkları yere göre öz-bakım gücü ölçeği puan ortalaması arasında anlamlı fark bulunmuştur ($p < 0.05$). Sigara içme duruma göre öz-bakım gücü puan ortalamaları arasında anlamlı fark ($p < 0.05$) olup, bu farklılığın halen sigara içenlerle hiç içmeyen ve sigarayı bırakan gruplardan kaynaklandığı tespit edilmiştir. Halen alkol kullanan öğrencilerin öz bakım gücü puan ortalaması, arada bir alkol kullananların ve bırakanlarıkinden anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($p < 0.05$). Araştırma

sırasında herhangi bir hastalığı olmadığını belirten öğrencilerin öz-bakım gücü puan ortalaması anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($p<0.05$).

Kalınca (2006), 5. sınıf öğrencilerinin el hijyenine yönelik davranışlarını belirleme ve etki eden olası değişkenleri incelemek için araştırmasını 5. Sınıfta öğrenim gören 585 öğrencinin katılımı ile gerçekleştirmiştir. Öğrencilerin el hijyeni ile ilgili bilgi almalarına, okul öncesi eğitim durumlarına, elleri ile ilgili sağlık sorunu yaşama durumlarına göre el hijyeni davranış puanı anlamlı farklılık göstermektedir ($p=0.001$). Ayrıca, cinsiyete, babanın ve annenin eğitimine, doğum sırasına, algılanan aile gelir düzeyine göre el hijyeni puanının anlamlı fark gösterdiği belirlenmiştir ($p=0.001 - p=0.025$). Ayrıca, Öğrencilerin, evlerinde banyo varlığına ve çeşme varlığına göre el hijyeni puanları yönünden gruplar arası farkın anlamlı olduğu saptanmıştır ($p=0.002, p=0.015$).

Çetinkaya, Aslan ve Nur (2005)' un Sivas il merkezi'nde sosyo-ekonomik düzeyi farklı üç ilköğretim okulunda 5-8. Sınıflarda okuyan toplam 563 öğrencinin kişisel hijyen alışkanlıklarını incelemek amacıyla yaptıkları araştırmada; dişlerini iki dakikadan fazla fırçalama, haftada iki ya da daha fazla banyo yapma, her gün çorap değiştirme, tuvalet kâğıdı kullanma ve tuvaletten sonra sifon çekme alışkanlığının sosyoekonomik düzeyi yüksek olan okuldaki öğrencilerden istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek olduğu tespit edilmiştir ($p<0.01$). Bu sonuçlara göre kişinin sağlığının korunmasında önemli yeri olan kişisel hijyen davranışlarını geliştirmek için, kişilerin erken yaşta bilinçlendirilmesi, okulların erken dönemlerinden itibaren hijyen eğitim programları düzenlenmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

Trabzon'da iki farklı yerleşim yerindeki ilköğretim öğrencilerinin kişisel hijyen alışkanlıklarını saptamak için yapılan bir başka araştırmada; el yıkama alışkanlığı açısından kırsal bölgedeki öğrencilerin kentsel bölgedeki öğrencilerden anlamlı bir şekilde "sabah kalkınca" ve "tuvalete girmeden önce" daha fazla el yıkama alışkanlıklarının olduğu saptanmıştır ($p=0.026, p=0.000$). Ayrıca, kişisel hijyen durumu üzerinde; anne eğitiminin, aile yapısının çekirdek aile olmasının ve konutta tuvalet varlığının etkili olduğu bulunmuştur (Çan ve ark. 2004).

Demiriz ve Dinçer (2001), çalışmalarında 5-6 yaş çocuklarının öz bakım becerilerinin cinsiyet ve okulöncesi eğitim alıp almama durumlarına göre dağılımları incelemiştir. Araştırmanın örneklemini Ankara'daki resmî ve özel okulöncesi eğitim kurumuna devam eden ve okulöncesi eğitim almayan 253 kız, 261 erkek olmak üzere toplam 514 çocuğun anne ve babaları oluşturmaktadır. Veriler araştırmacılar

tarafından geliştirilen anket formundaki soruların örneklem grubuna yüz yüze görüşme tekniği ile sorulmasıyla elde edilmiştir. Çocukların öz bakım toplam puanları karşılaştırıldığında cinsiyet açısından anlamlı fark bulunmamakla birlikte ($p>0.05$), okulöncesi eğitim alıp almama durumlarına göre anlamlı fark bulunmuştur ($p<0.001$). Bu sonuçlar öz bakım becerilerini kazanmada okulöncesi eğitim almanın önemini ortaya koymaktadır. Bu nedenle, çocuğun tüm gelişim alanlarını destekleyen ve bazı temel alışkanlıkları rutin etkinliklerle kazandırmayı hedef alan, kısacası çocuklara sadece bilgi vermeyi değil, gün içindeki yaşantıları ile öğrenmelerini amaç edinen eğitimin önemi vurgulanması, okulöncesi eğitim kurumlarında verilecek olan bu eğitimden tüm çocukların yararlanması için gerekliliği üzerinde durulmuştur.

İlköğretim çağındaki çocuklarda el hijyenini belirlemek için 300 öğrenci üzerinde yapılan bir araştırmaya göre; 300 öğrencinin el ve parmak aralarından steril sıvayla alınan örnekler sonucuna göre 111 (%37) *S.aureus*, 24 (%8) *S.epidermis*, 28 (%9.3), *S.İntermedius*, 27 (%9) *S.hyicus ssp. hyicus*, 1 (%0.3) *S.capitis*, 1 (%0.3) *S.chonei*, 9(%3) *Streptococcus ssp.* 5 (%0.66) *Bacillus ssp.*, 2 (%0.66) *Klebsiellasp.*, 35 (%11.8) Mantar ssp. İzolasyonu yapılarak, elde edilen sonuçlara göre öğrencilerin el hijyen konusunda yetersiz bilgiye sahip oldukları ve ilköğretim ders programlarında hijyen ve sağlık konusunda az yer verildiği ve ailelerin hijyen bilgilerinin yetersiz olduğu sonucuna varılmıştır (Sarıkaya, 2001).

Ömercikoğlu, tarafından 2001 yılında yapılan ilköğretim okullarındaki öğrencilere bireysel hijyen konusunda yapılan iki farklı eğitim yönteminin hijyen davranışlarına etkisini incelemek amacıyla planladığı çalışmasını 140 öğrenci üzerinde gerçekleştirmiştir. Araştırma sonucuna göre; hem anlatım+broşür kullanımı yönteminin hem de yalnızca broşür kullanılarak yapılan eğitimin çocuklarda bireysel hijyen konusundaki davranışlar kazandırılmasında eşit etkisi olduğu ancak eğitimden 15 gün sonra eğitimin etkisinin azaldığı saptanmıştır.

Okulöncesi dönem çocuklarının öz bakım becerilerinin annelerinin çalışıp-çalışmama durumlarına göre incelenmesi amacıyla yapılan araştırma; Ankara il merkezi orta sosyo-ekonomik düzeydeki 5-6 yaş çocuğuna sahip 298'i çalışan, 216'sı çalışmayan olmak üzere 514 anne ile çalışılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgularda, çocukların yemek yeme, giyinme soyunma, temizlik, tuvalet, tertip-düzen, tehlikelerden korunma gibi öz bakım becerileriyle ilgili birçok davranışı kazanma düzeyi ile annelerinin çalışıp-çalışmama durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur. Çalışan anne çocuklarının öz bakım toplam

puanlarının çalışmayan anne çocuklarından daha yüksek olduğu saptanmıştır (Demiriz ve Dinçer, 2000).

Ankara’da sosyo-ekonomik düzeyi farklı iki yerleşim yerindeki iki ilköğretim okulunda seçilen öğrencilerde el yıkama alışkanlıklarının araştırıldığı bir çalışma, 384 öğrenci üzerinde yürütülmüştür. Çalışmanın sonucunda kız öğrencilerin günde ortalama 6.2 ± 0.3 kez, erkeklerin ise 7.1 ± 0.5 kez ellerini yıkadıkları bulunmuştur. Buna karşın el yıkama alışkanlıklarının olduğu durumlar açısından kız öğrencilerin erkek öğrencilere sosyo-ekonomik durumu yüksek olanların düşük olanlara göre yüksek olduğu da bulunmuştur. Ayrıca öğrencilerin büyük kısmının ellerini yıkarken sabun kullandıkları da saptanmıştır (Güleç, Topbaş ve Kır, 2000).

Ulaş (1998)’ın lise öğrencilerinin vücut hijyenine ilişkin alışkanlıklarını incelediği çalışmada, öğrencilerin vücut hijyenine ilişkin bazı uygulamalarının yetersiz olduğu ve öğrencilerin okudukları okullara göre tanıtıcı özellikleri, yaşanan konutun özellikleri ve vücut hijyenine ilişkin bazı uygulamaları açısından aralarında fark bulunduğu belirlenmiştir. Buna göre; sağlık eğitimi çalışmalarında vücut hijyeni konusuna ağırlık verilmesi, kitle iletişim araçlarında doğru hijyen bilgi ve uygulamalarını içeren programlara yer verilmesinin faydalı olabileceği belirtilmiştir.

Aydın (1996)’ın, öğrencilerin beslenme, ağız ve genel vücut hijyenine ilişkin uygulamaları ve var olan sorunlarını belirlemek amacıyla 282 öğrenciyi araştırma kapsamına almıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin öğünleri düzenli olarak yemedikleri ve yemeyenlerin oranının düşük sosyo-ekonomik bölgede daha fazla olduğu belirlenmiştir. Gofret, çikolata gibi besinlerin düşük sosyo-ekonomik bölgede daha fazla tüketildiği ve öğrencilerin reklamlardan etkilenecek en fazla satın aldığı yiyeceğin cips olduğu belirlenmiştir. Öte yandan öğrencilerde diş hijyeninin yetersiz ve diş çürüğü probleminin önemli boyutlarda olduğu ve diş çürüğünün düşük sosyo-ekonomik bölgede daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Yapılan genel vücut hijyeni değerlendirmesinde düşük sosyo-ekonomik bölgedeki öğrencilerin hijyen durumlarının diğer iki bölgeye göre oldukça yetersiz olduğu da saptanmıştır.

Durusu (1996), hazırladığı yüksek lisans tezinde kişisel hijyen ve sağlıkla ilgili konularda ilkokul öğrencilerinin eğitiminin, ilgili konularda bilgi, tutum ve davranışlarına etkisini araştırmak amacıyla bir çalışma yapmıştır. Denizli’nin Talas ilçesinde bir ilkokulun 5. Sınıfındaki 200 öğrenci eğitim programına katılmıştır. İlk olarak hazırlanan anket öğrencilere uygulanmış ve iki ay süreyle kişisel hijyen ve sağlıkla ilgili eğitim yapılmıştır. Eğitim sonrasında verilen eğitimin öğrencilerin

bilgi, tutum ve davranışlarına etkisini ölçmek amacıyla, başlangıçta uygulanan anket tekrar uygulanmıştır. Eğitim öncesi öğrencilerin kişisel hijyen ve sağlıkla ilgili bilgilerinin yetersiz olduğu saptanmış ve eğitim sonrasında bilgilerin önemli derecede arttığı gözlenmiştir. Eğitim öncesi bilgi puanı 80.0 toplam puan üzerinden 31.1 iken, eğitim sonrası bu puan 58.0'e yükselmiştir. Tutum ve davranış puanları ise eğitim öncesinde 19.7 iken, eğitim sonrasında 23.4 olmuştur.

Bir başka araştırma; ilkokul 5.sınıf öğrencilerinin sağlıklarını korumalarına ilişkin bilgi, tutum ve davranışlarını, bunu etkileyen faktörleri belirlemek ve bu bulgular doğrultusunda okul sağlık hizmetleriyle ilgili öneriler ortaya koymak amacıyla planlanmış ve 414 öğrenci üzerinde yapılmıştır. Araştırma sonucunda; öğrencilerin 100 puan üzerinden genel puan ortalamaları 69.6 olduğu bulunmuştur. En düşük cevaplanma oranının (%20.2) dokunma yoluyla bulaşan hastalık sorusuna, en yüksek cevap verme oranının ise (%98.6) sabah kalkınca yapılan ilk iş ve tırnak kesme sıklığı sorularında olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca öğrencilerin bazı sağlık konularında yetersiz olması; ilkokul ders programlarında sağlığa az yer verilmesinden ve öğretmenlerin mesleki eğitimleri sırasında sağlıkla ilgili derslerin yeterli olmamasında kaynaklandığı sonucuna varılmıştır (Aksakal, 1996).

Bozkurt (1991)'un, Gemlik, Şükrü Şenol İlköğretim Okulunda 321 8.sınıf öğrencisi arasında ağız ve diş sağlığı düzeylerini ve etkili olan unsurları belirlemek amacıyla yaptığı araştırmada; diş fırçalayanlarla fırçalamayanlar arasındaki çürük hızı anlamlı çıkmamış, öte yandan annenin eğitim durumunun fırçalama alışkanlıklarına olumlu etkisi olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca, öğrencilerin yanlış zaman ve biçimde ve yetersiz araçlara diş bakımı yaptıkları sonucuna varılmıştır.

İstanbul ilinin Ataköy ve Sultan Çiftliği bölgelerinde iki ilkokuldaki öğrencilerin kişisel temizlik bilgi ve uygulamalarının araştırıldığı bir çalışma 300 öğrenci üzerinde yapılmıştır. Kişisel temizlik olayının öğrenme, görme ve yaşama olgusu olduğu, öğrencilerin ailedeki sosyo-ekonomik kültürel düzeyden ve temizlik konusundaki tutum ve davranışlarından olduğu kadar okulun da bu konuya verdiği önemden etkilendikleri sonucuna ulaşılmıştır (Erdem, 1990).

Yapılan araştırmalar sadece öğrencilerle sınırlı değildir. Bunların dışında belirli meslek gruplarında bulunan bireylerin (konaklama işletmeleri personeli, er ve erbaşlar, emekli subaylar, toplu beslenme yapılan resmi kurumlarda çalışan beslenme servisi elemanları ebe ve hemşireler vb.) kişisel hijyene karşı tutum ve davranışlarını belirlemeye yönelik çalışmalar da yapılmıştır. Bu çalışmalarda da hangi yaşta olursa

olsun, bireylerde kişisel bakım ile ilgili aksaklıklar olduğu görülmüş ve konuya yönelik eğitimin gerekliliği üzerinde durulmuştur.

Yurt dışı çalışmaları incelendiğinde ise daha çok okul öncesi dönem çocuklarının öz bakım becerilerini geliştirmeye yönelik çalışmalar görülmektedir.

Kingston ve Ellen (1995)'de sosyo-ekonomik düzeyi düşük düzeyde olan bir ilkokulun anasınıfındaki çocukların tuvalet alışkanlıklarını geliştirmek için bir program geliştirmişlerdir. Bu program, gelişim geriliği olan 3-5 yaş arasındaki 4 anasınıfı çocuğunun üzerinde denenmiştir. 12 haftalık bir süreç boyunca günlük tuvalet tablosu kullanılmıştır. Tuvalet esnasında her bir çocuk sözel komutlarla pantolonlarını indirmeleri ve kaldırmaları için desteklenmiştir. Bu aktivitede çocuk başarılı olduğunda, panoya bir çıkartma yapıştırılarak çocuk ödüllendirilmiştir. Her bir tuvalet olayında çocuk tuvaleti kullanması için sözel olarak desteklenmiş ve çocuğun başardığı şey sözel olarak ifade edilmiştir. Tuvaletten sonra suyu açmak ve elleri yıkamak da ayrıca hedeflenen diğer davranışlardır. Bu müdahale programının 5. haftasında çocuğun altına kaçırma durumları gözlenmiştir ya da herhangi bir örnek durum oluşmadığında belirli özel aralıklarla sıvılar tanıtılmıştır. Müdahalenin 6. haftasında çocuğun kendisini ihmal etmesi durumunda, çocuk yetişkin tarafından tuvalete götürülmüştür. 7.haftada tuvalet zamanları biraz daha ileriye ertelenmiştir. Sonra sözel komutlar kaldırılmış ve çocuk tuvalete gitme ihtiyacını söylediğinde övülmüştür. Rastlanan olaylardaki düşüş ile tuvalet tablosu daha az kullanılmıştır. Çalışma başarıyla sonuçlanmıştır.

Geiger, Artz ve diğerleri (2000), çocukların bulaşıcı hastalıklara karşı korunmasını sağlamak amacıyla el yıkama becerisini kazandırma ile ilgili bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. Bu çalışmada anaokulu öğrencilerine el yıkamayı öğretmek amacıyla bir etkinlik programı hazırlamışlardır. Bu etkinlik programındaki öğrenmeler, şarkı söyleyerek, oyunlar oynayarak ve rehber kullanarak gerçekleştirilmiştir. Öğrencilerin bu yolla daha kolay ve eğlenerek öğrendikleri gözlenmiştir.

3.BÖLÜM: YÖNTEM

Bu bölümde; araştırmanın deseni, çalışma grubu, grupların denkliliği, denel işlem materyali, veri toplama araçları, denel işlemler ve veri toplama süreci, verilerin çözümlenmesi ve yorumlanmasına ilişkin bilgiler yer almaktadır.

3.1. ARAŞTIRMA DESENİ

YİBO 1. Kademe öğrencilerinin öz bakım becerilerinin belirlenip uygulanan eğitim sonrasında öğrencilerin anılan becerilerinde gelişiminde etkili olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan bu çalışmada nicel ve nitel araştırma desenlerinin birlikte kullanıldığı “karma yöntem” kullanılmıştır. Karma yöntem; araştırmacının tek bir çalışma içinde nicel ve nitel araştırma tekniklerini, yöntemlerini ve verilerini birleştirmesidir (Hunt, 2007. Akt. Tuncel, 2009). Patton’a (1987) göre bir programda belirli bir yeniliği yaşayanlarla, bu programa katılmayanları karşılaştırmada seçkisiz olarak seçilen bireylerden deney ve kontrol grubu oluşturulabilmekte ve bireylerden açık uçlu ve nitel veriler toplanabilmektedir (Akt. Tuncel, 2009). Deneysel ve yarı deneysel desenler nitel yorumlamalarla desteklenebilmektedir.

Farklı yaklaşımlar kullanarak veri doğruluğunun teyit edilebilmesinin ve böylelikle araştırmanın gücünün artmasının sağlanabileceği düşünülerek; yatılı ilköğretim bölge okulu 1. kademe öğrencilerinin öz bakım becerilerinin belirlenip uygulanan eğitim sonrasında öğrencilerin anılan becerilerinde gelişiminde etkili olup olmadığını belirlemesinde ve uygulama sürecinin bütün yönlerinin araştırılmasında hem nicel hem de nitel verinin birleşimini sağlayan karma yöntem kullanılması uygun görülmüştür.

Deneysel model ise araştırmacını kontrolü altında değişkenler arasındaki neden-sonuç ilişkilerini keşfetmek için gözlenmek istenen verilerin üretildiği araştırma alanıdır (Büyüköztürk, 2008; Karasar, 2009).

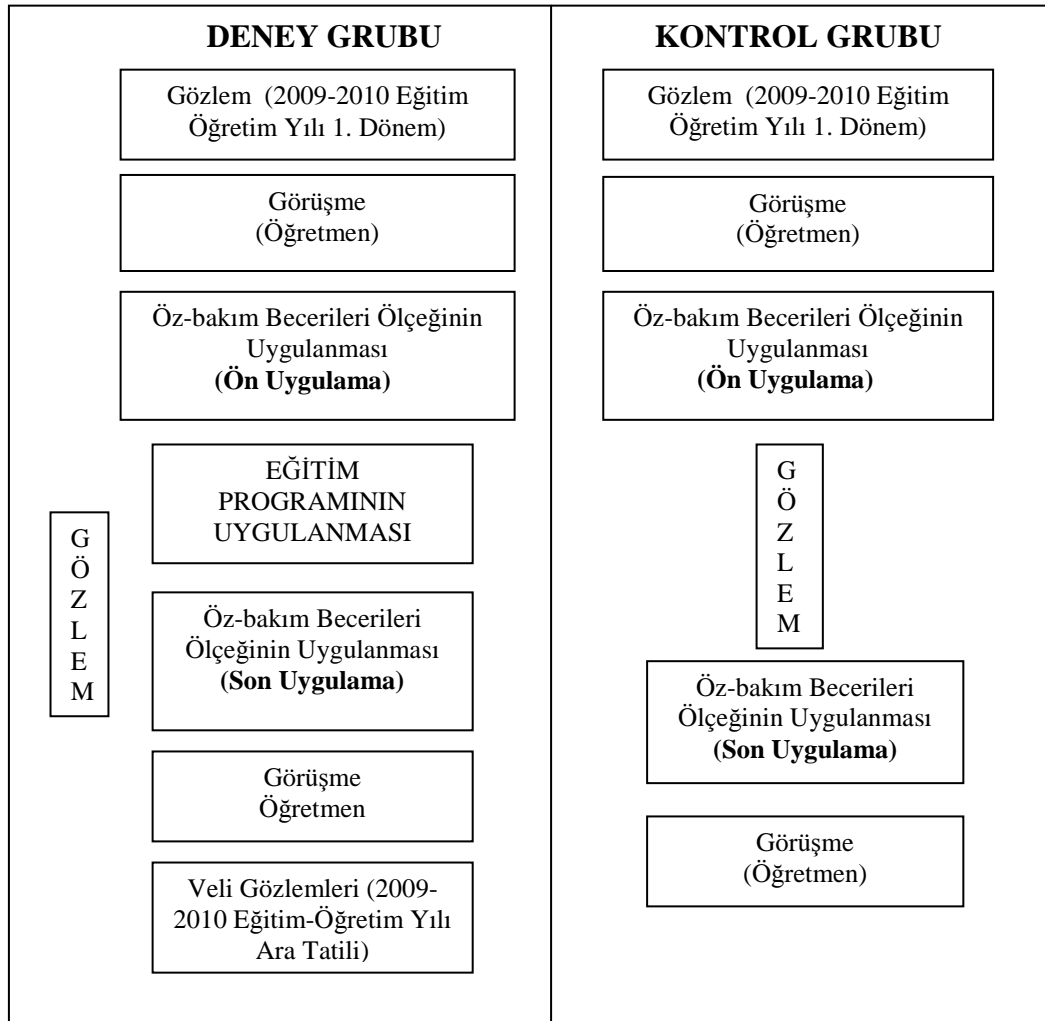
Deneysel model ile yapılan her çalışmada mutlaka bir karşılaştırma vardır. Bu belli bir şeyin kendi içindeki değişimleri ya da bu “şey”ler arası ayrımların karşılaştırılması anlamında olabilir (Karasar, 2009:88).

Deneme, bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkeni etkilemesi, kontrollü koşullarda sistemli değişimlerin yapılması ve sonuçların izlenmesiyle olur (Karasar, 2009:88).

Araştırmada deneysel desen olarak, gerçek deneme modellerinden “öntest - son test kontrol gruplu model” ile nitel araştırma yöntemlerinden gözlem ve görüşme yöntemleri kullanılmıştır.

Ön test – son test kontrol gruplu desen (ÖSKD), yaygın kullanılan karışık bir desendir. Katılımcılar, deneysel işlemlerden önce ve sonra bağımlı değişken ile ilgili olarak ölçülürler. ÖSKD, bir ilişkili desendir. Çünkü aynı kişiler bağımlı değişken üzerinde iki kez ölçülürler. Bununla birlikte, farklı deneklerden oluşan deney ve kontrol gruplarının karşılaştırılması nedeniyle de bu desen ilişkisizdir. Bundan dolayı bu desen bir karışık desendir (Howitt,1997, aktaran Büyüköztürk, 2007:19) . Kerlinger (1997, akt. Büyüköztürk, 2007:19), ÖSKD’ni kısaca deney ve kontrol gruplarına yansız olarak atanan deneklerin deneysel manipülasyon önce ve sonra ölçüldüğü desen olarak tanımlamaktadır.

Şekil 1. Araştırma Deseni

Şekil 1’de görüldüğü gibi bu araştırmada iki grup yer almaktadır. Gruplar seçkisiz olarak deney ve kontrol grubu olarak atanmıştır. Eğer bir araştırmada, deneğin araştırma koşullarından hangisinde bulunacağı, deneğin özelliklerinden bağımsız bir biçimde belirleniyorsa, yani denek araştırmaya seçkisiz (yansız) atanmışsa bu araştırmaya deneysel araştırma diyebiliriz (Hovardaoğlu, 2000).

Seçkisiz (yansız) atama, veri toplama işi başlamadan önce bir denek için deneysel koşullardan her birine atanma olasılığının eşitliğini ifade eder. Başka bir deyişle, seçkisiz atamada bir deneğin herhangi bir deneysel koşulda bulunma olasılığı, başka bir deneğin aynı koşulda bulunma olasılığına eşittir (Hovardaoğlu, 2000).

Her iki grupta da uygulama öncesi ve sonrası gözlemler yapılmış, uygulama sürecinde de gözlemler devam ederken deney grubuna eğitim programı uygulanmış; fakat kontrol grubuna herhangi bir müdahalede bulunulmamıştır.

3.2. ÇALIŞMA GRUBU

Bu çalışmada, belirlenen araştırma deseni gereği uzun süreli gözlemlere, öğretmen ve öğrencilerle görüşmelere ve deney grubunda eğitim programının uygulanmasına olanak sağlayacak bir okul seçilme yoluna gidilmiştir. Araştırmacının da, Uşak ilinde bulunan bir YİBO’da görev yapması nedeniyle bu çalışmanın evrenini, bu YİBO’daki 2009-2010 eğitim – öğretim yılında öğrenim gören birinci kademe öğrencileri oluşturmaktadır. Bu eğitim-öğretim yılında bu okula devam eden öğrenci sayısı 190’dır. Bu öğrencilerin 166’sı yatılı, 24’ü ise gündüzlü öğrencidir. Bu okulda öğrenim gören birinci kademe öğrencilerin sayısı ise 110’dur. Bu öğrencilerin 17 tanesi gündüzlü, 93 tanesi ise yatılı olarak öğrenim görmektedir.

Araştırma, deneysel bir çalışma olduğu için deney ve kontrol grupları belirlenirken, örneklem yoluna gidilmiştir. Deney ve kontrol grupları oluşturulurken, okulda sadece 4. sınıfların iki şubeden oluşması nedeniyle deney ve kontrol grupları bu iki şubeden belirlenmiştir. Uygulama öncesi yapılan gözlemler sonucunda iki şubenin de denk olduğu belirlenmiş ve bu nedenle seçkisiz olarak şubelerden biri kontrol, diğeri ise deney grubu olarak atanmıştır. Deney grubunda da kontrol grubunda da 16 öğrenci bulunmaktadır. Deney ve kontrol gruplarındaki öğrencilerin

birbiriyle benzer ve farklı yönlerinin ortaya çıkarılmasında aşağıdaki değişkenler göz önüne alınmıştır:

1. Öz bakım becerileri ön test puanları (EK-2)
2. Kişisel bilgi formundan elde edilecek veriler (EK-1)
  - Öğrenim Türü
  - Cinsiyet
  - Yaş
  - Kardeş Sayısı
  - Anne Yaşı
  - Baba Yaşı
  - Anne Eğitim Durumu
  - Baba Eğitim Durumu
  - Anne Mesleği
  - Baba Mesleği
  - Anne-Baba Birliktelik Durumu
  - Aylık Gelir
  - İkamet Edilen Konuta Ait Bilgiler

Çalışma gruplarının durumları yukarıdaki değişkenlere göre belirlenmiştir.

Çalışma grubunda yer alan öğrencilerin özellikleri tablo1’de gösterilmektedir

Tablo 1. Öğrencilerin Kişisel Bilgilerine Göre Dağılımı

Kişisel Bilgiler		Deney Grubu		Kontrol Grubu	
		f	%	f	%
Öğrenim Türü	Yatılı	13	81,3	15	93,8
	Gündüzlü	3	18,8	1	6,3
Cinsiyet	Kız	5	31,3	4	25,0
	Erkek	11	68,8	12	75,0
Yaş	9 yaş	1	6,3	3	18,8
	10 yaş	12	75,0	10	62,5
	11 yaş	3	18,8	3	18,8
Kardeş Sayısı	Hiç yok	1	6,3	2	12,5
	1 kardeş	7	43,8	1	6,3
	2 kardeş	7	43,8	6	37,5
	3 kardeş	-	-	3	18,8
	4 kardeş	1	6,3	3	18,8
	4’ten fazla	-	-	1	6,3

Tablo 1'deki verileri incelediğimizde deney grubundaki öğrencilerin %81,3'ünün yatılı, %18,8'inin ise gündüzlü olduğu görülmekte. Kontrol grubunu ise %93,8'ini yatılı, %6,3'ünü ise gündüzlü öğrenciler oluşturmaktadır. Tabloya göre deney grubundaki öğrencilerin %31,3'ü kız, %68,8'i ise erkek öğrencilerden oluşurken; kontrol grubunun ise %25'ini kız, %75'ini erkek öğrenciler oluşturmaktadır. Bu verilere göre her iki grupta da kız sayısı erkeklere göre daha azdır ve her iki grupta da yatılı öğrenci daha çoktur.

Tabloda öğrencilerin yaşa göre dağılımlarına baktığımızda deney grubunda öğrencilerin %6,3'ü 9 yaşında, %75'i 10 yaşında, %18,8'i ise 11 yaşındadır. Kontrol grubuna ait verilere baktığımızda ise öğrencilerin %18,8'inin 9 yaşında, %62,5'inin 10 yaşında ve %18,8'inin de 11 yaşında olduğunu görüyoruz. Kardeş sayılarına bakıldığında deney grubundaki öğrencilerin çoğunlukla 1 ya da 2 kardeşi olduğu görülmekte. Kontrol grubundaki öğrencilerin ise çoğunluğunun 2 kardeşi olduğu ayrıca 3 ve 4 kardeşe sahip eşit oranda öğrenci olduğu saptanmıştır. Öğrencilere ait bu kişisel veriler incelendiğinde, deney ve kontrol gruplarının öğrenci özellikleri açısından benzer özellikler gösterdiği tespit edilmiştir.

Öğrencilerin anne ve babalarına ait kişisel bilgiler incelendiğinde ise; deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin hem annelerinin hem de babalarının çoğunun 33-39 yaş aralığında olduğu tespit edilmiştir. Deney ve kontrol grubunda yer alan öğrencilerin ailelerinin eğitim düzeylerine bakıldığında ise; annelerin tamamına yakınının ev hanımı (deney grubu; %93,8, kontrol grubu; %93,8) ve ilkokul mezunu (deney grubu; %87,5, kontrol grubu; %87,5) olduğu görülmektedir. Babaların da büyük bir çoğunluğunun ilkokul mezunu olduğu (deney grubu; %68,8, kontrol grubu; %75) ve çiftçilik (deney grubu; %75, kontrol grubu; %68,8) yaptığı görülmüştür. Öğrencilerin aylık gelir dağılımı incelendiğinde ise deney grubundaki öğrencilerin çoğunluğunun (%62,5) aylık gelirinin 300TL ve altında olduğu belirlenmiş; ancak kontrol grubundaki öğrencilerin aylık gelir durumuna bakıldığında ise; onların çoğunluğunun (%56,3) gelirinin ise 301-500 TL arasında olduğu görülmüştür. Öğrenci ailelerine ait bilgiler Tablo 2'de ayrıntılı bir şekilde belirtilmiştir.

Tablo 2. Öğrencilerin Anne Babalarına Göre Kişisel Bilgilerinin Dağılımı

Anne-Babaların Kişisel Bilgileri		Deney Grubu		Kontrol Grubu	
		f	%	f	%
Anne Yaşı	32 yaş ve altı	6	37,5	4	25,0
	33-39 yaş	7	43,8	9	56,3
	40-46 yaş	2	12,5	3	18,8
	47-53 yaş	1	6,3	-	-
	54 yaş ve üstü	-	-	-	-
	Baba Yaşı	32 yaş ve altı	1	6,3	-
33-39 yaş		8	50,0	10	62,5
40-46 yaş		5	31,3	3	18,8
47-53 yaş		1	6,3	3	18,8
54 yaş ve üstü		1	6,3	-	-
Anne Eğitim Durumu	Okuma-yazma bilmiyor	2	12,5	2	12,5
	İlkokul mezunu	14	87,5	14	87,5
Baba Eğitim Durumu	Okuma-yazma bilmiyor	1	6,3	2	12,5
	İlkokul mezunu	11	68,8	12	75,0
	Ortaokul mezunu	2	12,5	2	12,5
	Lise veya meslek lisesi mezunu	2	12,5	-	-
Anne Mesleği	Ev Hanımı	15	93,8	15	93,8
	İşçi	1	6,3	1	6,3
Baba Mesleği	Çiftçi	12	75,0	11	68,8
	İşçi	4	25,0	3	18,8
	Diğer(Serbest Meslek)	-	-	2	12,5
Aylık Gelir	300 TL ve altı	10	62,5	4	25,0
	301-500 TL	3	18,8	9	56,3
	501-1000TL	3	18,8	3	18,8

Öğrencilerin anne babalarının hayatta olma ve birliktelik durumlarının dağılımı ise Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Öğrencilerin Anne Babalarının Hayatta Olma ve Birliktelik Durumlarına Göre Dağılımı

Anne Babalarının Hayatta Olma ve Birliktelik Durumu		Deney Grubu		Kontrol Grubu	
		f	%	f	%
Anne-Baba Hayatta Olma Durumu	İkisi de sağ	16	100,0	16	100,0
	Anne ölü, baba sağ	-	-	-	-
	Baba ölü, anne sağ	-	-	-	-
	İkisi de hayatta değil	-	-	-	-
Anne-Baba Birliktelik Durumu	Birlikte	16	100,0	12	75,0
	Ayrı	-	-	4	25,0

Öğrencilerin anne babalarının hayatta olma ve birliktelik durumlarının dağılımı ise Tablo 3'te verilmiştir. Hem deney grubundaki, hem de kontrol grubundaki öğrencilerin tamamının anne ve babası sağdır. Ancak kontrol grubundaki öğrencilerin %25 'lik bir bölümünün anne ve babasının ayrı olduğu tespit edilmiştir.

Öğrencilerin yaşadıkları konutlara ait bilgilerinin dağılımı ise Tablo 4'te yer almaktadır.

Tablo 4. Öğrencilerin Ailelerinin Yaşadığı Konuta Ait Genel Bilgiler

Konuta Ait Genel Bilgiler		Deney Grubu		Kontrol Grubu	
		f	%	f	%
Konut Tipi	Tek katlı bahçeli ev	5	31,3	9	56,3
	Apartman dairesi	1	6,3	1	6,3
	Diğer	10	62,5	6	37,5
Mülkiyet Durumu	Kira	1	6,3	2	12,5
	Ev Sahibi	15	93,8	13	81,3
Oda Sayısı	2 oda	4	25,0	2	12,5
	3 oda	5	31,3	5	31,3
	4 oda	7	43,8	8	50,0
	Diğer	-	-	1	7,2
Konutta Öğrenciye Ait Oda Durumu	Var	7	43,8	7	43,8
	Yok	9	56,3	9	56,3
Konutta Şebeke Suyu	Var	16	100,0	14	87,5
	Yok	-	-	2	12,5
Konutta Tuvalet Durumu	İçeride	5	31,3	11	68,8
	Dışarıda	11	68,8	5	31,3
Konutta Banyo Durumu	İçeride	14	87,5	15	93,8
	Dışarıda	2	12,5	1	6,3
Birlikte Kalan Aile Üyeleri	Yok	9	56,3	9	56,3
	Büyükanne	2	12,5	1	6,3
	Büyükbaba	1	6,3	1	6,3
	Büyükanne Büyükbaba	2	12,5	2	12,5
	Akraba	2	12,5	3	18,8

Öğrencilere ait konut bilgileri incelendiğinde deney grubundaki öğrencilerin çoğunluğunun belirtilen seçeneklerden farklı tipte bir konutta yaşadığı, kontrol grubundaki öğrencilerin ise çoğunluğunun bahçeli ve tek katlı bir evde yaşadıkları ortaya çıkmıştır. Deney grubundaki öğrencilerin tamamının evlerinde şebeke suyu bulunmakta; ancak kontrol grubu öğrencilerinin %12,5'lik kısmının evinde şebeke suyu bulunmamaktadır. Deney grubunda yer alan öğrencilerin %31,3'ünün evinde tuvalet dışarıda bulunurken; kontrol grubunda tam tersi bir durum söz konusudur. Her iki grubunda çoğunluğunun evinde banyo evin içerisinde yer almaktadır. Konutta öğrenciye ait oda durumuna bakıldığında her iki gruptaki öğrencilerin %56,3'ünün kendisine ait odasının olmadığı saptanmıştır. Birlikte kalan aile üyeleri incelendiğinde her iki grupta da konutlarda çoğunlukla çekirdek aile üyelerinin yaşadığı görülmektedir (%56,3).

Deney ve kontrol gruplarında yer alan öğrencilere ait bilgilerin bulunduğu tablolar incelendiğinde; büyük bir kısmının gerek ailelerinin gerekse yaşadıkları konutların birbirlerine benzer özellik gösterdiği görülmektedir. Bu durum deney ve kontrol gruplarındaki öğrencilerin benzer özellikte olduğunu göstermektedir.

Ayrıca deney ve kontrol gruplarına uygulanan öz bakım becerileri ölçeğinin ön test puan ortalamalarına bakıldığında da birbirine yakın sonuçlar çıkmış; aralarında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Her iki gruba ait ön test puan ortalamaları Tablo 5'te belirtilmiştir.

Tablo 5. Deney ve Kontrol Gruplarına Ait Öz bakım Becerileri Ön Test Ortalama Puanları

Gruplar	n	$\bar{X}$
Deney Grubu	16	50,75
Kontrol Grubu	16	51,68

3.3. DENEL İŞLEM MATERYALİ

Öz Bakım Becerileri Eğitim Programı Etkinlikleri

Araştırmada kullanılan öz bakım becerileri eğitimi programı hazırlanırken öğrencilerin yaş grubu ön planda tutularak literatür taraması yapılmış ve öz bakım

becerilerini geliştirmeyi amaçlayan bir eğitim programı geliştirilmiştir. Hazırlanan eğitim programı, öz bakım becerilerini geliştirmeyi hedef alan eğitim odaklı, bilgilendirme, rol oynama, davranışlarla ilgili geri bildirim verme ve etkileşime ağırlık veren bir programdır.

Eğitim programı kapsamında hazırlanan etkinlikler grup rehberliği ilkeleri göz önüne alınarak hazırlanmıştır. Myrick, grup rehberliğini, öğrencilerin birlikte fikir, duygu, tutum ve davranışlarını araştıran kişilik gelişimi ve oluşumu ile ilgili önemli bir yaşantı olarak tanımlamıştır (Akt. Sarı, 2005). Grup rehberliği sürecinde öğrenciler kendilerini daha çok fark ederek olumsuz yönlerini düzeltmeye, olumlu yönlerini ise geliştirmeye yönelebilirler (Tan, 1992). Grup rehberliğinin öğretimden farklılığı, grup üyeleri arasında daha çok etkileşim fırsatı verilmesi ve küçük gruplarla yapılması ile belirlenir. Öz bakım becerileri eğitim programı kapsamındaki etkinlikler de bu görüşler göz önünde bulundurularak hazırlanmıştır.

Eğitim programı (EK-6) uygulanmaya başlanmadan önce öğrencilerin verilen öz bakım becerileri ölçeğini doldurmaları istenmiş ve bu şekilde onlara ait ön test sonuçları elde edilmiştir. Eğitim programının ilk aşamasında öğrencileri bilgilendirmeye yönelik bir sunum hazırlanmış ve öz bakım ile ilgili doğru davranışlar öğrencilere tanıtılmıştır. Ancak bu sunum öncesinde öğrencilerin el yıkama aşamaları ile ilgili ön öğrenmelerini kontrol amaçlı bir etkinlik uygulanmıştır. Etkinlik öğrencilerin çoğu el yıkama aşamalarını karıştırmış ve anahtar kelimeyi bulamamıştır. Yapılan sunumun içeriği, geliştirilen öz bakım becerileri ölçeğinin içeriği ile örtüşmektedir. Sunumda, kişisel hijyenin ne olduğu ve kişisel hijyen uygulamalarının neler olduğu hakkında bilgi verilmiştir. Hazırlanan sunumda “el-yüz temizliği, ayak ve tırnak temizliği, deri temizliği, tuvalet sonrası temizlik ve ağız-diş bakımına” yönelik görseller yer almıştır. Sunumda kullanılan görseller ve hikâyeler öğrencilerin yaş grubu göz önünde bulundurularak ve uzman görüşleri doğrultusunda hazırlanmıştır. Sunumda yer alan el yıkama aşamalarını her öğrencinin uygulaması sağlanmış ve hatalar düzeltilmiştir. Bilgilendirmenin ardından, araştırmacı tarafından hazırlanmış afişler deney grubunun sınıfına asılmış ve afişlerle ilgili gerekli açıklamalar yapılmıştır (EK- 8). Afişler 2009-2010 eğitim-öğretim yılı boyunca sınıflarında kalmıştır. Sunumun ardından öğrencilerden, yapılan çalışma ile ilgili düşüncelerini bir kompozisyon ya da resimle ifade etmeleri istenmiştir (EK-9).

Bilgilendirme bölümünden önce yapılan el yıkama aşamalarına yönelik etkinlik, ilk uygulamadan bir hafta sonra öğrencilere tekrar uygulanmış ve öğrencilerin hepsinin etkinliği tam olarak yaptığı ve anahtar kelimeye ulaştığı görülmüştür. Etkinliğin tekrar uygulanmasının ardından müzik dersi kapsamında öğrencilere “Bay Mikrop” adlı şarkı, hazırlanan klip ile birlikte izletilmiş, ardından da şarkı öğrencilerle birlikte söylenmiştir. Klipte kullanılan görseller ve animasyonlar şarkının içeriğine uygun olarak seçilmiştir.

Öğrencilere yapılan ilk sunumdan on gün sonra öğrencilere “Emre Mikrop Ordusuyla Savaşıyor” (EK-7) adlı hikâye metni dağıtıldı ve ardından öğrencilerin hikâyeyi okumaları sağlandı. Gönüllü öğrencilerden hikâyeyi canlandırmaları istendi. Sonra öğrencilerin, Emre'nin hatalı davranışları üzerine konuşmaları sağlandı. Öğrenci görüşleri alındıktan sonra öğrencilerden, dağıtılan form üzerinde Emre'nin neler yapabileceğini işaretlemeleri istendi. Ayrıca farklı öneriler de ekleyebilecekleri belirtildi. Öğrencilerin bu şekilde karşılıklı görüş alışverişinde bulunmaları sağlandı. Son olarak da “Hijyen Oyunları” adlı etkinlik dağıtılarak pekiştirme yapılması sağlandı. Yapılan bu etkinlik ile temizlik alışkanlıklarının önemi ve gerekliliği öğrencilere kavratılmaya çalışıldı.

Eğitim programı kapsamında uygulanan diğer bir rehberlik etkinliği ise “Temiz Çocuk” (EK-7) adlı etkinliktir. Bu etkinlikte ilk olarak öğrencilerin dikkatini çekecek şekilde, renkli bir kartona “TEMİZLİK” yazılarak tahtaya asıldı. Öğrencilerin beyin fırtınası ile bu kavramın önemi hakkında fikir yürütmeleri sağlandı ve bu yolla grup etkileşimi sağlandı. Yapılan tartışmaların ardından temizlik alışkanlığı ile ilgili davranışlar öğrenciler tarafından listelendi. Listelenen bu davranışlar küçük kâğıtlara yazılarak bir kavanozun içine atıldı ve sınıf gruplara ayrıldı. Her grup bu kartlardan birini çekti ve çektikleri davranış ile ilgili bir canlandırma hazırlamaları için 10 dakika süre verildi. Süre bitiminde tüm gruplar sırayla hazırladıkları canlandırmaları sundular. Sunumun ardından sınıftaki diğer öğrenciler de davranışın ne olduğunu tahmin etmeye çalıştılar. En iyi canlandırma sınıftaki alkış şiddetine göre belirlendi. Yapılan bu çalışmanın ardından sınıf tarafından belirlenen temizlik kuralları bir kartona yazılarak sınıf panosuna asıldı.

Deney grubuna belirtilen eğitim programı uygulanırken, kontrol grubuna hiçbir müdahalede bulunulmamıştır. Eğitim programı kapsamında uygulanan etkinliklerden bir hafta sonra deney grubuna öz bakım becerileri ölçeği tekrar uygulanmış ve buradan elde edilen veriler son test sonucu olarak değerlendirilmiştir.

Son test uygulamasından bir hafta sonra 2009-2010 eğitim-öğretim yılı güz dönemi sona erecek olduğu için sömestrde uygulanmak amacıyla, öz bakım becerileri ölçeğinden yararlanılarak hazırlanan “veli gözlem formu” açıklayıcı bir mektup ile birlikte öğrenci velilerine gönderilmiştir. Bu gözlem formu ile on beş boyunca öğrencilerini izlemeleri ve tatilin son günü gözlem formunu doldurmaları istendi. Aile katılım etkinliği ile öğrencilerin kazandıkları davranışları okul ortamı dışında da devam ettirip ettirmediklerini gözlemlemek amaçlanmıştır. Şubat ayının ilk haftası, okulların açıldığı gün, velilerden gözlem formları toplandı ve değerlendirildi.

Deney grubunda meydana gelen davranış değişikliklerinin devamlılığını kontrol etmek amacıyla, uygulanan son testin üzerinden dört hafta geçtikten sonra öz bakım becerileri ölçeği tekrar uygulandı ve kalıcılık kontrol edildi. Mayıs ayı içerisinde deney ve kontrol grubu öğretmenlerinin görüşleri de alınarak öğrencilerdeki davranış değişiklikleri hakkında bilgi edinilmiştir. Okullar kapanmadan önce son bir kez daha öğrencilere ölçek uygulanmak istenmiş; ancak uygulama okulu yatılı bir okul olduğu için öğrencilerin büyük bir çoğunluğu okula gelmediğinden bu aşama gerçekleştirilememiştir.

3.4. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırmanın alt problemlerine yanıt bulmak amacıyla kişisel bilgi formu, öz bakım becerileri ölçeği, veli gözlem formu ve öğretmen görüşme formu veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Veri toplama araçlarına ve geliştirilmesine ilişkin bilgiler aşağıda açıklanmıştır.

3.4.1. Kişisel Bilgi Formu

Bu çalışmada öğrencilerin, öğrenim türü, cinsiyeti, yaşı, kardeş sayısı, evde oturan kişi sayısı, anne-babanın yaşı, öğrenim düzeyi, mesleği, birliktelik durumu, ikamet ettikleri konut ile ilgili değişkenler hakkında bilgi toplamak amacıyla “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır (EK-1). Öğrencilerin birlikte yaşadıkları kişilerle ilişkili olan bu değişkenler çocukların öğrenme düzeylerini etkileyebilir. Bu nedenle, deney ve kontrol gruplarındaki çocukların benzer özellikler taşıması önemlidir.

Kişisel bilgiler formu MEB 2006 Yönetmeliğindeki Kişisel Bilgi Formu’ndan ve Altınsoy’un (2008) daha önce kullandığı “Kişisel Bilgiler Formu”ndan yararlanılmıştır. Gruplar hakkında bilgi sahibi olmak, deney ve kontrol gruplarını belirleyebilmek için Kişisel Bilgiler Formu kullanılmıştır. Kişisel Bilgiler Formu

uygulamaya başlanmadan önce, öğrenciler tarafından doldurulmuştur. Öğrencilerden isteğe bağlı olarak formlara isimleri yerine numaralarını yazmaları istenmiştir.

3.4.2. Öz Bakım Becerileri Ölçeği

Kapsam Geçerliliği: Araştırmada araştırmacının geliştirdiği, “İlköğretim Öğrencileri İçin Öz Bakım Becerileri Ölçeği” (EK-2) öğrencilerin öz bakım becerilerini ölçmek amacıyla kullanılmıştır. Öz bakım Becerileri Ölçeği; Altınsoy’un (2008) YİBO’lardaki yatılı ve gündüzlü öğrencilerin kişisel bakımlarına yönelik hazırladığı anketten, çocuk gelişimi ile ilgili kaynaklardan yararlanılarak ve M.E.B. Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından hazırlanmış olan 36-72 aylık çocuklar için okul öncesi eğitim programı (MEB, 2006) incelenerek oluşturulmuştur. Hazırlanan ölçek maddeleri Sınıf Öğretmenliği anabilim dalında görev yapan iki öğretim görevlisi ve sağlık alanındaki iki uzman (bir doktor ve bir hemşire) tarafından incelenmiştir. Uzmanların dil, içerik ve kapsam açısından getirdikleri eleştiriler doğrultusunda maddeler tekrar gözden geçirilip gerekli düzeltmeler yapılmıştır.

Öz Bakım Becerileri Ölçeği dört bölümden oluşturulmuştur. Bunlar; El-Yüz Temizliğine İlişkin Uygulamalar, Ağız-Diş Bakımına İlişkin Uygulamalar, Ayak ve Tırnak Temizliğine İlişkin Uygulamalar, Banyo ve Vücut Temizliğine İlişkin Uygulamalar şeklindedir. Araştırmada ölçek 4’lü likert şeklinde hazırlanmıştır. Ölçek taslağındaki her maddeye verilecek yanıtlar “nadiren”, “bazen”, “çoğu zaman”, “her zaman” seçeneklerinden oluşan bir ölçek üzerinde 1 ile 4 arasında ağırlıklandırılmıştır.

Hazırlanan ölçek ön-test ve son-test olarak hem deney grubuna hem de kontrol grubuna uygulanmıştır. İlköğretim Öğrencileri Öz-bakım Becerileri Ölçeği taslağı öğrencilere sınıf ortamında ve grup halinde uygulanmıştır. Uygulama başlamadan önce araştırmanın amacı hakkında öğrencilere bilgi verilmiş ve verdikleri yanıtların gizli tutulacağı belirtilmiştir. Uygulama yaklaşık 40-45 dakika sürmüştür. Hazırlanan ölçek deney grubuna izleme testi olarak da uygulanmıştır.

Yapı Geçerliliği: Örneklem büyüklük açısından faktör analizi için veri yapısının uygunluğunu değerlendirmek amacıyla KMO değerine bakılır (Çokluk,; Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2010). Verilerin faktör analizine uygunluğu için KMO değerinin .60’dan yüksek ve Bartlett Testinin anlamlı çıkması gerekir (Büyüköztürk,

2008). Hazırlanan ölçekğe ilişkin analiz sonuçlarına göre; KMO örneklem uygunluk katsayısının .836 olduğu görülmektedir; dolayısıyla veri yapısının faktör analizi yapabilmek için yeterli olduğu değerlendirilmesi yapılabilir. Bartlett testi sonuçları incelendiğinde, elde edilen ki-kare değerinin .01 düzeyinde manidar olduğu görülmektedir. Güvenirlilik çalışmasında ise iç tutarlılık katsayıları Cronbach Alpha formülü kullanılarak saptanmıştır. Ölçeğin Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı .855'dir.

Hazırlanan ölçekte toplam 32 madde bulunmaktadır. Ancak ölçekteki maddelere yönelik yapılan analizler sonucunda ölçekteki maddelerin faktör yükleri incelenmiş ve kabul düzeyini karşılamayan maddeler tek tek ölçekten çıkarılarak analiz işlemleri tekrarlanmıştır. Kabul düzeyinin altında yük değerleri verdiği görülen maddeler sırayla çıkarıldıktan sonra ölçekte 17 madde kalmıştır.

Ölçeğin son şeklini almasının ardından maddelere ilişkin analizler tekrarlanmıştır. Ölçekte bulunan 17 maddeye ilişkin analizlere göre; verilerin ortak varyans tablosu incelendiğinde (Tablo 6) el-yüz temizliği ile ilgili birinci maddenin varyansın %72'sini, ikinci maddenin %59'unu, üçüncü maddenin %65'ini, dördüncü maddenin %62'sini, beşinci maddenin %54'ünü ve altıncı maddenin ise varyansın %59'unu açıkladığı görülmektedir. Ağız-diş bakımı ile ilgili uygulamalara yönelik maddelerde ise birinci madde varyansın %70'ini, ikinci madde %65'ini ve üçüncü madde ise % 61'ini açıklamaktadır. Ayak ve tırnak bakımı ile ilgili madde varyansın %64'ünü; banyo ve vücut temizliğine yönelik birinci madde %40'ını, ikinci madde %77'sini, üçüncü madde %65'ini, dördüncü madde %59'unu, beşinci madde %58'ini ve altıncı madde de varyansın %68'ini açıklamaktadır.

Tablo 6: Ortak Varyans Tablosu

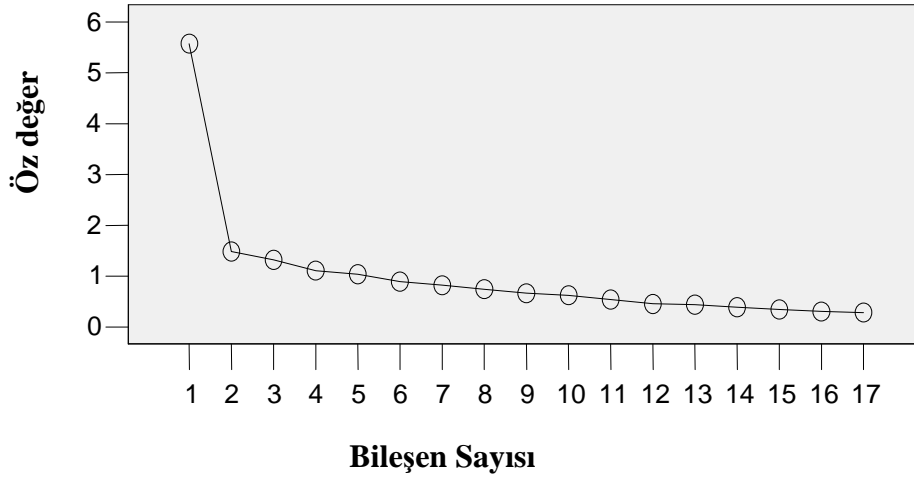
Maddeler	Başlangıç Değeri	Sonuç
EY1	1,000	,728
EY2	1,000	,596
EY3	1,000	,653
EY4	1,000	,621
EY5	1,000	,518
EY6	1,000	,595
EY7	1,000	,503
AD1	1,000	,703
AD2	1,000	,654
AD3	1,000	,613
AT1	1,000	,641
BV1	1,000	,401
BV2	1,000	,771
BV3	1,000	,655
BV4	1,000	,593
BV5	1,000	,588
BV6	1,000	,682

Tablo 7’de, açıklanan toplam varyans tablosu verilmiştir. Bu tabloya göre; açımlayıcı faktör analizi için beş faktör önerilmektedir. Beş faktör önerilmesinin nedeni; öz değerleri 1’in üzerinde çıkan beş bileşen olmasıdır. Bu beş faktörün varyansa yaptığı katkının %61.859 olduğu görülmektedir. Faktör sayısına karar verilirken her bir faktörün toplam varyansa yaptığı katkı önemlidir. “Özdeğer” adı altındaki birinci sütun grubundaki “Varyans Yüzdesi” değerlerine bakıldığında, birinci faktörün % 32.775 oranında bir katkı sağladığı görülmektedir. Ancak ikinci, üçüncü, dördüncü ve beşinci faktörlerin toplam varyansa yaptığı katkı incelendiğinde ise yapılan katkının öneminin giderek azaldığı görülmektedir.

Tablo 7. Açıklanan Toplam Varyans Tablosu

Maddeler	Özdeğer			Kareler toplamı		
	Toplam	Varyans Yüzdesi	Toplam Yüzde	Toplam	Varyans Yüzdesi	Toplam Yüzde
1	5,572	32,775	32,775	5,572	32,775	32,775
2	1,484	8,727	41,502	1,484	8,727	41,502
3	1,317	7,744	49,246	1,317	7,744	49,246
4	1,108	6,518	55,764	1,108	6,518	55,764
5	1,036	6,095	61,859	1,036	6,095	61,859
6	,889	5,231	67,090			
7	,819	4,819	71,909			
8	,744	4,376	76,286			
9	,662	3,896	80,182			
10	,622	3,662	83,844			
11	,538	3,167	87,010			
12	,454	2,671	89,681			
13	,439	2,583	92,264			
14	,385	2,262	94,527			
15	,343	2,019	96,546			
16	,304	1,789	98,335			
17	,283	1,665	100,000			

Faktör sayısını belirleyebilmek için scree plot grafiğini (Şekil 2) incelendiğinde Y eksenindeki bileşenler, X eksenine doğru bir iniş yapmaktadır. İkinci noktadan sonraki faktörlerin varyansa yaptıkları katkı hem küçük hem de birbirine yakındır. Bu yüzden faktör sayısı birdir.

Şekil 2 Scree Plot Grafiküi

Öz Bakım Becerileri Ölçeğine ait maddelerin faktör yük değeri (Tablo 8) incelendiğinde tüm maddelerin faktör yük değeri kabul düzeyini karşıladığı görülmektedir. Ölçeğin yapı geçerliliği bu şekilde gösterilmiştir.

Tablo 8. Bileşenler Matrisi

Maddeler	Bileşen
	1
EY2	,692
BV3	,669
BV5	,657
EY3	,601
BV6	,599
EY4	,594
EY11	,580
AD1	,577
BV1	,576
EY6	,575
EY1	,574
BV4	,544
AD3	,540
EY5	,520
AD2	,488
BV2	,436
AT1	,441

3.4.3. Görüşme Formu

Çalışmada araştırma deseni olarak karma yöntem kullanıldığı için veri toplama teknikleri belirlenirken hem nitel hem de nicel veri toplama türleri tercih edilmiştir. Yapılan çalışmada, hem verilen eğitime yönelik, hem de öğrencilerin durumlarına yönelik öğretmen görüşlerini belirleyebilmek amacıyla bireysel görüşmeler yapılmıştır.

Görüşme, sosyal bilimlerde ve özellikle de sosyolojide en sık kullanılan araştırma yöntemlerinden biridir. Yirminci yüzyılın son çeyreğinde pek çok sosyal bilim alanında görüşme etkili bir veri toplama yöntemi olarak yerini almıştır. Nitelikli bir görüşmede, günlük etkileşim ve iletişim sürecinde oluşan hatalar yapılmaz (Yıldırım ve Şimşek, 2008:121).

Patton'a göre görüşmenin amacı, bir bireyin iç dünyasına girmek ve bakış açısını anlamaktır. Patton (1987), üç tür görüşme yaklaşımından söz eder: sohbet tarzı görüşme, görüşme formu yaklaşımı ve standartlaştırılmış açık uçlu görüşme tarzı. Bu görüşme türlerinden görüşme formu yaklaşımının çalışmanın amacına daha uygun olduğu düşünülmüştür (Akt. Yıldırım ve Şimşek, 2008). Görüşme formu yaklaşımında, görüşmeci önceden hazırladığı konu veya alanlara sadık kalarak hem önceden hazırlanmış soruları sorma, hem de bu sorular hakkında daha ayrıntılı bilgi alma amacıyla ek sorular sorma özgürlüğüne sahiptir. Görüşme formu, araştırma problemi ile ilgili tüm boyutların ve sorunların kapsanmasını güvence altına almak için geliştirilmiş bir yöntemdir. Görüşmeci, görüşme sırasında soruların cümle yapısını ve sırasını değiştirebilir, bazı konuların ayrıntısına girebilir veya daha çok sohbet tarzı bir yöntem benimseyebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2008:122).

Öğretmen görüşme formu hazırlanırken hazırlanacak eğitim programı kapsamına alınması gereken konulara, öğrencilerin öz bakım becerilerinin ne kadarını gerçekleştirebildiklerine yönelik öğretmen görüşlerini ortaya çıkarabilecek açık uçlu sorular belirlenmiştir. Soruların belirlenmesinde açık ve anlaşılır olmasına, yönlendirici olmamasına, alternatif sorular hazırlanmasına ve soruların mantıklı bir biçimde düzenlenmesine dikkat edilmiştir. Belirlenen sorular, aynı türden verileri sağlamak amacıyla öğretmenlere yönelik ifadelendirilmiştir. Hazırlanan taslak görüşme formu uzman görüşlerine sunularak düzeltme ve düzenleme yapılmıştır.

Öğretmen görüşme formunda (EK-4) öğrencilerin öz bakım becerilerine ilişkin veri elde etmeye yönelik açık uçlu sorulara yer verilmiştir. Etik sorunlar ortaya çıkmaması amacıyla öğretmen isimleri kullanılmamış ve araştırma raporlaştırılırken deney grubu öğretmeni için “DÖ”, kontrol grubu öğretmeni için “KÖ” kodları kullanılmıştır.

3.4.4.Gözlem Formu

Gözlem, herhangi bir ortamda ya da kurumda oluşan davranışı ayrıntılı olarak tanımlamak amacıyla kullanılan bir yöntemdir. Ancak gözlem, basit anlamda, sadece normal durumlarda sık olarak görülmeyen davranışları ortaya çıkarmak için kullanılmaz. Eğer bir araştırmacı, herhangi bir ortamda oluşan bir davranışa ilişkin ayrıntılı, kapsamlı ve zamana yayılmış bir resim elde etmek istiyorsa, gözlem yöntemini kullanabilir (Bailey, 1982). Gözlem yöntemi araştırmacının uygun bulunduğu her tür sosyal veya kurumsal ortamda bir veri toplama aracı olarak kullanılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2008:170).

Creswell’e (2005) göre gözlem, araştırma alanında gözlenen mekânlar ve insanlar hakkında ilk elden bilgi toplama sürecidir. Eğitimde gözlem, çizelgeler ve ölçekler kullanılarak belli bir amaca yönelik olarak planlanmış davranışların doğal ortamda objektif olarak gözlenmesiyle veri elde etmektir (Akt. Yalçınar, 2006). Nitel araştırmada gözlem, sayısal veri üretmekten çok, araştırmaya konu olan olay, olgu ve duruma ilişkin ayrıntılı açıklamalar ve tanımlamalar yapmaya yönelmektedir. Bu amaçla hazırlanan gözlem formlarında da, sayısal gözlem formlarında olduğu gibi birbirinden bağımsız belirli insan davranışları yerine, insan davranışlarının bütüncül bir anlayışla tanımlanması ve kendi ortamı içinde açıklanması öncelik kazanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008:170). Bu çalışmada, öğrencilere verilen öz bakım becerileri eğitiminin etkisinin okul dışında, evde de devam edip etmediğini tespit etmek amacıyla velilere yönelik bir gözlem formu hazırlanmıştır.

Gözlenecek davranışların varlık ve yokluklarının işaretleneceği, onların değişik belirtilerinin yinelenmesinin sayılacağı, miktarının yazılacağı ya da belli bir derecelenmiş ölçeğe göre o belirtilerin değerlendirilmesinin yapılacağı bir düzen geliştirilir (Karasar, 2009). Bu araştırmada da öğrenci velilerine yönelik gözlem formu hazırlanırken, veri toplama aracı olarak geliştirilen öz bakım becerileri ölçeğinden yararlanılmıştır. Gözlem formu “Nadiren Gözlendi”, “Bazen Gözlendi”, “Çoğu Zaman Gözlendi” ve “Her Zaman Gözlendi” şeklinde derecelendirilmiştir.

Araştırma kapsamında öğrencilerden beklenen davranışlar belirlenmiş ve ölçekte de belirtilen davranışlar doğrultusunda taslak gözlem formuna ulaşılmıştır. Daha sonra bu taslak gözlem formu uzman görüşüne sunulmuştur. Uzmanlardan, gözlem formunda yer alan davranışların öğrenci düzeyine uygunluğu, amaçlanan beceriyi ortaya çıkarmaya yönelik olup olmadığı ve yeterliği ile gözlem formunun biçimsel özelliklerine ilişkin görüş alınmıştır. Uzmanlardan elde edilen görüşler doğrultusunda düzeltme ve düzenlemeler yapılmış ve gözlem formuna son hali verilmiştir (EK-5). Hazırlanan gözlem formu, çalışmayı açıklayan bir mektup ile birlikte deney grubu öğrenci velilerine ulaştırılmıştır.

Çalışmaların raporlaştırılmasında, etik bir problem olmaması açısından öğrenci isimleri yerine numara kullanımına gidilmiştir.

3.5. DENEL İŞLEMLER VE VERİ TOPLAMA SÜRECİ

Araştırmanın denel işlemleri ve veri toplama süreci aşağıda sırasıyla açıklanmıştır.

- Öncelikle öz bakım becerileri eğitim programının tasarlanabilmesi için ilköğretim 1. kademe öğrencilerinin hangi öz bakım becerilerini kazanmış olması gerektiği araştırma kapsamına alınmıştır.
- Öz bakım becerilerini geliştirmeye yönelik etkinliklerin neler olabileceği araştırılarak listelenmiştir.
- Öğretmen görüşleri de alınarak programın kapsamına alınacak öz bakım becerileri belirlenmiştir.
- Hazırlanan eğitim programı taslağına ilişkin uzman ve öğretmen görüşleri alınarak programa son hali verilmiştir.
- Öğrencilerin öz bakım becerilerini geliştirmeye yönelik eğitim programı 30 Kasım 2009 – 22 Ocak 2010 tarihleri arasında sekiz haftalık süreyi kapsayacak şekilde düzenlenmiştir.
- Araştırma sorularına yanıt aramak amacıyla kullanılacak veri toplama araçları geliştirilmiş, uzman görüşleri dikkate alınarak araştırmada kullanılacak formların son haline ulaşılmıştır.
- Araştırmanın yapılacağı okul ve çalışma grupları belirlenmiştir. Okul idarecisi ile görüşülerek araştırma ve yöntem hakkında bilgi verilmiş, çalışma

süresince etkinliklerin araştırmacı tarafından işleneceği idareciye bildirilmiştir.

- Araştırmanın yapılabilmesi için yetkili makamlardan gerekli izin alınmıştır.
- Eğitim öncesi ve eğitim sonrası deney ve kontrol grubu sınıf öğretmenleri ile bireysel görüşmeler yapılmıştır. Öğretmen görüşmeleri yaklaşık 30 dakika sürmüştür. Veri kaybının engellenmesi amacıyla görüşmeler, izin alınarak ses kayıt cihazı ile kaydedilmiştir.
- Araştırmacı tarafından geliştirilen İlköğretim 1. Kademe Öğrencileri Öz Bakım Becerileri Ölçeği” deney ve kontrol grubu öğrencilerine, 30 Kasım 2010 tarihinde ön test olarak uygulanmıştır.
- Deney grubuna öz bakım becerileri eğitim program sekiz haftayı kapsayacak biçimde uygulanmıştır. Bu süreçte kontrol grubunun öğretme-öğrenme sürecine herhangi bir müdahalede bulunulmamıştır.
- Uygulanan eğitim programı kapsamındaki etkinliklerin ardından deney ve kontrol grubu öğrencilerine, öz bakım becerileri ölçeği son test olarak uygulanmıştır. Ayrıca öğretmen görüşmeleri de son uygulama olarak gerçekleştirilmiştir.
- 2009 - 2010 güz dönemi sonunda öğrenci velilerine “Aile Katılım Etkinliği” kapsamında, uygulanan eğitim programına yönelik bir mektup ve yanında da velilerin gözlemlerine yönelik bir gözlem formu gönderildi. Bu form ile öğrencilerin kazandıkları davranışları evde de uygulayıp uygulamadıkları tespit edilmek istendi.
- Deney grubu öğrencilerinin davranışlarında meydana gelen değişikliklerin kalıcılığını kontrol etmek amaçlı, son uygulamadan 4 hafta sonra ölçek tekrar uygulanmış ve kalıcılığa ilişkin veriler elde edilmiştir.
- Araştırma sürecinde elde edilen ölçek verileri, görüşme verileri ve gözlemler bilgisayar ortamına aktarılmış, ölçek, görüşme ve gözlem verilerine ilişkin veri setine ulaşılmıştır.
- Elde edilen veriler çözümlenmiş, yorumlanmış ve araştırmanın alt problemleri dikkate alınarak raporlaştırılmıştır.

4.BÖLÜM: BULGULAR VE YORUM

4.1.VERİLERİN ÇÖZÜMLENMESİ VE YORUMLANMASI

4.1.1.Deney Ve Kontrol Gruplarının Öz Bakım Becerilerine İlişkin Öntest - Son Test Puanlarının Karşılaştırılması

Öz bakım becerileri eğitim programının uygulandığı deney grubu ve kontrol grubu öğrencilerinin öz bakım becerilerine ilişkin ölçek uygulamasından elde ettikleri puanların betimsel istatistikleri tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9. Öz Bakım Becerileri Ölçeğine İlişkin Betimsel İstatistikler

Gruplar		N	$\bar{X}$	$\bar{X}$ Fark	SS
Deney Grubu	Ön uygulama	16	50,75	12,68	5,27
	Son uygulama	16	63,43		3,34
Kontrol Grubu	Ön uygulama	16	51,68	0,69	8,38
	Son uygulama	16	52,37		7,64

Deney grubu öğrencilerinin öz bakım becerilerine ait ölçekte ön uygulama ortalama puanı 50,75 ve son uygulama ortalama puanı 63,43’tür. Ön uygulama ve son uygulama puan ortalamalarındaki fark ise 12,68 olarak hesaplanmıştır. Kontrol grubu öğrencilerinin ise ön uygulamada elde ettikleri puan ortalaması 51,68 ve son uygulama puan ortalaması 52,37’dir. Ön uygulama ve son uygulama puan ortalamalarındaki fark ise 0,69 olarak hesaplanmıştır.

Grupların kendi içlerinde öz bakım becerileri ölçeğinden elde ettikleri ön uygulama ve son uygulama puanları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını belirlemek amacıyla “Wilcoxon İşaretili Sıralar Testi” yapılmıştır. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin öz bakım becerileri ölçeğinin ön uygulama ve son

uygulamasında elde ettikleri puanları arasındaki farkın grup içi karşılaştırmalarına ilişkin bilgiler Tablo 10' da verilmiştir.

Tablo 10. Deney ve Kontrol Gruplarının Öz bakım Becerileri Ölçeği
Ön Uygulama – Son Uygulama Puanlarının Grup İçi Karşılaştırılması

Gruplar			N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	z	p
Deney Grubu	Son uygulama - Ön uygulama	Negatif Sıra	0	0	0	3,52	,00
		Pozitif Sıra	16	8,50	136,0		
		Eşit Sıra	0				
		Toplam	16				
Kontrol Grubu	Son uygulama - Ön uygulama	Negatif Sıra	7	7,64	53,50	,371	,711
		Pozitif Sıra	8	8,31	66,50		
		Eşit Sıra	1				
		Toplam	16				

Tablo incelendiğinde; analiz sonuçlarına göre araştırmaya katılan deney grubundaki öğrencilerin öz bakım becerileri testinden aldıkları uygulama öncesi ve uygulama sonrası puanları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir ($z=3,52$, $p= 0,00$; $p< .01$). Fark puanlarının sıra ortalamaları ve toplamları dikkate alındığında, gözlenen bu farkın pozitif sıralar, yani son uygulama lehine olduğu görülmektedir (son uygulama > ön uygulama). Araştırmaya katılan kontrol grubundaki öğrencilerin uygulama öncesi ve uygulama sonrası aldıkları puanlar incelendiğinde iki uygulama arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir ($z= .371$, $p=.711$, $p> .01$). Bu sonuçlar göz önüne alındığında; deney grubunun ön uygulama ve son uygulama puanları arasında anlamlı farklılık bulunması, öz bakım becerileri eğitim programında yer alan öğrencilerin öz bakım becerilerini geliştirmeye yönelik bir program yapıldığının bir göstergesi olarak ele alınabilir.

Deney ve kontrol grubunun öz bakım becerileri ölçeğinin son uygulamasından elde ettikleri puanlar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını

belirlemek amacıyla Mann Whitney U Testi yapılmıştır. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin öz bakım becerileri ölçeğine ait son uygulamada elde ettikleri puanları arasındaki farkın gruplar arası karşılaştırmalarına ilişkin bilgiler Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11. Deney ve Kontrol Gruplarının Öz Bakım Becerileri Son Uygulama Puanlarının Gruplar Arası Karşılaştırılması

Grup	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	u	p
Deney Grubu	16	23,72	379,50	12,500	,00
Kontrol Grubu	16	9,28	148,50		

Tablo 11’de görüldüğü gibi deney ve kontrol grubu öğrencilerinin öz bakım becerileri ölçeğinin son uygulamasından elde ettikleri puanlar arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır ($U=12,50$; $p=0,00<0,01$). Sıra ortalamaları dikkate alındığında, eğitim programı uygulanan deney grubu öğrencilerinin kontrol grubu öğrencilerine göre öz bakım becerilerinin daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

Deney grubunda öğrencilerin öz bakım becerilerini kazanmalarını ve günlük yaşamlarında uygulamalarını; öz bakım becerilerini kazanmış olmanın önemini fark etmelerini farklı sağlamak amacıyla hazırlanan öz bakım becerileri eğitim programının deney ve kontrol grubu öğrencileri arasında anlamlı farklılığın ortaya çıkmasını sağladığı söylenebilir. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin puanları arasında deney grubu lehine anlamlı bir fark olması, uygulanan eğitim programının etkisi biçiminde yorumlanabilir.

4.1.2. Deney Grubu Öz Bakım Becerileri Öntest - Sontest- İzleme Testi Puanlarının Karşılaştırılması

Deney grubu öğrencilerine son uygulamanın üzerinden 4 hafta geçtikten sonra eğitim programının kalıcılığını araştırmak amacıyla izleme testi uygulanmıştır. Deney grubu öğrencilerinin öz bakım becerilerine yönelik ön test – son test ve kalıcılık testi uygulama puanlarına ilişkin bulgular Tablo 12’de verilmiştir

Tablo 12: Deney Grubunda Yer Alan Öğrencilerin, Tekrarlı Ölçümlere Göre Öz Bakım Becerileri Puanlarına İlişkin Merkezi Eğilim ve Yayılma Ölçüleri

Ölçümler	N	$\bar{X}$	s
Ön Test	16	50,7500	5,27257
Son Test	16	63,4375	3,34602
İzleme Testi	16	63,0625	4,89174

Deney grubu öğrencilerinin, öz bakım becerileri düzeylerini belirlemek için yapılan ön test – son test ve izleme testi puanlarına ilişkin aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 12’de verilmektedir. Tablo 12 incelendiğinde, deney grubunda bulunan öğrencilerinin öz bakım becerileri son test puanlarının ($x = 63,4375$), öz bakım becerileri ön test ($x = 50,7500$) ve öz bakım becerileri izleme testi puanlarından ($x = 63,0625$) daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 13’te, öz bakım becerileri eğitim programının uygulandığı deney grubu öğrencilerinin, öz bakım becerileri düzeylerini belirlemek için yapılan ön test – son test ve izleme testi puanlarının karşılaştırıldığı, ilişkili örneklem için tek faktörlü ANOVA (One-Way ANOVA for Repeated Measures) sonuçları görülmektedir. Burada öz bakım becerileri bağımlı değişkeni tanımlarken, tekrarlı ölçümler (ön test – son test – izleme testi) ise gruplar içi faktörü tanımlamaktadır. Öğrencilerin öz bakım becerileri puanlarına yönelik, ön test - son test – izleme testi uygulamalarından hangi ikisi arasında anlamlı farklılığın olduğunu belirlemek amacı ile çoklu karşılaştırmalar için (ön test - son test – izleme testi uygulaması.) Bonferroni Testi kullanılmıştır (Büyüköztürk, 2008).

Öz bakım becerileri eğitim programının uygulandığı deney grubu öğrencilerine ait ön test, son test ve izleme testi puanlarının anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine ilişkin tekrarlı ölçümler için ANOVA sonuçları Tablo13’te verilmiştir.

Tablo13: Deney Grubunda Yer Alan Öğrencilerinin Öz bakım Becerileri Ön Test-Son Test-Kalıcılık Testi Puanlarına Yönelik, İlişkili Örneklemeler İçin Tek Faktörlü ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı (KT)	Sd	Kareler Ortalaması (KO)	F	P	Anlamlı Fark
Deneklerarası	685,667	15	45,711	96,886	0,00	2-1,3-1
Ölçüm	1667,792	2	833,896			
Hata	258,208	30	8,607			
Toplam	2611,667	47				

1: Ön Test, 2: Son Test, 3: Kalıcılık Testi

Tablo13'deki sonuçlar incelendiğinde deney grubu öğrencilerinin öz bakım becerileri ön test-son test ve izleme testi puanlarının istatistiksel olarak farklılaştığı görülmektedir. Deney grubu öğrencilerinin öz bakım becerilerini belirlemeye yönelik yapılan son testte sahip olduğu puanların ($x = 63,4375$); ön test puanı ($x = 50,7500$) ve kalıcılık testi puanından ($x = 63,0625$) daha yüksek bulunmuştur. Deney grubu öğrencilerinin öz bakım becerileri puanlarının, ön test – son testte, son test lehine; ön test – kalıcılık testinde, kalıcılık testi puanı lehine, son test – kalıcılık testinde, son test lehine anlamlı olduğu görülmektedir ($F(2-30) = 96,886$, $p < .05$). Bu bulgular, deney grubunda uygulanan öz bakım becerileri eğitim programı etkinliklerinin, öğrencilerin öz bakım becerilerini geliştirmede etkili olduğunu göstermektedir. Öğrencilerin kazandığı öz bakım becerileri puanlarının, kalıcılık testi uygulamasında son testte göre çok az düşüş gösterdiği, ancak birbirine çok yakın olduğu görülmektedir. Ancak ön test –kalıcılık testi öz bakım becerileri puanları arasında farklılığın anlamlı olması, öğrencilerin kazandığı öz bakım becerilerini devam ettirdiklerini açıklamaktadır.

4.1.3. Öz Bakım Becerilerine İlişkin Öğretmen Görüşleri

Öz bakım becerilerine ilişkin deney ve kontrol grubu sınıf öğretmenlerinin düşüncelerini ayrıntılı olarak tanımlayabilmek ve elde edilen verilerin teyit edilebilirliğini artırabilmek amacıyla bireysel görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Görüşmeler, uygulama öncesinde durumu ve uygulama sonrasında değişimi belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Öğrencilerin öz bakım becerilerine ilişkin deney grubu öğretmenin görüşleri aşağıda verilmiştir.

“... Öğrencilerimin yarıdan fazlası kişisel bakımlarını tam olarak gerçekleştiremiyorlar. Okul öncesi dönemde kazanmış olmaları gereken davranışlar da tam olarak kazanılmış değil. Bunda en etkili faktörün öğrencilerin çok küçük yaşta, anne-babaya en çok ihtiyaçları olduğu dönemde onlardan ayrılmaları olduğunu düşünüyorum. Onları çoğu zaman uyararak yapmaları gereken davranışları hatırlatıyorum; ancak bu çok etkili olmuyor...” (Ön Görüşme Kaydı: DÖ)

Uygulama öncesi deney grubu öğretmen görüşmesinden yapılan alıntıda öğretmen, öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun daha önceden kazanmış olmaları gereken öz bakım becerilerini dahi gerçekleştiremediklerini ve onları sık sık uyararak zorunda kaldığını belirtmektedir. Uygulama sonrası yapılan öğretmen görüşmesinden elde edilen veriler aşağıda verilmiştir.

“... Artık öğrencilerim günlük gerçekleştirmeleri gereken kişisel bakımlarını uyarı almadan gerçekleştirebiliyorlar. Hatta kendi aralarında birbirlerini uyarıp unutmamalarını sağlıyorlar. Zaman zaman okul içinde kendinden küçük olan öğrencilere de örnek olmaya başladılar...” (Son Görüşme Kaydı: DÖ)

Uygulama sonrası deney grubu öğretmeni ile yapılan görüşme verileri incelendiğinde öğretmen öğrencilerin kişisel bakımlarını gerçekleştirmede daha başarılı olduğunu, bu konuda daha dikkatli davrandıklarını hatta kimi zaman birbirlerini uyararak etkileşim içinde olduklarını söylemiştir.

Öğrencilerin öz bakım becerilerini gerçekleştirme ile ilgili kontrol grubu öğretmenin görüşleri de aşağıda verilmiştir.

“... Öğrencilerimin tamamına yakını kişisel bakımlarını kendine başlarına gerçekleştirmekte zorlanıyorlar. Mutlaka onları uarmam gerekiyor. Bizim için çok basit ve sırada görünen davranışları dahi gerçekleştirmedikleri durumlar oluyor. Ama ne kadar uyarırsak uyaralım çok etkili olduğumuz söylenemez...” (Ön Görüşme Kaydı: KÖ)

Uygulama öncesi kontrol grubu öğretmeni ile yapılan görüşmede de öğretmen, öğrencilerin öz bakım becerilerini gerçekleştirme ile ilgili sıkıntılar

yaşadıklarını ve uyarılarda bulunsalar da etkili olmadığını belirtmiştir. Uygulama sonrası yapılan görüşmede ise aşağıdaki görüşleri belirtmiştir.

“... Öğrencilerin çok az bir kısmı zaman içinde, büyük öğrencilerden de etkilenecek bazı davranışları kazandılar. Ancak, yine de tam anlamıyla yeterli olduğunu söyleyemem...”

(Son Görüşme Kaydı: KÖ)

Uygulama sonrası kontrol grubu öğretmeni ile yapılan görüşme verileri incelendiğinde kimi öğrencilerin kendi kişisel bakımlarını az da olsa gerçekleştirebildikleri, ancak yeterli olmadığı sonucuna varılmıştır.

Öğrencilerin kişisel bakımları ile ilgili en çok hangi sorunlarla karşılaştıklarına ilişkin deney grubu öğretmeni ile uygulama öncesi yapılan görüşme verilerinden alıntılar aşağıda belirtilmiştir.

“... Öğrencilerin büyük bir çoğunluğu ağız ve diş bakımına özen göstermiyor. Hatta hiç dikkat etmiyor da diyebilirim. Bunun dışında tırnak temizliği ve kıyafet temizliğine de dikkat ettikleri pek söylenemez. Banyodan sonra çamaşırını değiştirmeyen, aynı çorabı hiç yıkamadan 1 hafta giyen öğrenciler var. Yatılı bir okul olmamızdan dolayı özellikle kahvaltı ve öğle yemeği sonralarında öğrencilerin ağız ve diş bakımına özen göstermeleri gerekiyor. Ancak bunu kendileri düşünüp yapmaları gerekirken mutlaka uyardığımız gerekiyor... Öğrencileri öz bakım becerileri açısından değerlendirdiğimde sorunların karşılaşılma sıklığı öğrenim türüne ya da cinsiyete dayalı fark göstermiyor. Her iki grup da (yatılı - gündüzlü, kız - erkek)birbirinden farksız... “(Ön Görüşme Kaydı: DÖ)

Uygulama öncesi deney grubu öğretmeni ile yapılan görüşmede öğrencilerin, ağız ve diş bakımı, kıyafet temizliği ve tırnak temizliği ile ilgili yetersiz oldukları görülmüştür. Ayrıca deney grubu öğretmeni öğrencilerin cinsiyeti ya da öğrenim türünün öz bakım becerilerini gerçekleştirme durumlarını etkilemediğini belirtmiştir. Uygulama sonrası deney grubu öğretmeni ile yapılan görüşme verileri ise aşağıda belirtilmiştir.

“... Öğrencilerimde gözle görülür şekilde davranış değişikliği meydana geldi. Önceleri öğlen yemeğini yedikten sonra ağızlarını bile yıkamayan çocuklar artık dişlerini fırçalamadan sınıfa gelmiyorlar. Hatta soru sormak için yanıma geldiklerinde diş macunu kokusunu hissedebiliyorsunuz. Unutan arkadaşlarını da uyardıyı ihmal etmiyorlar. Her hafta birbirlerinin tırnaklarını kontrol ediyorlar ve bunu gönüllü olarak yapıyorlar. Birbirleri ile yaptıkları konuşmalardan çorapların

hemen hemen her gün yıkadıklarını da duyuyorum. Arada unutanlar oluyor; ama büyük çoğunluğu dikkat ediyor...” (Son Görüşme Kaydı: DÖ)

Uygulama öncesi kontrol grubu öğretmeninin, karşılaşılan sorunlar ve bu sorunların görülme sıklığını etkileyen faktörlere yönelik görüşleri ise şu şekildedir:

“... Burada öğrenim gören öğrencilerde karşılaştığımız sorunlar normal ilköğretim okullarındaki öğrencilerin sorunlarına göre biraz daha farklı. Örneğin; ağız ve diş bakımı en önemli sorunlardan biri. Fakat çoğu öğrencinin kendine ait bir diş fırçası bile yok. Bunun dışında öğrenciler kıyafet temizliğine çok özen göstermiyorlar. Okul bitiminde giydikleri kıyafetlerle dışarıda oyun oynayıp yine o kıyafetlerle yatağa girebiliyorlar. Çoğu öğrencinin tırnakları uzun ve kirli. Ne kadar söylesek de ilk zamanlar dikkat ediyorlar; fakat daha sonra unutuyorlar... Genellikle yatılı öğrencilerde bu sorunlarla daha sık karşılaşıyorum; ancak cinsiyete dayalı bir fark bulunmamakta...” (Ön Görüşme Kaydı: KÖ)

Kontrol grubu öğretmeni de uygulama öncesi yapılan görüşmede deney grubu öğretmeni ile benzer sorunlardan bahsetti. Ancak kontrol grubu öğretmeni sınıfında yatılı olan öğrencilerde bu sorunlarla daha sık karşılaştığını söyledi. Uygulama sonrası kontrol grubu öğretmeni ile yapılan görüşmeye ilişkin verilerden alıntılar aşağıda belirtilmiştir.

“... Okulların açılmasının üzerinden uzun bir zaman geçmesine rağmen öğrenciler hala temizlik konusunda gerekli hassasiyeti gösteremiyorlar. Tabi ki bu durum öğrenciden öğrenciye değişebiliyor; ancak bu konuda dikkatli olan öğrencim oldukça az. Daha önce de belirttiğim gibi gündüzlü olan öğrenciler biraz daha dikkatli...” (Son Görüşme Kaydı: KÖ)

Her iki grubun da öğretmeni uygulama öncesi yapılan görüşmede karşılaşılan sorunların ancak 1. kademe sonunda aşılabildiğini belirtti. Ancak uygulama sonrası yapılan görüşmede deney grubu öğretmeni, sorunların birçoğunun aşıldığını ve öğrencilerin daha dikkatli davrandığını belirtti.

Öğrencilerin öz bakım becerilerini kazanmış olarak okula gelip gelmedikleri konusunda uygulama öncesinde deney grubu öğretmenine ait görüşler şu şekildedir:

“... Öğrencilerin hemen hemen hepsi okula başladıklarında öz bakım becerilerinin birçoğunu kazanmamış oluyorlar. Ancak zaman içinde gerek öğretmenlerinden gerekse bir arada bulunduğu arkadaşlarından bu davranışları öğrenmeye başlıyorlar. Zaman zaman derslerin içeriğinde var olan konular da etkili

olabiliyor. Ama tam anlamıyla bunların yeterli olduğu söylenemez...” (Ön Görüşme Kaydı: DÖ)

Uygulama sonrası deney grubu öğretmenin görüşleri aşağıda belirtilmiştir:

“... Öğrencilerimin öz bakım becerilerini kazanmasında daha önce belirttiğim faktörler dışında verilen eğitimin de oldukça etkili olduğunu gördüm. Hatta öğrenciler eğitimden oldukça etkilenmişler ve birbirlerini etkiledikleri gibi okuldaki diğer arkadaşlarına da örnek olmaya başladılar...”(Son Görüşme Kaydı: DÖ)

Uygulama sonrası deney grubu öğretmenin görüşleri incelendiğinde, verilen öz bakım becerileri eğitiminin öğrencileri olumlu yönde etkilediği ve onların birtakım becerileri kazanmalarına yardımcı olduğu söylenebilir.

Uygulama öncesinde kontrol grubu öğretmenin öğrencilerin okula başladıklarında öz bakım becerilerini kazanmış olup olmadıkları ve zamanla bu becerileri kimden öğrendikleri konusundaki görüşleri aşağıda belirtilmiştir.

“... Öğrenciler okula başladıklarında neyi nasıl yapacağını tam olarak bilememekte. Tüm günlerini burada geçirdikleri için kişisel bakımları ile ilgili birçok sorun yaşandı. Zamanla öğretmenlerinden ve okulda kendinden büyük olan arkadaşlarından birtakım becerileri öğrenmeye başladılar ancak bu yeterli olmuyor tabii...” (Ön Görüşme Kaydı: KÖ)

Uygulama sonrası kontrol grubu öğretmeni görüşlerini şu şekilde belirtmiştir:

“... Öğrenciler zaman içinde bir takım becerileri arkadaşlarından ve öğretmenlerinden öğrenmeye başladılar. Hatta domuz gribi salgınından dolayı televizyonda çıkan programlar ve afişler de onları etkiledi. Ancak bu durum kalıcı olmadı. Etkisi çok uzun sürmedi...”(Son Görüşme kaydı: KÖ)

Uygulama sonrası kontrol grubu öğretmeni ile yapılan görüşme verileri incelendiğinde, öğrencilerin okula başladıklarında öz bakım becerilerini kazanmış olmadıkları ve bunun da zaman zaman sorunlara neden olduğu görüldü.

Öz bakım becerilerini kazanan öğrencilerde zaman içerisinde aksaklık görülmesi ile ilgili deney grubu öğretmenin görüşleri aşağıda verilmiştir.

“ .... Öğrencilerimiz her ne kadar okulda temizlikle ilgili bazı kurallara uymaya başlasa da zaman içerisinde aksaklıklarla karşılaşılıyor ve bu aksaklıklar özellikle öğrencinin okuldan uzak kaldığı dönemlerde görülüyor. Öğrenciler hafta

sonu için evlerine gidip geldiklerinde ve ara tatil ile yaz tatili sonrasında bu aksaklıklarla daha sık karşılaşılıyor...” (Ön Görüşme Kaydı: DÖ)

Uygulama öncesinde deney grubu öğretmen görüşmesinden yapılan alıntıda öğretmen zaman içerisinde beceriler kazanılsa da aksaklıklarla karşılaştıklarını ve bu aksaklıkların da daha çok öğrencilerin ailelerinin yanlarına gidip geldikleri dönemde görüldüğünü belirtmektedir. Uygulama sonrasında yapılan öğretmen görüşmesinden elde edilen veriler aşağıda verilmiştir.

“... Artık öğrenciler daha dikkatli davranıyorlar. Tatil dönemlerinde evlerine gitseler de döndüklerinde önceki döneme göre, kişisel bakımlarına daha çok dikkat ediyorlar. Hatta ailelerini de zaman zaman uyardıklarını söylüyorlar. Tabi ki tamamı her zaman bu kadar duyarlı diyemem, ama büyük bir çoğunluk değişim gösterdi. Önceden evden döndüklerinde saçları bakımsız, kıyafetleri yıkanmamış olurdu. Günlük düzenli olarak yapmaları gereken temizlik alışkanlıklarına özen göstermezlerdi. Fakat şimdi evden okula döndüklerinde temizliklerine evlerinde de dikkat etmiş olarak dönüyorlar, tabi evlerindeki imkânlar doğrultusunda... (Son Görüşme Kaydı: DÖ)

Uygulama sonrası deney grubu öğretmen görüşleri incelendiğinde öğrencilerin evlerinde oldukları dönemde de kişisel bakımlarına dikkat ettikleri ve okulda kazandıkları davranışları imkânları doğrultusunda evlerinde de sürdürmeye çalıştıkları görülmektedir.

Öz bakım becerileri ile ilgili öğrencilerde görülen aksaklıklara yönelik, kontrol grubu öğretmeni ile yapılan görüşmeden elde edilen alıntı aşağıda verilmiştir.

“... Öğrencilerimizin zor da olsa zaman içerisinde kazandıkları becerileri okul içerisinde uygulatmaya çalışıyoruz. Ancak evlerine gittiklerinde öğrendikleri her şeyi unutuyorlar. Özellikle de uzun tatillerden, yani yaz tatili ve ara tatillerden sonra öğrencilerin büyük bir çoğunluğu bakımsız bir şekilde okula dönüyorlar...” (Ön Görüşme Kaydı: KÖ)

Kontrol grubu öğretmeni ile uygulama öncesi yapılan görüşme verileri incelendiğinde öğretmen, öğrencilerde aksaklıklar görüldüğünü ve bu aksaklıkların özellikle uzun tatillerden dönüşte görüldüğünü söylüyor. Uygulama sonrası yapılan görüşme verileri ise aşağıda belirtilmiştir.

“ Ne kadar uyarırsak uyaralım gözle görülür bir fark yok. Öğrenciler yine tatil dönüşlerinde kendi temizliklerine dikkat etmemiş olarak geliyorlar. Sadece ailesi ilgili birkaç öğrenci dikkat ediyor...” (Son Görüşme Kaydı: KÖ)

Uygulama sonrası kontrol grubu öğretmeni görüşlerinde öğrencilerinde fark edilir bir değişiklik göremediğini söylüyor. Sadece ilgili velilerin çocuklarının biraz daha özen gösterdiğini belirtiyor.

Her iki grubun öğretmeni ile uygulama öncesi yapılan görüşmelerden elde edilen veriler karşılaştırıldığında öz bakım becerilerini gerçekleştirme düzeyleri, karşılaşılan sorunlar ve bu sorunların görülme sıklığı, sorunların ne kadar sürede aşılabildiği, öğrencilerin becerileri hangi şekilde kazandığı, kazanılan becerilerde zaman içerisinde aksaklık görülüp görülmediği ve bu aksaklıklarla hangi dönemlerde karşılaşıldığı konusunda deney ve kontrol grubunun benzer özellikler gösterdiği söylenebilir. Uygulama sonrasında kontrol grubu öğrencileri öz bakım becerilerini gerçekleştirme ve devam ettirme açısından fark edilir bir değişim göstermezken deney grubu öğrencilerinin uygulama sonrasında kendi kişisel bakımlarına çok daha fazla özen gösterdikleri ve ellerinden geldiği kadar aksatmamaya çalıştıkları, ayrıca davranışlarıyla da başkalarına örnek oldukları anlaşılmakta. Bu durumda, uygulanan denel işlem materyalinin deney grubu öğrencileri üzerinde öz bakım becerilerini gerçekleştirme ve aksatmama açısından etkili olduğu söylenebilir.

4.1.4. Öz Bakım Becerilerine İlişkin Veli Gözlem Formlarından Elde Edilen Puanların Karşılaştırılması

Deney grubu öğrencilerinin öz bakım becerilerine yönelik kazandıkları davranışları okul dışında da gerçekleştirme sıklıklarını ortaya çıkarmak amacıyla “Öz bakım Becerileri Eğitim Programı” uygulanan deney grubu öğrencilerinin velilerine yönelik gözlem formu hazırlanmıştır. Gözlem formu velilere araştırmacı tarafından verilmiş ve formun nasıl doldurulacağı ile ilgili gerekli tüm açıklamalar yapılmış ve yarı yıl tatili boyunca öğrencilerini gözlemlemeleri istenmiştir. Gözlem formu uygulamasından elde ettikleri puanlar ile ön uygulamadan elde ettikleri puanların betimsel istatistikleri Tablo14’te verilmiştir.

Tablo 14: Veli Gözlem Formuna İlişkin Betimsel İstatistikler

Grup		N	$\bar{X}$	$\bar{X}$ Fark	SS
Deney Grubu	Ön uygulama	16	50,75	12,00	5,27
	Veli gözlem formu	16	62,75		4,26

Deney grubu öğrencilerinin öz bakım becerilerine ait ölçekte ön uygulama ortalama puanı 50,75 ve veli gözlem formundan elde edilen ortalama puan ise 62,75'tir. Ön uygulama ve veli gözlem formu puan ortalamalarındaki fark ise 12,00 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 15. Öz Bakım Becerilerine İlişkin Davranışların Gözlenme Sıklığı

Maddeler	Uygulama Öncesi				Veli Gözlemleri			
	Her zaman	Çoğu zaman	Bazen	Nadiren	Her zaman	Çoğu zaman	Bazen	Nadiren
EY1	100,0	-	-	-	100,0	-	-	-
EY2	-	75	18,8	6,3	50	43,8	6,3	-
EY3	6,3	68,8	25	-	68,8	6,3	25	-
EY4	75	6,3	18,8	-	87,5	12,5	-	-
EY5	18,8	62,5	18,8	-	93,8	-	6,3	-
EY6	12,5	62,5	25	-	81,3	12,5	6,3	-
EY7	18,8	62,5	12,5	6,3	75	12,5	12,5	-
AD1	87,5	12,5	-	-	100,0	-	-	-
AD2	87,5	12,5	-	-	93,8	6,3	-	-
AD3	37,5	50	6,3	6,3	93,8	6,3	-	-
AT1	-	62,5	12,5	25	81,3	6,3	12,5	-
BV1	12,5	62,5	12,5	12,5	75	12,5	12,5	-
BV2	37,5	62,5	-	-	93,8	6,3	-	-
BV3	-	68,8	31,3	-	62,5	31,3	6,3	-
BV4	68,8	25	6,3	-	100,0	-	-	-
BV5	18,8	56,3	18,8	6,3	87,5	12,5	-	-
BV6	-	62,5	31,3	6,3	75	25	-	-

Deney grubu öğrencilerinin ölçeğin ön uygulamasından elde edilen sonuçlar ile gözlem formlarından elde edilen sonuçlar doğrultusunda, davranışları gösterme sıklıkları Tablo 15’te verilmiştir.

Tablo 15 incelendiğinde sadece el-yüz temizliği ile ilgili birinci davranışın görülme sıklığında farklılık yok. Öğrenciler hem uygulama öncesinde her zaman kendileri yıkadıklarını belirtmişler; hem de veliler çocuklarının her zaman bu davranışı gerçekleştirdiklerini belirtmişler. Yemeklerden önce ellerini yıkama, El ve ayak tırnaklarını haftada bir kesme, saç temizliği bakımına özen gösterme ve tuvaletten sonra temizlenme davranışlarını uygulamadan önce her zaman yapan öğrenci bulunmamaktadır. Ancak uygulama sonrası veli gözlemleri incelendiğinde bu davranışları her zaman yerine getiren öğrencilerin olduğu ve her zaman görülme sıklılığının daha fazla olduğu görülmektedir. Uygulama öncesinde nadiren yapılan davranışlar varken uygulama sonrası gözlemlerde nadiren görülen davranış olmadığı görülmektedir. Bu da eğitim programının etkili olduğunu göstermektedir.

Genel olarak tablo incelendiğinde davranışların hepsinin görülme sıklığında bir artış olduğu göze çarpmaktadır. Bu sonuçlara dayanarak öğrencilere verilen eğitim sonucunda öğrencilerin olumlu davranışlar kazandığı ve bu davranışları okul dışında da gerçekleştirdiklerini söyleyebiliriz.

5.BÖLÜM: SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmanın problem ve alt problemlerine ilişkin elde edilen bulgular ile yorumlar doğrultusunda ulaşılan sonuçlara ve bunlara dayalı olarak geliştirilen önerilere yer verilmiştir.

5.1. SONUÇLAR

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular incelendiğinde, varılan başlıca sonuçlar aşağıda yer almaktadır:

- 1- Öz bakım becerileri eğitim programının uygulandığı deney grubu öğrencileri ile eğitim verilmeyen kontrol grubu öğrencilerinin, öz bakım becerileri ölçeği ön test ve son test puanlarına bakıldığında, eğitim öncesinde grupların arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Ancak verilen eğitim sonrasında, deney grubu öğrencilerinin öz bakım becerileri son test puanları ile ön test puanları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Bu fark olumlu yönde olmuştur. Eğitim öncesi deney ve kontrol grubu öğrencileri, öz bakım becerilerine ilişkin davranışları benzer sıklıkta gösterirken, uygulama sürecinde ve uygulama sonrasında deney grubundaki öğrencilerin bu istendik davranışları, kontrol grubuna göre daha sık tekrarladığı gözlemlenmiş ve bu gözlemlerin doğruluğu öğretmen görüşleri ile de desteklenmiştir.
- 2- Deney grubu öğrencilerinin aldıkları eğitim sonrası kazanılan davranışların devamlılığına yönelik uygulanan izleme testi sonuçlarının, son test sonuçlarına yakın çıkması ve ön test puan ortalamalarından yüksek olması davranış devamlılığının olduğunu göstermektedir.
- 3- Deney grubu öğrenci velilerine gönderilen gözlem formlarından elde edilen veriler doğrultusunda öğrencilerin eğitim programı kapsamında kazandıkları davranışları sadece okul içerisinde değil evde de devam ettirdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Veli gözlem formlarından elde edilen sonuçlarla son test ve izleme testi sonuçları birbirine yakın sonuçlar vermiştir.

4- “Öz Bakım Becerileri Eğitim Programı” uygulama sürecinden elde edilen bulgular doğrultusunda;

- Öz bakım becerileri gelişimlerini desteklemeye yönelik etkinlikler uygulanırken öğrencilerin, davranışlarında değişiklikler gösterdikleri ve öğrendiklerini uygulamaya çalıştıkları,
- Deney grubu öğrencilerinin etkinlikler kapsamında öğrendiklerini uygularken diğer taraftan, gruptaki diğer arkadaşlarını da kontrol ettikleri ve onları teşvik ettikleri,
- Öz bakım becerilerini geliştirmeye yönelik planlanmış etkinliklerin, bazı derslerle bütünleştirilerek verilmesinin, öğrencilerin gelişimlerini desteklediği sonucuna ulaşılmıştır.

5.2. ÖNERİLER

Araştırmada ulaşılan sonuçlardan hareketle Yatılı İlköğretim Bölge Okulu 1. Kademe öğrencilerinin öz bakım becerilerini geliştirmeye yönelik aşağıdaki öneriler yapılabilir;

- Öz bakım becerilerini geliştirmeye yönelik etkinliklerin, bazı derslerin içeriği ile bütünleştirilmesi öğrencilerin öz bakım becerilerinin gelişiminde etkili olmaktadır. Bu nedenle, özellikle bir arada yaşamın olduğu Yatılı İlköğretim Bölge Okullarındaki öğrencilere yönelik planlanmış etkinliklerden oluşan bir eğitim programı onların gelişimine katkıda bulunacaktır.
- Doğru kişisel bakım davranışları kazandırmak için sadece eğitim programı uygulamak yeterli değildir. Aynı zamanda okul – aile işbirliğinin güçlendirilmesi, aile ve öğrencilere uzman kişiler tarafından seminer, konferans vb. verilmesi öz bakım becerilerinin devamlılığı açısından oldukça önem arz etmektedir. Ayrıca öz bakım becerilerinin kalıcılığı için öğrencilerin okulda edindikleri becerileri günlük yaşantılarında da uygulayabilmelerine fırsat verilmelidir. Bu nedenle öğrencilerin öz bakım becerileri gelişimini desteklenmesinde ailelerle işbirliğine gidilmelidir.
- Tüm zamanlarını okulda geçiren YİBO öğrencilerinin okulda bulunan personelden ve görevlilerden de etkilendikleri görülmektedir. Bu nedenle okul personeline de bu konu ile ilgili bir eğitim verilebilir ve öğrencilere iyi örnek olmaları sağlanabilir.

- Öz bakım becerilerine yönelik, öğrencilerin dikkatini çekecek görsellerden yararlanılarak çeşitli köşeler hazırlanabilir ve bu yolla öğrencilerin doğru davranışları kazanmalarına yardımcı olunabilir.
- Bu eğitim programı sadece Yatılı İlköğretim Bölge Okullarındaki öğrenciler için değil, ekonomik ve sosyal açıdan daha dezavantajlı bölgelerde eğitim gören öğrencilere de uygulanabilir.
- Milli Eğitim Bakanlığı bu konularda öğrencilerine eğitim vermek isteyen öğretmenler için, uygulamada kolaylık sağlamak amacıyla yazılı ve görsel materyaller hazırlamalı ve bunları ihtiyaç bildiren her okula ve öğretmene ulaştırmalıdır.
- Milli Eğitim Bakanlığı ya da İl Milli Eğitim Müdürlükleri eğitim programının hem içeriği hem de uygulanması aşamasında sağlık personelleriyle işbirliği yapabilir ve böylece benzer eğitim programlarından daha yüksek verim alınabilir.

EKLER

EK 1: Kişisel Bilgiler Formu

Sevgili Öğrenciler,

Size sunulan bu bilgi formu, Yatılı İlköğretim Bölge Okullarında eğitim gören öğrencilerin öz bakım becerilerini geliştirmeye yönelik bir araştırmada kullanılmak amacıyla hazırlanmıştır. Bu bilgi formundan elde edilen bilgiler söz konusu bilimsel araştırmada kullanılacaktır. Vereceğiniz samimi cevaplar ve bilgiler yalnızca araştırma için kullanılacak; başka bir kişi ya da kurumla paylaşılmayacaktır. Araştırmamızın amacına ulaşabilmesi, vereceğiniz cevapların doğru ve eksiksiz olmasına bağlıdır. Dolayısıyla her soruya doğru cevap vermeniz, araştırma sonuçları açısından önemlidir.

İlgi ve yardımlarınıza şimdiden teşekkür ediyorum.

Gözde YILMAZ

Yenişehir Yatılı İlköğretim Bölge Okulu
Sınıf Öğretmeni

Aşağıdaki anket formunda yer alan işaretli yerlerden size uygun olanlara işaret (X) koymanız yeterlidir.

ÖĞRENCİLERİN KENDİLERİ VE AİLELERİNE AİT BİLGİLER

1- Okulunuzun Adı : .....

2- Öğrenim Türünüz Nedir?

Yatılı Gündüzlü

3- Kaç Yaşındasınız?

7 8 9 10 11

4- Kaçınıcı Sınıftasınız?

1. Sınıf 2. Sınıf 3. Sınıf 4. Sınıf 5. Sınıf

5- Cinsiyetiniz?

Kız Erkek

6- Kaç Kardeşiniz?

Hiç kardeşim yok 1 2 3 4 Diğer (belirtiniz).....

7- Anne babanız dışında sizinle birlikte yaşayan kişi var mı?

Yok Büyükanne Büyükbaba Diğer (belirtiniz).....

8- Anne-babanıza ait bilgiler

Yakınlık Derecesi	Yaşı	Mesleği	Öğrenim Durumu				Sağ	Ölü
			Okuma Yazma Bilmiyor	İlkokul Mezunu	Ortaokul Mezunu	Lise Mezunu		
Anne								
Baba								

Anne-babanın birliktelik durumu : Birlikte Ayrı

Ailenin aylık net geliri:

300 TL ve altı 301-500 TL 501-1000 TL 1001 TL ve üstü

9- Konuta ait bilgiler:

a) Ailenizin oturduğu konut tipi nedir?

Gecekondu Tek katlı bahçeli ev Apartman dairesi Diğer(Belirtiniz)

b) Oturduğunuz evin mülkiyet Durumu: Kira Ev sahibi

c) Evinizin oda sayısı : 1 2 3 4

d) Oturduğunuz evde size ait bir oda var mı?

Evet Hayır

e) Oturduğunuz evde şebeke suyu var mı?

Evet

Hayır

f) Oturduğunuz evin içinde tuvalet var mı?

Evet

Hayır

g) Oturduğunuz evin içinde banyo var mı?

Evet

Hayır

EK 2: Öz Bakım Becerileri Ölçeği

İLKÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİ İÇİN ÖZ BAKIM BECERİLERİ ÖLÇEĞİ Sevgili Öğrenciler; Aşağıda öz bakım becerileri ile ilgili ifadeler yer almaktadır. Bu ifadeleri dikkatle okuyun ve her ifadenin size uygunluk derecesini karşısındaki kutucuğa işaretleyin. Her ifadeyi mutlaka değerlendirin. Boş bırakmamaya özen gösterin.		Nadiren	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman
EL-YÜZ TEMİZLİĞİNE İLİŞKİN UYGULAMALAR					
1-	Elimi yüzümü kendim yıkayabiliyorum				
2-	Yemeklerden önce ellerimi yıkarım				
3-	Yemeklerden sonra ellerimi yıkarım				
4-	Sabahları kalkınca yüzümü yıkarım				
5-	Tuvaletten çıkınca ellerimi yıkarım				
6-	Ellerimi ve yüzümün kirli olduğunu düşündüğüm durumlarda yıkarım				
7-	Elimi yüzümü sağlıklı ve temiz olmak için yıkarım				
AĞIZ-DİŞ BAKIMINA İLİŞKİN UYGULAMALAR					
1-	Dişlerimi kendim fırçalayabiliyorum				
2-	Dişlerimi kendime ait diş fırçamla fırçalarım				
3-	Dişlerimi fırçalarken diş macunu kullanırım				
AYAK VE TIRNAK TEMİZLİĞİNE İLİŞKİN UYGULAMALAR					
1-	El ve ayak tırnaklarımı haftada bir keserim				
BANYO VE VÜCUT TEMİZLİĞİNE İLİŞKİN UYGULAMALAR					
1-	Banyo yaparken saç temizliğim için şampuan kullanırım				
2-	Sağlıklı ve temiz olmak için banyo yaparım				
3-	Saç temizliği ve bakımına özen gösteririm.				
4-	Burnumu kendim temizleyebiliyorum				
5-	Tuvaletten sonra temizlenirim				
6-	Tuvaletten sonra tuvalet kâğıdı ya da su ile temizlenirim				

EK 3: Araştırma İzni

T.C.
UŞAK VALİLİĞİ
MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ

SAYI : B.08.4.MEM.4.64.00.09/019-
KONU : Araştırma İzni

23.10.09* 13022

UŞAK ÜNİVERSİTESİ
(Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü)

İLGİ : a) 10/01/2008 tarih ve B.08.0.EGD.0.33.05.311-16 /92 sayılı yazısı.

b)20/10/2009 tarih ve B.30.2.UŞK.0.41.00.00-605-01/548 sayılı yazınız.

Bakanlığımız Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığının ilgi (a) yazılarında istinaden İlimiz Merkez ve İlçelerde yapılacak olan tez,anket ve araştırma çalışmaları sadece bir İli kapsıyorsa bulunduğu İl Millî Eğitim Müdürlüğü tarafından gerekli izini verilmesi gerekmektedir denildiğinden Bakanlığımız Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Daire Başkanlığına ilgi (b) yazınız ile baş vurduğunuz Rektörlüğünüzdeki Yüksek Lisans Öğrencisi Gözde YILMAZ ile ilgili tez anket ve araştırma ile ilgili formları Müdürlüğümüze gönderilmiştir.

Bakanlığımız Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığının ilgi (a) yazılarında istinaden Rektörlüğünüzdeki İlköğretim Ana Bilim Dalı Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi Gözde YILMAZ "Yatılı İlköğretim Bölge Okulu 1. Kademe Öğrencilerine Verilen Öz-Bakım Becerileri Eğitiminin Öğrencilerin Öz-Bakım Becerilerine Etkisi " Konulu araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılacak anketin formlarının Müdürlüğümüz Araştırma Destek Koordinatörü ve Araştırma Değerlendirme Komisyonu tarafından inceleme yapılarak İlimizde bulunan İlköğretim okullarında anket çalışması ile ilgili komisyonumuz tarafından uygun görülmüştür.

İlimizde bulunan İlköğretim Okullarında anket uygulaması ile ilgili anket formları yazımız ekinde gönderilmiş olup, ilgi (b) Yönergenin 5. maddesi (o) bendi uyarınca tazahhütnamenin ve araştırmanın bitiminde sonuç raporunun iki örneğini CD kaydı olarak müdürlüğümüze gönderilmesi gerekmektedir.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

EKLER :

- EK-1 : Onay (1 sayfa)
EK-2 : Öğretmen Anketi Formu (1 adet 2 sayfa)
EK-2 : Öğrenci Anketi Formu (1 adet 4 sayfa)

Mustafa YILMAZ
Vali Yardımcısı

Millî Eğitim Müdürlüğü
UŞAK

Tel : 0 276 223 40 54
Faks : 0 276 227 39 35

E-posta : tasimali64@meb.gov.tr
int.adres : <http://usak.meb.gov.tr>

DANISMA
444 0 632
H A T T I

EĞİTİM
%100
DESTEK

EK 4: Öğretmen Görüşme Formu**ÖĞRETMEN GÖRÜŞME FORMU**

Araştırma Sorusu:
Öğrencilerin özbakım becerilerine ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?

Tarih: ___/___/___

Saat (Başlangıç / Bitiş) : ___/___

GİRİŞ

Merhaba, adım Gözde YILMAZ. Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sınıf Öğretmenliği Ana Bilim Dalında yüksek lisans öğrencisiyim. Yatılı İlköğretim Bölge Okulu 1. kademe öğrencilerine verilen özbakım becerileri eğitiminin, öğrencilerin özbakım becerilerine etkisi konulu bir araştırma yapıyorum. Öğrencilerinizin bu beceri ve özelliklere sahip olma durumlarına ilişkin görüşlerinizi almak istiyorum. Katkılarınız için şimdiden teşekkür ederim.

Görüşmeye başlamadan önce, görüşme sürecinde yapılacak olan ses kayıtlarının ve isminizin gizli kalacağını belirtmek isterim. Eğer isterseniz görüşmeyi durdurabilir, kayıtları dinleyebilir ve kayıtlardan çıkarmak istediğiniz kısımları söylebiliriz.

- Konuşmalarımızın kaydedilmesi konusunda ne düşünüyorsunuz?
- Görüşme hakkında sormak istediğiniz bir soru ya da paylaşmak istediğiniz herhangi bir düşünceniz var mı?
- Görüşmenin yaklaşık yarım saat süreceğini tahmin ediyorum. İzin verirseniz sorulara başlamak istiyorum.

GÖRÜŞME SORULARI

1. Öğrencilerinizin özbakım becerilerini gerçekleştirme düzeyleri hakkında ne düşünüyorsunuz? (Öğrencilerinizin ne kadarı özbakım becerilerini tam anlamıyla gerçekleştirebiliyor?)
2. Öğrencilerinizin kişisel bakım becerileri ile ilgili hangi sorunlarla karşılaşıyorsunuz?
  - Karşılaşılan sorunların görülme sıklığı düşünülürse, cinsiyete dayalı bir fark görülüyor mu?
  - Karşılaşılan sorunların görülme sıklığı düşünülürse, öğrenim türüne dayalı bir fark görülüyor mu? (yatılı-gündüzlü)
  - Karşılaşılan sorunlar ne kadar sürede aşılabiliyor?
3. Öğrencileriniz özbakım becerilerini kazanmış olarak mı okula başlıyorlar?
  - Eğer kazanmamışlarsa ilerleyen sürede, bu becerileri kimden öğreniyorlar?
4. Özbakım becerilerini kazanan öğrencilerinizde zaman içerisinde aksamlar görüyor musunuz?
  - Eğer aksamlar görüyorsanız, hangi dönemlerde görüyorsunuz?
5. Öğrencilerinizin özbakım becerilerinde bu dönem neler değişti? (Son görüşmede sorulmuştur)

EK 5: Veli Gözlem Formu ve Veliler İçin Yazılmış Mektup

<p style="text-align: center;">İLKÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİ İÇİN ÖZ BAKIM BECERİLERİ GÖZLEM FORMU</p> <p>Değerli Öğrenci Velimiz; Aşağıda öz bakım becerileri ile ilgili ifadeler yer almaktadır. Bu ifadeleri dikkatle okuyun ve her ifadenin sizin çocuğunuza uygunluk derecesini karşısındaki kutucuğa işaretleyin. Her ifadeyi mutlaka değerlendirin. Boş bırakmamaya özen gösterin.</p>	Nadiren Gözlendi	Bazen Gözlendi	Çoğu Zaman Gözlendi	Her Zaman Gözlendi
EL-YÜZ TEMİZLİĞİNE İLİŞKİN UYGULAMALAR				
1- Elimi yüzümü kendim yıkayabiliyor.				
2- Yemeklerden önce ellerimi yıkar.				
3- Yemeklerden sonra ellerimi yıkar.				
4- Sabahları kalkınca yüzümü yıkar.				
5- Tuvaletten çıkınca ellerimi yıkar.				
6- Ellerimi ve yüzümün kirli olduğunu düşündüğüm durumlarda yıkar.				
7- Elimi yüzümü sağlıklı ve temiz olmak için yıkar.				
AĞIZ-DİŞ BAKIMINA İLİŞKİN UYGULAMALAR				
1- Dişlerimi kendim fırçalayabiliyor.				
2- Dişlerimi kendime ait diş fırçayla fırçalar.				
3- Dişlerimi fırçalarken diş macunu kullanır.				
AYAK VE TIRNAK TEMİZLİĞİNE İLİŞKİN UYGULAMALAR				
1- El ve ayak tırnaklarımı haftada bir keser.				
BANYO VE VÜCUT TEMİZLİĞİNE İLİŞKİN UYGULAMALAR				
1- Banyo yaparken saç temizliğim için şampuan kullanır.				
2- Sağlıklı ve temiz olmak için banyo yapar.				
3- Saç temizliği ve bakımına özen gösterir.				
4- Burnumu kendim temizleyebiliyor.				
5- Tuvaletten sonra temizlenir.				
6- Tuvaletten sonra tuvalet kâğıdı ya da su ile temizlenir.				

Değerli Öğrenci Velimiz,

Bildiğiniz gibi, çocuğunuz toplu yaşamı gerektiren bir yatılı okulda eğitim-öğretim görmektedir. Buna bağlı olarak da çocuğunuz, “öz bakım becerileri” adını verdiğimiz tüm kişisel temizlik gereksinimlerini kendi başına yapmak zorundadır. Bu yaşlardaki bir çocuğun kazanacağı temizlik alışkanlıkları onunla birlikte yaşam boyu devam edecektir. Bunlar; el-yüz temizliği, ağız diş temizliği, ayak ve tırnak bakımı, banyo ve vücut temizliğidir.

Çocuğunuzun, “öz bakım becerileri” adını verdiğimiz bu temizlik alışkanlıklarının, okul yaşamından başlayıp tüm yaşamında sürekliliğini sağlayabilmek için, Sınıf Öğretmeni olarak okulda bir eğitim programı uyguladım. Bu eğitimin sonucunda çocuğunuzun yukarıda saydığım temizlik alışkanlıklarını kazandığı ve bunları bir davranış haline getirdiğini gözlemlemiş bulunuyorum. Ancak bu eğitimin sürekliliğinin sağlanması ve amacına ulaşması için, bu temizlik alışkanlıklarını, sadece okulda değil okul dışında geçirdiği zamanlarda da devam ettirmesi gerekmektedir. Bu nedenle, siz değerli velimizin de bu konuda desteğine ve yardımlarına ihtiyaç duymaktayım. Sizlerden isteğim, öğrencimizin yarıyıl tatilinde, bu temizlik alışkanlıklarını okuldaki gibi devam ettirip ettirmediğini gözlemlemeniz ve bunu size gönderdiğim form üzerinde belirtmenizdir.

Yapılan bu çalışmanın, çocuğunuzun ders başarısıyla herhangi bir ilişkisi bulunmamaktadır. Buradaki amaç, bu eğitimin devamlılığını sağlamak ve daha önce de belirttiğim gibi çocuğunuzun yaşam kalitesini arttırmaktır. Ben sizin samimiyetinize güvenerek doğru bilgiler vereceğinize inanıyor ve bu çalışmanın hedefine ulaşmasında bana yardımcı olacağınızı düşünüyorum.

İlginize ve yardımlarınıza şimdiden teşekkür ediyor, formları yarıyıl tatilinin bitiminde çocuğunuzla birlikte bana göndermenizi rica ediyorum.

Formu dolduran kişinin öğrenciye yakınlık derecesini anne-baba-ağabey-abla vb. yazınız.

Gözde YILMAZ

Yenişehir Yatılı İlköğretim Bölge Okulu
Sınıf Öğretmeni

EK 6: Öz Bakım Becerileri Eğitim Programı

	ETKİNLİK	TARİH	UYGULAMA
ÖZ BAKIM BECERİLERİ	Ön test uygulaması	30.11.2009 (1 ders saati)	Öğrencilerin öz bakım becerilerinin program öncesi durumunu öğrenmek amacıyla öz bakım becerileri ölçeği uygulanır.
	El Yıkama Aşamaları 1. Uygulama (Bilici ve Buzgan, 2008:29)	07.12.2009 (1 ders saati)	Öğrencilerin el yıkama alışkanlıklarını ve ön öğrenmelerini kontrol etmek amacıyla uygulanır.
	Öz Bakım Becerilerine Yönelik Görsel Sunu	07.12.2009 (1 ders saati)	Kişisel hijyenin ne olduğu ve kişisel hijyen uygulamalarının neler olduğu hakkında bilgi veren sunu öğrencilere izletilir. Hazırlanan sunumda “el-yüz temizliği, ayak ve tırnak temizliği, deri temizliği, tuvalet sonrası temizlik ve ağız-diş bakımına” yönelik görseller yer almaktadır. Ayrıca bu uygulamalara yönelik videolarla da sunu desteklenmektedir.
	Neler Düşünüyorum?	14.12.2009 (1 ders saati)	Öğrencilerden, yapılan çalışma ile ilgili düşüncelerini bir kompozisyon ya da resimle ifade etmeleri istenir.
	Afişler	16.12.2009	Hazırlanan sunumdaki becerilere yönelik hazırlanmış olan afişler deney grubunun sınıfına asılır ve bütün eğitim-öğretim yılı boyunca sınıflarında kalır.
	El Yıkama Aşamaları 2. Uygulama (Bilici ve Buzgan, 2008:29)	22.12.2009 (1 ders saati)	Daha önce uygulanan etkinlik tekrar uygulanır ve öğrencilerine kadarının etkinliği tam olarak yaptığı ve anahtar kelimeye ulaştığı gözlenir.

	ETKİNLİK	TARİH	UYGULAMA
ÖZ BAKIM BECERİLERİ	Bay Mikrop	28.12.2009 (1 ders saati)	<p>Müzik dersi kapsamında öğrencilere “Bay Mikrop” adlı şarkı, hazırlanan klip ile birlikte izletilir, ardından da şarkı öğrencilerle birlikte söylenir.</p> <p style="text-align: center;">BAY MİKROP</p> <p>Bay mikrop, bay mikrop beni hasta edemezsin (2 kere) Yemeğimi böyle yiyorum Sütümü de böyle içiyorum Meyveleri, sebzeleri bol bol yiyorum.</p> <p>Bay mikrop, bay mikrop beni hasta edemezsin (2 kere) Ellerimi böyle yıkarım, Saçımı da böyle tararım, Dişlerimi fırçalarım, Erken yatarım.</p>
	Emre Mikrop Ordusuyla Savaşıyor (Bilici ve Buzgan, 2008:12)	05.01.2010 (1 ders saati)	<p>Kazanım: Günlük yaşamda dikkat etmesi gereken temizlik alışkanlığının önemini farkında olur.</p> <p>Süreç:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Öğrencilere “Emre Mikroplara Karşı Savaşıyor” adlı hikâye metni dağıtılır ve ardından öğrencilerin hikâyeyi okumaları sağlanır. ➤ Gönüllü öğrencilerden hikâyeyi canlandırmaları istenir. ➤ Hikâye okunduktan sonra Emre’nin hatalı davranışları üzerine öğrencilerin konuşması istenir ve bu şekilde grup etkileşimi başlatılır. ➤ Kısa tartışmanın ardından öğrencilere Form 1 dağıtılarak Emre’ye neler yapmasını önerebileceklerini işaretlemeleri istenir. Eğer eklemek istedikleri başka öneriler de varsa yazabilecekleri belirtilir. ➤ Öğrenciler formu doldurduktan sonra öneriler üzerine kısa bir görüş alışverişi yapmaları sağlanır ve ardından form 2 dağıtılır. ➤ Form 2 de “Hijyen Oyunları” adlı etkinlik bulunmaktadır. ➤ Bu etkinlikte öğrencilerden istenen, karışık olarak verilen harfleri kullanarak, ipuçlarından hareketle doğru kelimeye ulaşmalarıdır.

	ETKİNLİK	TARİH	UYGULAMA
ÖZ BAKIM BECERİLERİ	Temiz Çocuk (Yıldız, 2006:205)	12.01.2010 (1 ders saati)	<p>Kazanım: Günlük yaşamda temizlik alışkanlığının önemini farkında olur.</p> <p>Sürec:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Büyük renkli bir kartona “TEMİZLİK” yazılarak tahtaya asılır. Bu kavramın anlamı ve günlük yaşamdaki önemi konusunda kısa bir sınıf içi tartışma ortamı yaratılarak grup etkileşimi başlatılır. ➤ Yapılan tartışmalardan sonra temizlik alışkanlığı ile ilgili ortaya çıkan davranışlar önce tahtaya listelenir. ➤ Listelenen bu ifadeler küçük kartlara yazılarak küçük bir kavanoz ya da kutunun içine atılır. ➤ Sınıfın öğrenci sayısına göre dörderli gruplara ayrılması sağlanır. ➤ Her grup bu kartlardan birisini çeker. ➤ Her gruba çektiği davranışla ilgili bir canlandırma hazırlaması için 15 dakika süre verilir. ➤ Süre sonunda tüm gruplar canlandırmalarını sınıfta sergilerler. ➤ Sınıftaki diğer öğrenciler canlandırılan davranışın ne olduğunu tahmin ederler. ➤ En iyi canlandırma sınıfın alkış şiddetine göre belirlenir. ➤ Sınıfça belirenmiş temizlik kuralları büyükçe bir kartona yazılarak sınıf panosuna asılır.
	Son test uygulaması	22.01.2010 (1 ders saati)	Öğrencilerin öz bakım becerilerinin program sonrası durumunu öğrenmek amacıyla öz bakım becerileri ölçeği uygulanır.

EK 7: Öz Bakım Becerileri Eğitim Programı Etkinlik Örnekleri

Etkinliğin Adı:	TEMİZ ÇOCUK
Sınıf:	4.sınıf
Yeterlik Alanı:	Sorumluluk
Kazanım:	Günlük yaşamda temizlik alışkanlığının önemini farkında olur.
Öğrenci Sayısı:	Tüm Sınıf (16)
Süre:	40 Dakika
Ortam:	Sınıf
Sınıf Düzeni	Oturma Düzeni
Araç-Gereç:	Renkli kartonlar, kalemler, küçük renkli kartlar
Kaynak :	Sınıf Öğretmenleri İçin Öğrenciyi Tanıma Teknikleri ve Sınıf İçi Rehberlik Etkinlikleri – Muharrem YILDIZ
<p><u>Süreç:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Büyük renkli bir kartona “TEMİZLİK” yazılarak tahtaya asılır. Bu kavramın anlamı ve günlük yaşamdaki önemi konusunda kısa bir sınıf içi tartışma ortamı yaratılarak grup etkileşimi başlatılır. ➤ Yapılan tartışmalardan sonra temizlik alışkanlığı ile ilgili ortaya çıkan davranışlar önce tahtaya listelenir. ➤ Listelenen bu ifadeler küçük kartlara yazılarak küçük bir kavanoz ya da kutunun içine atılır. ➤ Sınıfın öğrenci sayısına göre dörderli gruplara ayrılması sağlanır. ➤ Her grup bu kartlardan birisini çeker. ➤ Her gruba çektiği davranışla ilgili bir canlandırma hazırlaması için 15 dakika süre verilir. ➤ Süre sonunda tüm gruplar canlandırmalarını sınıfta sergilerler. ➤ Sınıftaki diğer öğrenciler canlandırılan davranışın ne olduğunu tahmin ederler. ➤ En iyi canlandırma sınıfın alkış şiddetine göre belirlenir. ➤ Sınıfça belirenmiş temizlik kuralları büyükçe bir kartona yazılarak sınıf panosuna asılır. <p>Değerlendirme: Oturumun sonunda bu davranışların önemi üzerine öğrencilerin fikirleri alınır ve temizlik alışkanlıklarının önemi ve gerekliliği vurgulanarak etkinlik sonlandırılır.</p>	

Etkinliğin Adı:	EMRE MİKROP ORDUSUNA KARŞI SAVAŞIYOR
Sınıf:	4.sınıf
Yeterlik Alanı:	Sorumluluk
Kazanım:	Günlük yaşamda dikkat etmesi gereken temizlik alışkanlığının öneminin farkında olur.
Öğrenci Sayısı:	Tüm Sınıf (16)
Süre:	40 Dakika
Ortam:	Sınıf
Sınıf Düzeni	Oturma Düzeni
Araç-Gereç:	“Emre Mikroplara Karşı” adlı hikaye metni, Emre’ye öneriler (form1) , hijyen oyunları (form 2)
Kaynak :	İLKÖĞRETİM ÇOCUKLARI İÇİN EL HİJYENİ - Saniye BİLİCİ, Turan BUZGAN – Klasmet Matbaacılık
<p><u>Süreç:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Öğrencilere “Emre Mikroplara Karşı Savaşıyor” adlı hikâye metni dağıtılır ve ardından öğrencilerin hikâyeyi okumaları sağlanır. ➤ Gönüllü öğrencilerden hikayeyi canlandırmaları istenir. ➤ Hikâye okunduktan sonra Emre’nin hatalı davranışları üzerine öğrencilerin konuşması istenir ve bu şekilde grup etkileşimi başlatılır. ➤ Kısa tartışmanın ardından öğrencilere Form 1 dağıtılarak Emre’ye neler yapmasını önerebileceklerini işaretlemeleri istenir. Eğer eklemek istedikleri başka öneriler de varsa yazabilecekleri belirtilir. ➤ Öğrenciler formu doldurduktan sonra öneriler üzerine kısa bir görüş alışverişi yapmaları sağlanır ve ardından form 2 dağıtılır. ➤ Form 2 de “Hijyen Oyunları” adlı etkinlik bulunmaktadır. ➤ Bu etkinlikte öğrencilerden istenen, karışık olarak verilen harfleri kullanarak, ipuçlarından hareketle doğru kelimeye ulaşmalarıdır. ➤ Sınıftaki öğrenciler kelimelerin ne olduğunu tahmin ederler. <p>Değerlendirme: Oturumun sonunda öğrencilerin buldukları kelimeler karşılaştırılır ve doğru cevaplar belirtilir. Temizlik alışkanlıklarının önemi ve gerekliliği vurgulanarak etkinlik sonlandırılır.</p>	

BİR OYUN: EMRE MİKROP ORDUSUNA KARŞI SAVAŞIYOR

Emre, okuldan eve gelince öyle çok acıkmıştır ki gelir gelmez ellerini bile yıkamadan hemen sofraya oturur. Ancak annesi ellerini yıkaması konusunda onu uyarır: Ellerimizde sen görmeden bile pek çok mikrop bulunur. Onlardan kurtulmanın en iyi yolu su ve sabunla ellerimizi iyice yıkamaktır. Ama Emre çoktan yemeğini yarılamıştır bile. Yemekten sonra, anne ve babasına iyi geceler dileyerek, odasına geçer. Yatağına uzanır ve annesinin yemek masasında bahsettiği mikropların neye benzediklerini düşünürken uykuya dalar.

Emre rüyasında ne bitki ne de hayvana benzeyen garip bir yaratık görür. Bu yaratığın adı “mikrop”dur. Yaratığı karşısında görünce dehşet içinde koşuşturmaya başlar. Koşarken her arkasına baktığında gözlerine inanmamaktadır. Çünkü, yaratık, açıkta gördüğü tüm yiyecekleri yiyerek hızla çoğalmakta ve kocaman bir orduya dönüşmektedir. Artık her baktığı yerde mikropları görmeye başlamıştır; okulunun bahçesinde, paraların üzerinde, kapı kollarında, yerlerde. Hasta olan en yakın arkadaşı Efe’nin hapşırırken ağzından fıskıran mikropları görünce iyice dehşete kapılır. Bu sırada, Efe’nin hapşırmasıyla etrafa saçılan mikroplar nefes alması ile birlikte gizlice Emre’nin ağzından içeri sızarlar. Nihayet uzun süredir kolladıkları işi başarmışlar ve Emre’nin vücuduna girmişlerdir. Mikropların komutanı “bakteri” , askerlerinin sırtını sıvazlar ve başlarını okşayarak “size güveniyorum” der.

Emre, vücuduna gizlice giren mikroplardan habersizdir ama, vücudunu korumakla görevli askerler “akyuvarlar” ile “mikroplar” arasında çoktan çatışmalar başlamıştır.

Akyuvarların yanında genç “alyuvar” ordusu da savaşa hazırdır. Onların görevi, vücuttaki diğer askerlere oksijen taşımaktır. Düşmanın ne kadar tehlikeli ve etkili olduğu tüm askerlerce bilinmektedir ama kendilerini destekleyecek ve güç verecek başkumandanları Emre’nin desteğini alamamışlardır. Çünkü, Emre son günlerde, kişisel temizliğine özen göstermeyerek hem annesini hem de kendisine güvenen ordusunu hayal kırıklığına uğratmıştır. Bu yüzden de, vücudu düşmana karşı zayıf ve savunmasız kalmıştır. Düşmanın yarattığı etkiler bir bir ortaya çıkmaktadır; bitkindir, öksürmeye başlamıştır, iştahı azalmış ve ateşi de yükselmiştir. Emre rüyasında çevresinde biriken ve kaçmaya çalıştığı mikroplardan kurtulmanın yollarını ararken, farkında olmadan vücudunda inanılmaz bir savaş başlamıştır.

Ve sonuç; vücudunda habersizce başlayan savaş Emre’nin askerlerinin zaferi ile sonlanır. Ama Emre hala vücudunda olanlardan habersiz etrafında gördüğü mikropları alt etmenin yolunu düşünmektedir. Birden annesinin söylediği sözler aklına gelir. “Hastalık yapan mikroplardan korunmanın en iyi yolu, su ve sabunla elleri yıkamak, sağlıklı ve güvenilir yiyeceklerle beslenmektir.”Emre, hemen en yakın markete koşar ve sıvı sabun alır. Köşede duran itfaiye arabasına atlar, mikropların üzerine köpüklü suları fıskırtıkça hepsinin birer birer yok olmaya başladığını görür. O sırada çok derinden bir ses duyar; Emre, Emre, uyan oğlum, haydi kahvaltı hazırrr... Bir oh çekerek uyanır Emre. Hemen akşamdan yıkamayı ihmal ettiği ellerini sabunla iyice ovalayarak yıkar, bir yandan da mikropların sabun köpüklerine karışıp ellerinden akıp gittiğini düşünerek gülümser.

Form-1

Emre'yi mikroplardan kurtarmak için önerdiğin bir şeyler var mı? Haydi işaretle!

Form-2**HİJYEN İLE İLGİLİ OYUNLAR**

Gelin Şimdi öğrendiklerimizi birkaç oyun ile tekrar edelim.

AŞağıdaki kelime oyununda hijyen ile ilgili öğrendiklerin gizli. İpuçlarını oku ve cevabı karŐısına yaz!

	İPUCU	CEVAP
RKMPOİ	Gözle görülmez ama her yerde, her an seni hasta etmek için beklemede.	.....
LEREL	Yemekten önce, tuvaletten sonra, kirlendikçe yıkanmalı mutlaka.	.....
BNSAU	Köpürdikçe hapseder, mikropları mahveder.	.....
LEDRIŐ	Fırçalamazsan çürür, iyi bakarsan güldürür.	.....
JYHİNE	Temizlik sağlıktır, onu sağlamak aslında çok kolaydır.	.....

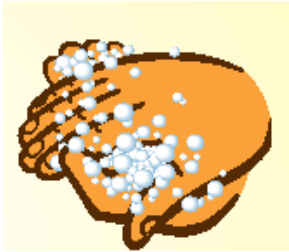
El Yıkama Aşamaları

Uygun el yıkama aşamaları için boşlukları doldur, renkli kutucuklardaki harfleri sırayla birleştir, anahtar kelimeyi bul.

1

Ellerini ile ıslat.

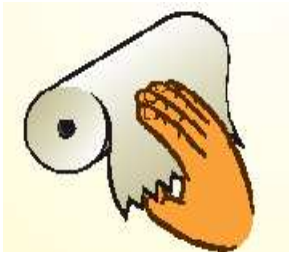
2

Ellerini bileklerine kadar ile iyice ovala.

4

Ellerini akan su altında .

3

Ellerini ile kurula.

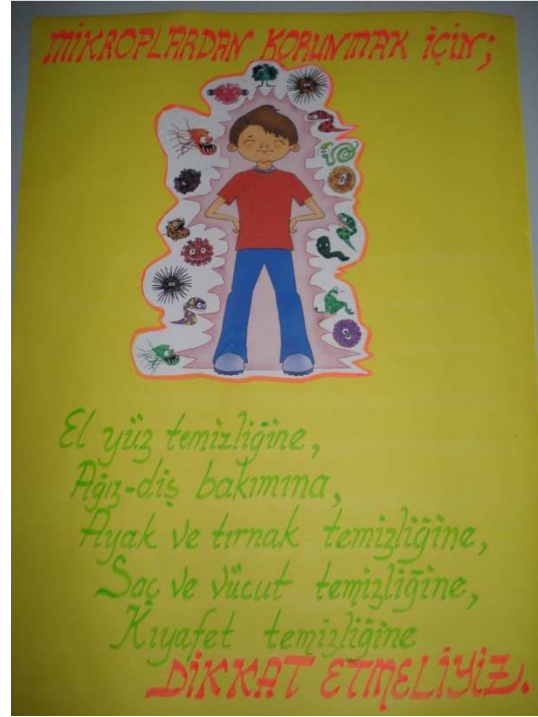
5

Musluğu aynı havlu ile .

1 2 3 4 5

Anahtar kelime .

EK 8: Afiş Resimleri

Hey Çocuklar!

- Beni kendinize ait fırçayla fırçalayın.
- Günde en az iki kez fırçalayın.
- Beni fırçalarken diş macunu kullanın.
- Dairesel hareketlerle fırçalayın.
- Fırçanızı 3-4 ayda bir değiştirin.
- 6 ayda bir diş doktoruna gitmeyi unutmayın.

Ellerimizi Ne Zaman Yikamalıyız?

Gece yatmadan önce.
Yemeklerden önce.
Tuvalete
girmeden önce.

Sabahları kalkınca.
Yemeklerden sonra.
Tuvaletten
çıktıktan sonra.

Ellerimizin KİRLENDİĞİNİ hissettiğimizde,
su ve sabunla yıkamalıyız.

KİRLİ ELLERDE

NE KADAR ÇOK

MİKROP VAR, BİLİYOR MUSUN?

**KİRLİ ELLERDE
NE KADAR ÇOK
MİKROP VAR, BİLİYOR MUSUN?**

Temiz ve güvenli bir dünya ...

Hey Çocuklar!

- Beni kendinize ait fırçaya fırçalayın.
- Günde en az üç kez fırçalayın.
- Beni fırçalarken diş macunu kullanın.
- Dişesvel hareketlerle fırçalayın.
- Fırçanın 3-4 ayda bir değiştirin.
- 6 ayda bir diş doktoruna gitmeyi unutmayın.

Ellerimizi Ne Zaman Silkiyoruz?

- Her girişimden önce.
- Her girişimden sonra.
- Her yemekten önce.
- Her yemekten sonra.
- Her tuvaletten önce.
- Her tuvaletten sonra.
- Her dışarı çıkıştan önce.
- Her dışarı çıkıştan sonra.

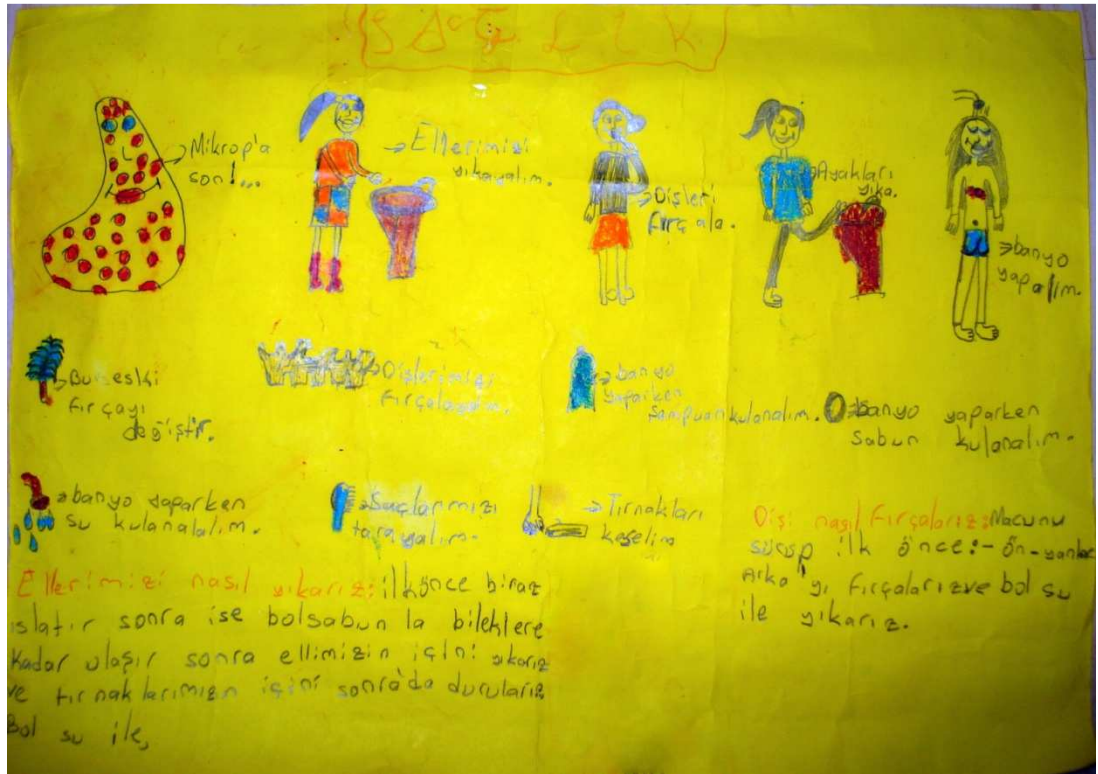
**Biz tuvalet kâğıdını kullanırız!
Biz el yıkarız!**

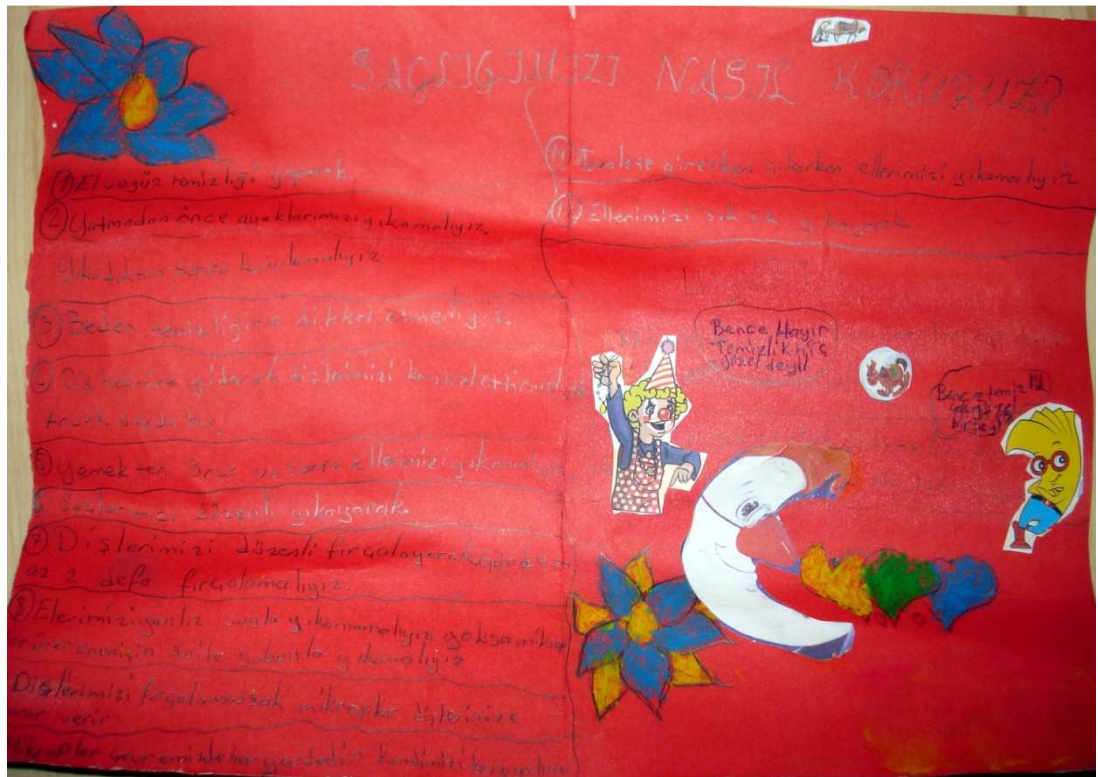
Tuvaletten sonra kullanın !!!

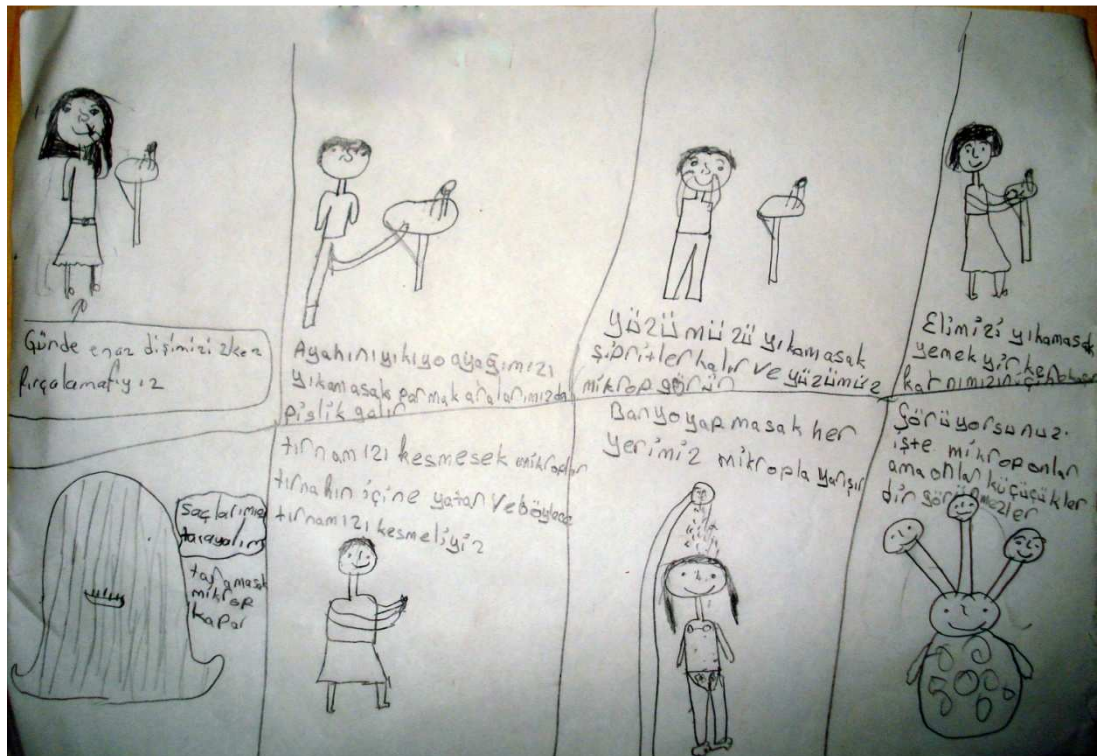
Temizlik için SAKT !!!

EK 9: Öğrenci Çalışmalarına Örnekler

KAYNAKÇA

- Aksakal, A. (1996). *Van il Merkezinde İlkokul Çocuklarının Sağlıklarını Korumalarına İlişkin Bilgi, Tutum ve Davranışlarının Belirlenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Van.
- Aladağ, M., Kağnıcı, D., Tuna, M. ve Taner, E. (2003). Üniversite Yaşam Ölçeği: Ölçek Geliştirme ve Yapı Geçerliliği Üzerine Bir Çalışma. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 20, s.41-47
- Altınsoy, M. (2008). *Yatılı İlköğretim Bölge Okullarındaki Yatılı ve Gündüzlü Öğrencilerin Kişisel Bakımlarına İlişkin Uygulamaları*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Arı, A. (2002). Normal, Taşınmalı ve Yatılı İlköğretim Okullarının Karşılaştırılması. *Milli Eğitim Dergisi*, 154, s.119.
- Aslan, D. ve Kaya, M. (2009). Ankara'da Bir İlköğretim Okulunda El Yıkama Konusunda bir Müdahale Çalışması. *Erciyes Tıp Dergisi*, 2, s.135-143.
- Aydın, A. (1996). *Okul Çağı Çocuklarının Beslenme, Ağız ve Genel Vücut Hijyenlerine İlişkin Uygulamaları ve Var olan Sorunların Belirlenmesi*. (Yayınlanmamış Bilim Uzmanlığı Tezi), Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Balcı, A. (2007). *Sosyal Bilimler Araştırma, Yöntem, Teknik ve İlkeler*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Baltaş, A. (2004). *Ana Baba Okulu*. İstanbul: Morpa Yayınları.
- Bilici, S., Buzgan, T. (2008). *İlköğretim Çocukları İçin El Hijyeni*. Ankara: Klasmat Matbaacılık.
- Bozkurt, M. (1991). *Gemlik Şükrü Şenol İlköğretim Okulu 8. Sınıf Öğrencilerinin Diş Sağlığı Düzeyi Araştırması*. (Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi), Uludağ Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Bursa.
- Büyüköztürk, Ş. (2007). *Deneysel Desenler*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş. (2008). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş., Çoklu, Ö. ve Köklü, N. (2010). *Sosyal Bilimler İçin İstatistik*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E., Algün, Ö. ve Karadeniz, Ş. (2010). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Çan, G., Topbaş, M. ve Kapucu, M. (2004). Trabzon'da İki Farklı Yerleşim Yerindeki İlköğretim Öğrencilerinin Kişisel Hijyen Alışkanlıkları. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 3, s. 170-177.
- Çetinkaya, S, Arslan, S. ve Nur, N. (2005). İlköğretim Okulu Öğrencilerinde Kişisel Hijyen Alışkanlıkları. *Sürekli Tıp Eğitim Dergisi*, 14 s. 229-236.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik: SPSS ve LISREL Uygulamaları*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Darıca, N. (2003). *Etkinlik Dünyası*. İstanbul: Morpa Yayınları.
- Demiriz, S. ve Dinçer, Ç. (2000). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Öz Bakım Becerilerinin Annelerin Çalışıp Çalışmama Durumlarına Göre İncelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19, s. 58-65.
- Demiriz, S. ve Dinçer, Ç. (2001). 5-6 Yaş Çocuklarının Öz Bakım Becerilerinin Cinsiyet ve Okul Öncesi Eğitim Alma Durumlarına Göre İncelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 150.

- Durusu, K. (1996). *İlkokul Öğrencilerine Verilen Sağlık Eğitiminin Öğrencilerin Sağlıkla İlgili Bilgi, Tutum ve Davranışlarına Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.
- Erdal, E (1993). *Hemşirelik Temel İlke ve Uygulamaları*. s: 66-70. İzmir: Doğan Yayınevi.
- Erdem, S. (1990). *İstanbul İlinin Ataköy ve Sultançiftliği Bölgelerinde İki İlkokuldaki Öğrencilerin Kişisel Temizlik Bilgi ve Uygulamaları*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Fidan, N. ve Erden, M. (1993). *Eğitime Giriş*. Ankara: Meksan Matbaacılık.
- Geiger, B; Artz, L.; Petri, C; Winnail; Mason, W. (2000) "Fun with Handwashing Education", *ERIC*: ED4447335.
- Glass-TL. (1990). Is Your Children Ready To Be In Self-Care? *Children Today, Val.19*, pp.4-5.
- Görgülü, S. (2000). Hijyen ve Sağlığımız. *Actual Medicine*, Kasım, s.36-43.
- Görgülü, S. ve Ulusoy, M. F. (2001). *Hemşirelik Esasları: Temel Kuram, Kavram, İlke ve Yöntemleri* (s.20-47). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Güleç, M., Topbaş, M., Kır, T. , Hasde, M. (2000). Ankara'da Sosyoekonomik Düzeyi farklı İki Yerleşim Yerindeki İki İlköğretim Okulunda Seçilen Öğrencilerde El Yıkama Alışkanlıkları. *Türk Hijyen ve Deneysel Biyoloji Dergisi*, 57, s.71-76.
- Gürsoy, F., Aral, N., Bütün Ayhan, A. ve Aydoğan, Y. (2004). Annesi Çalışan ve Çalışmayan Çocukların Bağımlılık Eğilimlerinin İncelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24, s. 62-71.
- Hovardaoğlu, S. (2000). *Davranış Bilimleri İçin Araştırma Teknikleri*. Ankara: Ve-Ga Yayınları.
- İlköğretim Okulları Kişisel Hijyen Eğitimi Projesi. <http://iogm.meb.gov.tr> adresinden 14 Ocak 2010 tarihinde alınmıştır.
- İnaç, N., Hatipoğlu, S., Yurt, V., Avcı, E. Ve Akbayrak, N. (1994). *Hemşirelik Esasları*. Ankara: GATA Basımevi.
- Kalıncı, N. (2006). *Zonguldak İl Merkezi İlköğretim Okulu 5. Sınıf Öğrencilerin El Hijyenine Yönelik Davranışların Belirlenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Zonguldak Karaelmas Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Zonguldak.
- Karakurt, P., Hacıhasanoğlu, R. Ve Yıldırım, A. (2007). *Sağlık Yüksekokulu Öğrencilerinin Sosyo-Demografik Özelliklerinin Öz Bakım Becerilerine Etkisi*. 4. Uluslararası – 11. Ulusal Hemşirelik Kongresi Poster Bildirisi.
- Karasar, N. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kaya, M., Aslan, D. (2006). Ankara'da Bir İlköğretim Okulunda El Yıkama Konusunda Bir Müdahale Çalışması. *Erciyes Tıp Dergisi*.
- Kellecioğlu, K. (2003). *Yatılı İlköğretim Bölge Okulları Raporu. MEB Yatılı İlköğretim Bölge Okulları ve Pansiyonlu İlköğretim Okulları Yönetici Kılavuzu Kitabı*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Kingston, Ellen. (1995) "Developing a Program To Improve Toileting Skills of Prekindergarten Handicapped Students in a Sburban Elementary School", *ERIC*: ED385113
- Konya, S. (2007). *Kubaşık Öğrenme Etkinliklerinin Beş Yaş Grubu Öğrencilerinin Öz Bakım Gelişmesine Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.

- Kuş, E. (2007). *Nitel - Nitel Araştırma Teknikleri*. Ankara: Arı Yayınları.
- Küçük, D. (2009). *Bakıcı Tarafından, Annesi Tarafından ve Kreşte Bakılan 3-6 Yaş Çocukların Yaşam Kalitesi ve Öz Bakım Becerilerinin Değerlendirilmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- MEB, (2000). 2001 Yılı Başında Millî Eğitim. Millî Eğitim Bakanlığı, Ankara
- MEB, (2002). Temel Eğitim Projesi, İlköğretim Okullarının Sosyal Etkinliklerinin Değerlendirilmesi, Millî Eğitim Bakanlığı Projeler Koordinasyon Merkezi Başkanlığı, Ankara
- MEB, (2006). Okul Öncesi Eğitim Programı (36- 72 Aylık Çocuklar İçin):Ankara.
- MEB, (2006). Okul Öncesi Yönetmeliği: Ankara.
- Millî Eğitim Bakanlığı İlköğretim Kurumları Yönetmeliği. <http://mevzuat.meb.gov.tr> adresinden 21 Şubat 2010 tarihinde alınmıştır.
- Neyzi, O. ve Ertuğrul, T. (1993). *Pediyatri 1*. Ankara: Nobel Kitapevi.
- Oktay, A. (2005). *Okul Öncesi Eğitimin Önemi ve Yaygınlaştırılması*. İstanbul: Morpa Yayınları.
- Ömercikoğlu, Ö. (2001). *İlköğretim Öğrencilerinde Bireysel Hijyen ile İlgili Sağlık Eğitiminde Kullanılan iki Farklı Yöntemin İstendik Davranış Değiştirmeye Etkisinin İncelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ege Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Önder, A. (2003). *Okul Öncesi Çocuklar İçin Eğitici Drama Uygulamaları*. İstanbul: Morpa Yayınları.
- Önsüz, M. ve Hıdıroğlu, S. (2008). İstanbul'da İki Farklı İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Kişisel Hijyen Alışkanlıklarının Belirlenmesi. *ADÜ Tıp Fakültesi Dergisi*, 9, s. 9-17.
- Sarı, E.(2005). *DeneySEL olarak Sınanmış Grupla Psikolojik Danışma ve Rehberlik Programları*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Sarıkaya, A. G. (2001). *İlköğretim Çağındaki Çocuklarda El Hijyeni*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Senemoğlu, N.(2003). *Gelişim, Öğrenme ve Öğretim Kuramdan Uygulamaya*. Ankara: Gazi Kitapevi.
- Seyidoğlu, H. (2003). *Bilimsel Araştırma ve Yazma El Kitabı*. İstanbul: Kurtiş Matbaa
- Şahin, F. (2000). Okul Sağlığı. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 9, s.10.
- Şahin, M., Vural,S., Vural, D., Yüksel, S., Yıldız, F. Ve Aslan, D. (2008). 6-14 Yaş Grubu Çocuklarda El Yıkama ile ilgili Bir Müdahale Çalışması. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 7, s. 65-70.
- Tan, H. (1992). *Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik*. Ankara: Millî Eğitim Yayınları.
- Tezcan, M. (1985). *Eğitim Sosyolojisi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Tuncel, Z. (2009). *Bütünleştirilmiş Program Uygulamasının İlköğretim 4. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Gelişim Becerilerine Etkisi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ulaş, G. (1998). *Kastamonu İli Lise Öğrencilerinin Vücut Hijyenine İlişkin Alışkanlıklarının İncelenmesi*. (Yayınlanmamış Bilim Uzmanlığı Tezi), Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ünalın, D., Şenol, V., Öztürk, A. (2006). Meslek Yüksek Okulu Öğrencilerinin Öz-Bakım Gücü Düzeylerinin Belirlenmesi. *İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 13, s.95-102.

- Yalçiner, M. (2006). *Eğitimde Gözlem ve Değerlendirme*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Yıldırım, A. ve Şimşek,H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yıldız, M. (2006). *Sınıf Öğretmenleri İçin Öğrenci Tanıma Teknikleri ve Sınıf İçi Rehberlik Etkinlikleri*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Yılmaz, E. ve Özkan, S. (2009). Bir İlçedeki iki Farklı Yerleşim Yerindeki İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Kişisel Hijyen Alışkanlıklarının Karşılaştırılması. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 10, s.19-34.
- YİBO Hijyen Projesi. <http://www.ab-pr.com/tr/calismalarimizdan-ornekler> adresinden 17 Mart 2010 tarihinde alınmıştır.
- Yörükoğlu, A.(2004). *Çocuk Ruh Sağlığı*, İstanbul: Özgür Yayınları.